

19. Tiistaina 22 päivänä maaliskuuta 1994

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Ehdotus vuoden 1994 lisätalousarvioiksi 362

Hallituksen esitys n:o 326/1993 vp
Lisätalousarvioaloitteet n:ot 1—33
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6

Kolmas käsittely:

2) Ehdotus laiksi vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaamisesta työnantajalle 371

Hallituksen esitys n:o 12
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 1

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

annetaan vastaus ed. Wahlströmin ym. välikysymykseen n:o 1 valtionyhtiöiden yksityistämisestä ja niiden hallinnon kehittämisestä

Esitellään:

3) Hallituksen esitys n:o 25 hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta 432

Pöydällepanoa varten esitellään:

4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksen johdosta laeiksi perintö- ja lahjaverolain, verotuslain 85 §:n ja moottoriajoneuvoverosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta (HE 15) 432

5) Talousvaliokunnan mietintö n:o 9 hallituksen esityksestä laiksi maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta (HE 324/1993 vp) „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Ala-Nissilä, Andersson, Anttila S-L., Astala, Aula, Biaudet, Hautala, Helle, Hurskainen, Häkämies, Ihämäki, Järvilahti, Jääskeläinen, Kaarilahti, Kallis, Karhunen, Kautto, Kemppainen, Korkea-aho, Kuittinen, Kuuskoski, Laurila, Lax, Lindqvist, Moilanen, Morri, Myller, Näsi, Ojala A., Ollila, Paasio, Pekkarinen, Pelttari, Pokka, Rask, Rehn E., Rehn O., Rimmi, Roos J., Rätty, Saapunki, Saario, Salolainen, Sasi, Seppänen, Stenius-Kaukonen, Takala, Tiuri, Törnqvist, Vanhanen, Virrankoski, Vistbacka, Vuorensola, Vähänäkki ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Ala-Nissilä, Saario, Aula, Häkämies, Vähänäkki, Väyrynen, Pelttari, Pekkarinen, Ollila ja Järvilahti.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Hurskainen ja Stenius-Kaukonen, virkatehtävien vuoksi edustajat Karhunen, Kuuskoski, Pesälä ja Salolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Andersson, Kallis, Morri ja Rimmi, kuluvan kuun 25 päivään sairauden vuoksi ed. Lindqvist, virkatehtävien vuoksi edustajat Astala, Biaudet, Hautala, Ihämäki, Jääskeläinen, Kautto, Kemppainen, Korkea-oja, A. Ojala, Rask, E. Rehn, J. Roos, Seppänen, Takala, Vanhanen, Virrankoski ja Vuorensola sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat S.-L. Anttila, O. Rehn ja Sasi, tämän kuun 26 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Lax sekä 27 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Kuittinen, Laurila, Myller ja Vistbacka.

Eduskunnan tietoon saatettu asetus

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta 15 päivänä helmikuuta 1974 annetun lain 7 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapunut sanotun lain nojalla 4 päivänä maaliskuuta 1994 annettu

Asetus kansainvälistä tekstiilikauppaa koskevan sopimuksen voimassapitämistä koskevan pöytäkirjan voimaansaattamisesta.

Tämä asetus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 10, 11, 20, 22—25, 29—32 ja 40. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Luukkaisen ym. välikysymys työnteon verottamisen keventämisestä

Ensimmäinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed.

Luukkaisen ym. allekirjoittama välikysymys n:o 2 työnteon verottamisen keventämisestä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Ahon hallitus on nyt ollut vallassa kolme vuotta. Tänä aikana Suomen talous on luhistunut. Vuoden 1991 alusta

— bkt on supistunut yli 13 %

— yksityiset investoinnit ovat supistuneet yli 60 %

— työttömien määrä on lisääntynyt yli 350 000 ihmisellä

— valtion velka on kasvanut yli 200 mrd. markalla ja velan suhde bkt:hen on noussut 15 %:n tasolta 60 %:iin

— kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot ovat supistuneet yli 7 % ja supistuvat tänä vuonna vielä 4 %

— tuloveroastetta on nostettu 4 prosenttiyksiköllä ja marginaaliveroastetta 8 prosenttiyksiköllä 69 %:iin.

Näin hallitus on siis syventänyt lamaa harjoittamallaan veropolitiikalla. Ekologisesti hyväksyttävää kysyntääkään ei synny ilman ostovoimaa eikä ostovoimaa ilman käteenjääviä tuloja, eikä tuloja jää käteen, jos veroja kiristetään. Olemisen sietämätön keveys on Ahon kaudella vaihtunut verotuksen sietämättömäksi kireydeksi.

Räikeintä tässä kirstys- ja kurjistuspolitiikassa on ollut eri kansalaisryhmien eriarvoinen kohtelu. Kaltoimmin Ahon hallitus on kohdellut palkansaajia, varsinkin lapsiperheitä ja yksinhuoltajia, kun taas maa- ja metsätalouden harjoittajia ja pääomapiirejä on lelliteltty veroratkaisuissa. Lisäksi porvarihallitus on jo vetänyt eläkeläisiltäkin takaisin kaikki ne verohelpotukset, jotka sinipunahallitus antoi. Nyt on edessä absurdi tilanne, jossa noin 5 000 markkaa ylittävää kuukausieläkettä verotetaan ankarammin kuin vastaavaa palkkatuloa.

Suomessa on Hollannin jälkeen teollisuusmaiden toiseksi korkein veroprosentti. Marginaaliverolla mitattuna Suomi on maailman ykkösen teollisuusmaiden joukossa. Lisäksi progressio on jyrkkä muihin maihin verrattuna ja se puree jo varsin pieniinkin tuloihin: esim. 8 000 markkaa ylittävän kuukausitulon tasolla lisäansioista joutuu maksamaan yli puolet veroa. Teollisuustyöntekijän marginaalivero on Suomessa 54 %, kun se on Ruotsissa runsaat 30 %.

Suomessa verotus painottuu liikaa palkkatyön verottamiseen. Meillä on paitsi korkea ansiotuloverotus myös korkeat välilliset työvoimakulut. Porvarihallituksen aikana teollisuuden solumaksujen osuus palkkasummasta on noussut lähes 5 prosenttiyksikköä. Niinpä Suomi onkin maailman huippuvaltioiden joukossa palkkatyöhön kohdistuvan verotuksen suhteen. Tästä sijoituksesta ei kannata olla ylpeä.

Pääomatuloverokanta sitä vastoin on Suomessa teollisuusmaiden alhaisin vastikään tehdyn uudistuksen jäljiltä. Tämä muutos oli perusteltua suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn parantamiseksi ja pääomarakenteen vahvistamiseksi varsinkin, kun se ei alentanut verotuottoa. Mutta ongelmana on nyt valtava ero ansiotulojen ja pääomatulojen verotuksen välillä. Kiulu pitäisi kaventaa, ei niinkään pääomaveroja nostamalla, vaan ansiotulojen verotusta madaltamalla. Kotitalouksien verokurittaminen on jo syytä lopettaa.

Juuri esillä olevien EU-neuvottelujen yhteydessä MTK on nostanut esiin ajatuksen, että maataloudelle pitää saada kompensaatiota myös sen verotusta alentamalla. Näin vaikka metsät ovat kiinteistöveron ulkopuolella ja verovelvollinen saa itse päättää, maksaako metsäveroa myyntitulo- vai pinta-alaperusteisena.

Hallituksen erityisessä suojeluksessa ovat olleet myös vientiteollisuus ja pankit. Siitä huolimatta, että vientiteollisuudelle on järjestetty valtava hintakilpailuetu markan devalvoitumisen kautta, se on vähentänyt rajusti työvoimaansa. Valuuttakurssisiihyötyä ei kuitenkaan ole aiempien kertojen tapaan ulosmitattu vientiverona. Vientiteollisuudelle ei myöskään ole osoitettu laskua kasvaneesta työttömyydestä siirtämällä kustannuksia työvaltaisilta aloilta pääomavaltaisille aloille.

Julkisia varoja on käytetty kyseenalaisella tavalla. Pankkeihin on rahdattu rahaa rekkakaudella. Pankkitukeen on kahdessa vuodessa upotettu yli 40 mrd. markkaa ja sen kokonaismäärä kohonnee 60—70 mrd. markkaan, mikä vastaa parin vuoden tuloveron tuottoa.

Metsäalalle hallitus ei ole vielä kertaakaan tarjonnut keppiä, vain porkkanaita. Hallituksen venkoilu kilpailulain tulkinnaista puunhintaratkaisun yhteydessä ei lisää hallituksen uskottavuutta eikä povaa muutosta menneen maailman politiikan virhepalettiin.

Näitä kummilapsia hyysättäessä valtiontalous on päästetty romahtamaan niin, että Suomi on kaukana Emu-kriteereistä julkisen sektorin ali-

jäämän ja julkisen velan osalta. Julkisen talouden kasvaessa hallitus ei kuitenkaan ole pystynyt huolehtimaan laman vakavista sosiaalisista seurauksista, kuten eriarvoisuuden kasvusta ja syrjäytymisestä.

Hallitus on rakentanut verotuksen aikapomia kiristämällä verotusta, jotta valtion ei olisi tarvinnut ottaa enempää velkaa. Vaikka menoja on leikattu rajusti koulutus- ja sosiaalipuolella, budjetin menopuolen paisumista ei ole pystytty estämään, koska rahaa on jaettu avokätisesti pankkitukeen, erilaisiin elinkeinotukiin jne. Oma moolokin kitansa on muodostunut tietenkin myös jättimittoihin paisuneesta työttömyydestä. Eli kun ensin verojen kiristämisellä on syvennetty lamaa ja aiheutettu lisää työttömyyttä, niin sitten tilanne on yritetty paikata kiristämällä verotusta, jotta olisi rahaa maksaa työttömyyden kustannuksia ... ja näin on saatu aikaan itseään ruokki- va syöksykierre.

Ylikireäksi viritetty verotus ja progression jyrkkyys lannistavat yrittäjyyttä, houkuttelevat kuutamokeikkailuun, työntävät suomalaisia huippuasiantuntijoita hakeutumaan ulkomaille ja estävät ulkomaalaisten työskentelyä Suomessa. Hallituksen taannoinen esitys ulkomaalaisten avainhenkilöiden veroalesta on täsmäesimerkki siitä, että verotus on Suomessa liian kireää. Kukaan eteensä katsova ei tule tänne töihin, jos häntä kohdellaan verotuksessa yhtä sikamaisesti kuin suomalaisia.

Ylikireä verotus vähentää ostovoimaa, alhainen ostovoima puolestaan pitää kysynnän matalana ja työttömyyden korkeana, mikä taas lisää työttömyysmenoja. Vain fakiiri pystyy pysäyttämään valtionvelan kasvun nykyisellä työttömyysasteella, ellei verotusta kevennetä. Vanhoja virheitä ei kuitenkaan ole pakko toistaa.

Talouden rakenteiden muuttamiseksi kestävä kehityksen uralle ja työllisyyden tukemiseksi Suomessa on toteutettava ns. vihreä verouudistus eli siirryttävä työn verottamisesta haittojen verottamiseen. Vihreä verouudistus suuntaa myös kulutuskysyntää niin, ettei sen kasvun seurauksena ole luonnonvarojen haaskaus. Samanaikaisesti työvoimakustannuksia on tasattava yrityssektorin sisällä siirtämällä niitä työvaltaisilta aloilta pääomavaltaisille aloille. Parhaiten tämä voidaan toteuttaa vaihtamalla palkkasummapohjainen laskentaperuste työvaltaisia aloja suosivaksi. Sen jälkeen ei ole tarvetta erilliselle vientiverolle, koska tällaisen muutoksen nettomaksajana olisi juuri pääomavaltainen vientiteollisuus. Sitä paitsi Euroopan alhaisimman yri-

tysverotuksen vastapainona on varaa nostaa ympäristöverorasitusta.

Jotta verojärjestelmä olisi aukoton, pitäisi kiinteistöveron veropohjaa laajentaa kattamaan kaikki reaaliomaisuus, eli se olisi ulotettava koskemaan myös metsiä.

Suurena vaarana on, että hallitus ajoittaa verotuksen keventämisen viimeiseen vaalibudjettiinsa, jolloin se ajoittunee juuri vuoden 1995 suhdannenousuun. Tällöin toistettaisiin aikaisemmat virheet eli kevennettäisiin verotusta väärään aikaan. Verotusta olisi siis kevennettävä ennen syksyä. Ellei verotusta nyt kevennetä ja nousuvaiheessa toteutetaan oikeaoppista suhdannepolitiikkaa, silloin verotus kiristyy vieläkin sietämättömämmäksi.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Aikooko hallitus ryhtyä nopeasti keventämään työnteon verottamista, jotta työn kotimainen kysyntä saataisiin elpymään ja työllistäminen tulisi kannattavaksi?

Helsingissä 18 päivänä maaliskuuta 1994

Hannele Luukkainen	Eero Paloheimo
Satu Hassi	Erkki Pulliainen
Paavo Nikula	Ulla Anttila
Heidi Hautala	Tuija Maaret Pykäläinen
Pekka Rätty	Pekka Haavisto
Arja Ojala	Hannu Suhonen
Raimo Vistbacka	Tina Mäkelä
Tuulikki Ukkola	Heikki Riihijärvi
Pekka Leppänen	Ensio Laine
Raila Aho	Timo Laaksonen
Asko Apukka	Martti Korhonen
Heli Astala	Marjatta Stenius-Kaukonen
Osmo Polvinen	Iivo Polvi
Outi Ojala	Claes Andersson
Eila Rimmi	Jarmo Wahlström
Esko Seppänen	Juhani Vähäkangas
Arja Alho	Jouni Backman
Aarno von Bell	Tarja Halonen
Sinikka Hurskainen	Tuulikki Hämäläinen
Liisa Jaakonsaari	Tarja Kautto
Johannes Koskinen	Erja Lahikainen
Pentti Lahti-Nuuttila	Reijo Laitinen

Reijo Lindroos	Kyllicki Muttilainen
Riitta Myller	Saara-Maria Paakkinen
Virpa Puisto	Kari Rajamäki
Maija Rask	Jukka Roos
Kerttu Törnqvist	Kari Urpilainen
Marjatta Vehkaoja	Marja-Leena Viljamaa
	Raimo Vuoristo"

Ensimmäinen varapuhemies: Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan on asia pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus vuoden 1994 lisätalousarvioksi

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 326/1993 vp
Lisätalousarvioaloitteet n:ot 1—33
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6. Yleiskeskustelu asiasta julistettiin viime perjantaina pidetyssä täysistunnossa päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lisätalousarvioesityksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Esitellään menot.

Pääluokka 23

Luku 27 Poliittisen toiminnan avustaminen hyväksytään.

Pääluokka 24

Luku 01 Ulkoasiainhallinto ja luku 99 Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot sekä pääluokan perustelut hyväksytään.

Pääluokka 26

Luku 80 Pelastushallinto ja luku 90 Rajavartiolaitos hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 27**Luku 10 Puolustusvoimat***Keskustelu:*

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentin 74 perusteluissa lausutaan seuraavaa: ”Käyttösuunnitelman kohdan 6 määrärahasta saa käyttää enintään 10 000 000 markkaa Parkanossa toimivan Pioneerivarikon monitoimirakennuksen rakentamiseen.”

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mäkipään ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Mäkipää ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että momentin 74 perusteluihin hyväksyttäisiin lisätalousarvioaloitteen n:o 20 mukainen lausuma.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Edustajat Ala-Nissilä, Saario, Aula, Häkämies, Vähänäkki, Väyrynen ja Peltari merkitään läsnä oleviksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Mäkipään ehdotus ”ei”.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 25 ei-ääntä; poissa 47. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

P ä ä l u o k k a 28

Luku 60 Rakennushallinto ja luku 99 Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 29

Luku 10 Korkeakoulut, luku 60 Valtion ammatilliset oppilaitokset ja luku 88 Suomen Akatemia ja tieteen tukeminen hyväksytään.

Luku 98 Liikunnan ja nuorisonkasvatustyön tukeminen

Keskustelu:

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentin 50 perusteluissa lausutaan seuraavaa: ”Määrärahasta saadaan käyttää 2 200 000 markkaa Virtain Marttisen nuorisokeskuksen ensimmäisen vaiheen loppuun saattamiseen investointiavustuksena.” Tämä esitys pohjautuu lisätalousarvioaloitteeseen n:o 21.

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mäkipään ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Mäkipää ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että momentin 50 perusteluihin hyväksyttäisiin lisätalousarvioaloitteen n:o 21 mukainen lausuma.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Mäkipään ehdotus ”ei”.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 138 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 49. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokan perustelut hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 30

Luku 38 Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Keskustelu:

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentille 74 otettaisiin lisäyksenä 6 400 000 markkaa Porlan kalanviljelyslaitoksen peruskorjaukseen III vastalauseen mukaisesti.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luukkainen ed. Nikulan kannattamana ehdottanut momentille 74 lisäystä 6 400 000 markkaa III vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Luukkaisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 38 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 53. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 76 Metsäntutkimuslaitos ja luku 85 Vesivarojen käyttö ja hoito hyväksytään.

Pääluokka 31

Luku 24 Tielaitos

Ensimmäinen varapuhemies: Luku käsitellään momenteittain.

Momentti 31.24.21

Keskustelu:

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! II vastalauseen perusteella ehdotan, että momentille 21 otettaisiin lisäystä 400 000 000 markkaa.

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! Myös I vastalauseeseen viitaten kannatan ed. Luttisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luttinen ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut momentille 21 lisäystä 400 000 000 markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Luttisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 59 ei-ääntä; poissa 49. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Painoin äskeisessä äänestyksessä vahingossa ministeri Pokan äänestyspainiketta.

Ensimmäinen varapuhemies: Merkitään.

Momentti 31.24.77

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Arvoisa puhemies! I vastalauseeseen viitaten ehdotan, että momentille 31.24.77 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa.

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentilta vähennettäisiin 60 000 000 markkaa Hämeenlinnan — Tampereen moottoritien rakentamiseen varatusta määrärahasta.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laaksonen ed. Luttisen kannattamana ehdottanut momentille 77 lisäystä 200 000 000 markkaa.

Ed. Luukkainen on ed. Nikulan kannattamana ehdottanut momentilta vähennettäväksi 60 000 000 markkaa III vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Laaksosen ehdotuksesta mietintöä vastaan ja sitten ed. Luukkaisen ehdotuksesta mie-

tintöä vastaan sellaisena, miksi se on edellisessä äänestyksessä muodostunut.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

Äänestys ed. Laaksosen ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 94 jaa- ja 55 ei-ääntä; poissa 50. (Ään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Luukkaisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 131 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 54. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 30 Merentutkimuslaitos hyväksytään.

Luku 58 Radanpito ja radanpitoon liittyvät valtionavut

Keskustelu:

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Ehdotan lisätalousarvioaloitteen n:o 33 perusteella, että momentin 62 perusteluissa lausuttaisiin: ”Lisämäärärahalla tehdään kiskojen vaihtoa raskaaksi kiskotukseksi ja suoritetaan perusparannustöitä rataosalla Nurmes — Vuokatti — Kontiomäki.”

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Jurvan ehdotusta.

Ed. L u t t i n e n : Rouva puhemies! II vastalauseen mukaisesti ehdotan, että momentille 62 otettaisiin lisäksi 200 000 000 markkaa.

Ed. L a a k s o n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Jurva ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut, että momentin 62 perusteluihin hyväksyttäisiin lisätalousarvioaloitteen n:o 33 mukainen lausuma.

Ed. Luttinen on ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut momentille lisäystä 200 000 000 markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään momentin määrärahaa koskevasta ed. Luttisen ehdotuksesta ja sitten momentin perusteluja koskevasta ed. Jurvan ehdotuksesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätökset:

Momentin 31.58.62 määräraha

Mietintö ”jaa”, ed. Luttisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 68 ei-ääntä; poissa 47. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Momentin 31.58.62 perustelut

Mietintö ”jaa”, ed. Jurvan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 28 ei-ääntä; poissa 55. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääloukan perustelut hyväksytään.

P ä ä l u o k k a 32

Luku 39 Teknillinen tarkastuskeskus ja luku 40 Geologian tutkimuskeskus hyväksytään.

Luku 55 Energiatalous

Keskustelu:

Ed. L u t t i n e n : Rouva puhemies! Ehdotan, että momentilta 40 vähennettäisiin

30 000 000 markkaa. Ehdotus perustuu II vastalauseeseen.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luttinen ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut momentilta 40 vähennettäväksi 30 000 000 markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Luttisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 112 jaa- ja 40 ei-ääntä; poissa 47. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Päätöksen perustelut

Keskustelu:

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! Ehdotan, että II vastalauseen mukaisesti päätöksen perusteluissa lausuttaisiin: ”Eduskunta edellyttää, että ennen valtionyhtiöiden hallinnon uudistuksen toteuttamista osittaisin muutoksin asia saatetaan kokonaisuudessaan eduskunnan käsiteltäväksi laajan asiaa koskevan yksimielisyyden saavuttamiseksi.”

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luttinen ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että päätöksen perusteluihin hyväksyttäisiin II vastalauseen mukainen lausuma.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Luttisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 64 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 49. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Päätöksen 33

Luku 32 Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto hyväksytään.

Päätöksen 34

Luku 06 Työvoimapolitiikan toimeenpano

Ensimmäinen varapuhemies: Luku käsitellään momenteittain.

Momentti 34.06.61

Keskustelu:

Ed. Laaksosen: Arvoisa puhemies! I vastalauseen mukaisesti ehdotan, että momentille 34.06.61 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa valtionapua työttömyyden lieventämiseksi.

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. Luttisen kannattamana ehdottanut momentille 61 lisäystä 200 000 000 markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 64 ei-ääntä; poissa 50. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Momentti 34.06.62

Keskustelu:

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! II vastalauseen perusteella ehdotan, että momentin 62

perusteluita muutettaisiin siten, että vuonna 1994 saa uusia avustuksia myöntää enintään 390 000 000 markkaa ja että määrärahaa saa käyttää koko maassa.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen ehdotusta.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentille 62 otettaisiin lisäyksenä 380 000 000 markkaa työllisyysperusteisten investointien valtionavun korottamiseen yhteensä 500 000 000 markalla ja että perusteluissa lausuttaisiin: "Vuonna 1994 uusia avustuksia saa myöntää enintään 1 000 000 000 markkaa." Tämä on lisätalousarvioaloitteen n:o 23 pohjalta tehty ehdotus.

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mäkipään ehdotusta.

Ed. Laaksosen: Arvoisa puhemies! I vastalauseeseen viitaten ehdotan, että momentille 34.06.62 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa ja samalla myöntämisvaltuutta korotettaisiin niin, että se olisi 590 000 000 markkaa.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta.

Ed. Luukkainen: Rouva puhemies! III vastalauseen perusteella ehdotan, että momentin 62 perusteluissa lausuttaisiin: "Myönnettäessä työllisyysperusteista valtionapua investointeihin otettaisiin huomioon ensisijaisesti nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömien määrä alueella."

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen ehdotusta.

Ed. Lahikainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että momentille 62 otettaisiin lisäyksenä 100 000 000 markkaa ja että momentin perusteluissa lausuttaisiin: "Työllisyysmäärärahojen ja koperusteita tulee tarkistaa vallitsevien olosuhteiden mukaisiksi."

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Lahikaisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. Apukan

kannattamana ehdottanut, että momentille 62 lisättäisiin 200 000 000 markkaa, jolloin samalla momentin perusteluissa oleva avustusten myöntämisvaltuus korotettaisiin 590 000 000 markkaan.

Ed. Mäkipää ed. Jurvan kannattamana on ehdottanut, että momentille lisättäisiin 380 000 000 markkaa ja että avustusten myöntämisvaltuus korotettaisiin 1 000 000 000 markkaan.

Ed. Lahikainen ed. Muttilaisen kannattamana on ehdottanut, että momentille lisättäisiin 100 000 000 markkaa ja että momentin perusteluihin hyväksyttäisiin lisätalousarvioaloitteen n:o 12 mukainen lausuma.

Ed. Luttinen ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana on ehdottanut momentin perusteluja muutettavaksi II vastalauseen mukaisesti.

Ed. Luukkainen on ed. Nikulan kannattamana ehdottanut perusteluihin III vastalauseen mukaista lausumaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Ollila merkitään läsnä olevaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksissä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään momentin määrärahaa ja avustusten myöntämisvaltuutta koskevista ehdotuksista ja sitten momentin muita perusteluja koskevista ehdotuksista.

Määrärahan osalta äänestetään ensin ed. Laaksosen ehdotuksesta ed. Mäkipään ehdotusta vastaan, sen jälkeen voittaneesta ed. Lahikaisen ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta mietintöä vastaan.

Perusteluja koskevat ehdotukset ovat erillisiä, joten niistä äänestetään kummastakin erikseen mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätökset:

Momentin 34.06.62 määräraha ja avustusten myöntämisvaltuus

1) Äänestys ed. Laaksosen ja ed. Mäkipään ehdotusten välillä.

Ed. Laaksosen ehdotus "jaa", ed. Mäkipään ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 8 ei-ääntä, 15 tyhjää; poissa 55. (Ään. 12)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Laaksosen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Lahikaisen ja ed. Laaksosen ehdotusten välillä.

Ed. Lahikaisen ehdotus "jaa", ed. Laaksosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 113 jaa- ja 23 ei-ääntä, 15 tyhjää; poissa 48. (Ään. 13)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Lahikaisen ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Lahikaisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Lahikaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 49. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Momentin 34.06.62 perustelut

Äänestys ed. Luttisen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luttisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 92 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 53. (Ään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 92 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 53. (Ään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Momentti 34.06.77

Keskustelu:

Ed. L u t t i n e n : Rouva puhemies! II vastalauseen perusteella ehdotan, että momentilta vähennettäisiin 190 000 000 markkaa.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen ehdotusta.

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Lisätalousarvioaloitteen n:o 1 mukaisesti ehdotan, että momentille 34.06.77 otettaisiin lisäyksenä 410 000 000 markkaa työllisyyden turvaamiseksi tehtävien sijoitusmenojen määrärahan korottamiseen yhteensä 600 000 000 markkaan ja että perusteluissa lausuttaisiin: "Lain (423/88) 10 §:ssä tarkoitettuja sitoumuksia voidaan tehdä niin, että niistä aiheutuu menoja myöhempinä vuosina enintään 500 000 000 markkaa."

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Jurvan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Luttinen ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että momentilta vähennettäisiin 190 000 000 markkaa.

Ed. Jurva on ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut, että momentille lisättäisiin 410 000 000 markkaa ja että momentin perusteluihin hyväksyttäisiin lisätalousarvioaloitteen n:o 1 mukainen lausuma.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Luttisen ja ed. Jurvan ehdotusten välillä.

Ed. Luttisen ehdotus "jaa", ed. Jurvan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 24 ei-ääntä, 16 tyhjää; poissa 57. (Ään. 17)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Luttisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Luttisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ed. Luttisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 103 jaa- ja 31 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 60. (Ään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokka 35

Luku 25 Vesi- ja ympäristöhallinto hyväksytään.

Luku 45 Asunto- ja rakennustoimi

Keskustelu:

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Lisätalousarvioaloitteen n:o 2 mukaisesti ehdotan, että momentille 35.45.56 otettaisiin lisäyksenä 200 000 000 markkaa asuntojen korjaustoimintaan tarkoitettujen määrärahojen korottamiseen 300 000 000 markalla.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Jurvan hyvää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Jurva ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut momentille 56 lisäystä 200 000 000 markkaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Jurvan ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 72 jaa- ja 63 ei-ääntä; poissa 64. (Ään. 19)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Esitellään tulot.

O s a s t o 13

Luku 01 Korkotulot ja luku 05 Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset hyväksytään.

O s a s t o 15

Luku 01 Valtiolle takaisin maksettavat lainat ja luku 02 Valtion nettolainanotto hyväksytään.

Mietinnössä oleva talousarvion tasapainoa koskeva lausuma hyväksytään.

Esitellään yleisperustelut.

Keskustelu:

Ed. L a a k s o n e n : Arvoisa puhemies! I vastalauseeseen viitaten teen seuraavat kolme perustelulausumaehdotusta:

1) ”Todeten, että valtionyhtiöiden perustamisella ja niiden jatkuvalla kehittämisellä on ollut tärkeä merkitys aluepolitiikan välineenä ja teollisuuden rakenteen monipuolistamisessa, eduskunta edellyttää, että valtionyhtiöiden toimintaa koskevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä säilytetään valtionyhtiöiden toimintaperiaatteissa kannattavuustavoitteen rinnalla alue-, teollisuus-, ympäristö- ja muut yhteiskuntapolitiittiset tavoitteet, jotka siten osaltaan rajoittavat yksipuolista pyrkimystä kannattavuuteen yhteiskunnallisten tavoitteiden vahingoksi.”

2) ”Eduskunta toteaa, että kriisihysterian lietsomisen asemesta kotimaisen kysynnän lisäämiseksi on välttämätöntä, että hallitus sitoutuu pitämään voimassa hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluvan sosiaaliturvan ja julkiset palvelut, jotta kansalaisten luottamus palautuisi ja tarpeettoman korkeaksi noussut, kotimaista kysyntää jarruttava ja siten työttömyyttä ylläpitävä säästämisaste laskisi, ja edellyttää, että hallitus antaa tällaisen sitoumuksen.”

3) ”Eduskunta toteaa, että verotuksen kiristäminen laman aikana vain syventää lamaa lisäten valtion työttömyydestä aiheutuvia menoja ja pienentäen verotuloja, ja edellyttää, että hallitus antaa pikaisesti esityksen arvonlisäverouudistuksen lykkäämisestä ja liikevaihtoverokannan alentamisesta.”

Ed. Luttinen: Rouva puhemies! Ehdotan, että yleisperustelut hyväksytään II vastalauseen mukaisina.

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laaksosen tekemiä kolmea lausumaehdotusta.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luttisen tekemää ehdotusta.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! III vastalauseen perusteella teen seuraavat kolme perustelulausumaehdotusta:

1) "Eduskunta edellyttää, että kestävän kehityksen edistämiseksi verotuksen painopistettä siirretään ympäristöverotuksen suuntaan. Ympäristöverojen ja -maksujen tuotoilla alennettaisiin sekä työnantajan sosiaaliturvamaksua että tuloveroja."

2) "Eduskunta edellyttää, että muiden välillisten työvoimakulujen kuin työeläkemaksujen laskentaperuste muutetaan palkkasummapohjaisesta työvaltaisista aloja suosivaksi."

3) "Eduskunta edellyttää, että hallitus kokoaa pikaisesti työryhmän selvittämään ekologisen työllistämisen vaihtoehtoja työttömyyden vähentämiseksi ja talouden rakenteiden tervehdyttämiseksi."

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luukkaisen tekemiä lisäysehdotuksia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laaksosen ed. Apukan kannattamana ehdottanut, että yleisperusteluihin hyväksyttäisiin I vastalauseeseen sisältyvät kolme lausumaa.

Ed. Luttinen on ed. Lahti-Nuuttilan kannattamana ehdottanut, että yleisperustelut hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisina.

Ed. Luukkainen on ed. Nikulan kannattamana ehdottanut, että yleisperusteluihin hyväksyttäisiin III vastalauseeseen sisältyvät kolme lausumaa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Luttisen ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luttisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 70 jaa- ja 53 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 71. (Ään. 20)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Laaksosen 1) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Laaksosen 1) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 68 jaa- ja 55 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 74. (Ään. 21)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Laaksosen 2) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Laaksosen 2) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 68 jaa- ja 58 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 72. (Ään. 22)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Laaksosen 3) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Laaksosen 3) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 68 jaa- ja 58 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 71. (Ään. 23)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen 1) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen 1) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 67 jaa- ja 59 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 72. (Ään. 24)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen 2) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Luukkaisen 2) ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies:
Äänestyksessä on annettu 66 jaa- ja 60 ei-ääntä;
poissa 73. (Ään. 25)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Luukkaisen 3) ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Luukkaisen 3) ehdotus
”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:
Äänestyksessä on annettu 67 jaa- ja 58 ei-ääntä;
poissa 74. (Ään. 26)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy mietinnön toiseen ponteen
sisältyvään ehdotukseen lisätalousarvioaloitteiden
n:ot 1—31 ja 33 hylkäämisestä, minkä lisäksi
eduskunta toteaa lisätalousarvioaloitteen n:o 32
tulleen hylätyksi määrärahan osalta.

Mietinnön kolmas ponsi, joka koskee lisätalou-
sarvion julkaisemista ja soveltamista, hyväk-
sytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Järvilahti merkitään läsnä olevaksi.

2) Ehdotus laiksi vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaami- sesta työnantajalle

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 12

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 1

Ensimmäinen varapuhemies:
Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voi-
daan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan
päättäneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

**Ed. Wahlströmin ym. välikysymys valtionyhtiöi-
den yksityistämisestä ja niiden hallinnon kehittä-
misestä**

Ensimmäinen varapuhemies:
Ulkopuolella päiväjärjestyksen kauppa- ja teolli-
suusministeri Kääriäinen vastaa ed. Wahlströ-
min ym. allekirjoittamaan välikysymykseen n:o 1
valtionyhtiöiden yksityistämisestä ja niiden hal-
linnon kehittämisestä.

Sitten kun välikysymykseen on annettu vas-
taus ja sen johdosta aiheutunut keskustelu on
julistettu päättyneeksi, esitän eduskunnan hy-
väksyttäväksi sen päiväjärjestykseen siirtymisen
sanamuodon, joka on säädetty valtiopäiväjärjes-
tyksen 37 §:n 2 momentissa. Niiden, jotka eivät
hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestyk-
seen siirtymistä, tulee valtiopäiväjärjestyksen
37 §:n 3 momentin mukaan jo keskustelun aikana
tehdä ehdotuksensa joko asian valiokuntaan lä-
hettämisestä tai perustellun päiväjärjestykseen
siirtymisen hyväksymisestä. Myös työjärjestyk-
sen 52 §:n 2 momentissa tarkoitettu ehdotus pää-
töksen teon siirtämisestä on tehtävä, ennen kuin
keskustelu on julistettu päättyneeksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Välikysymykseen vastaten lausuu

Kauppa- ja teollisuusministeri K ä ä r i ä i -
n e n : Arvoisa puhemies! Aloitan lyhyellä val-
tionyhtiöiden asemaa ja merkitystä kuvaavalla
perusinformaatiolla todeten, että tällä hetkellä
Suomessa on 30 merkittävää katsottavaa val-
tionyhtiötä, jotka toimivat eri ministeriöiden hal-
linnonaloilla ja ovat siten valtioneuvoston, siis
maan hallituksen, ohjauksessa. Tytäryhtiöitä
näillä pääyhtiöillä on yhteensä noin tuhat.

Valtionyhtiöiden perustamisella on tähdätty
ja tähdätään maamme raaka-ainevarojen hyö-
dyntämiseen, talouden perusrakenteen kehittä-
miseen, omavaraisuuden rakentamiseen ja yllä-
pitämiseen kansantaloutemme kannalta tärkeillä
aloilla, idänkaupan kehittämiseen, maamme
teollisen ja muun yritystoiminnan rahoituksen
turvaamiseen ja myös elinkeinotoiminnan
alueelliseen tasapainottamiseen. Valtionyhtiöillä
on tänä päivänä muuttuneesta asemastaan huoli-
matta keskeinen merkitys, ja olen vakuuttunut
siitä, että tätä maata uudelleen teollistettaessa
tämä merkitys pysyy keskeisenä. Eritoten ras-
kaassa teollisuudessa ja energian tuotannossa
valtionyhtiöillä on tärkeä asema.

Seuraavat numerotiedot kertovat, mistä on kysymys:

Teollisuutemme jalostusarvosta viidennes syntyy valtionyhtiössä. Öljynjalostus on käytännössä kokonaan valtionyhtiön hallinnassa. Metall- ja perusteollisuudessa osuus on 80–90 prosenttia, kaivostoiminnassa puolet, kuten myös kemianteollisuudessa, massa- ja paperiteollisuudessa noin neljännes, samoin koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen valmistuksessa. Energian tuotannossa valtionyhtiöiden osuus on viidennes, sähkön tuotannossa jopa puolet. Valtionyhtiöiden osuus maamme teollisuus- ja energiainvestoinneista samoin kuin teollisuuden tutkimus- ja tuotekehityspanoksesta on ollut 30 prosentin paikkeilla. Korkea osuus investoinneista on toisaalta osoitus valtionyhtiöiden aktiivisesta investointitoiminnasta, toisaalta niiden pääomavaltaisuudesta.

Valtionyhtiöiden kansantaloudellista merkitystä korostaa se, että niiden osuus viennistä on noin 30 prosenttia. Teollisuutemme kansainvälistymisessä, joka pääsi vauhtiin oikeastaan vasta 80-luvulla, valtionyhtiöillä on ollut näkyvä asema. Vilkkaimpina vuosina valtionyhtiöiden osuus teollisuutemme ulkomaisista investoinneista oli jopa yli 40 prosenttia. Tällä hetkellä valtionyhtiöiden työpaikoista keskimäärin kolmannes on ulkomailla, eräissä yhtiöissä lähes puolet.

Valtion teollisuus- ja energiayhtiöiden ja niiden tytäryhtiöiden kotimaisten työpaikkojen yhteismäärä on hiukan vajaa 70 000 eli 15 prosenttia maamme teollisista työpaikoista. Valtionyhtiöiden merkitystä vaikeiden työllisyyspaikkakuntien kannalta tuo esiin tai korostaa se, että lähes puolet niiden tarjoamista pysyvistä työpaikoista sijaitsee kehitysalueäläneissä, kun vastaava osuus koko teollisuudessa on noin kolmannes.

Arvoisa puhemies! Näyttää keskustelun perusteella siltä, että valtionyhtiöiden rooli nähdään vieläkin varsin usein vahvastikin poikkeavaksi muusta yritystoiminnasta. Valtionyhtiöille säilytetään erilaisia kansantaloudellisia ja yhteiskunnallisia velvoitteita, mutta samanaikaisesti edellytetään, että niiden tulisi tasavertaisesti kilpailla ja myös menestyä markkinoilla muiden yhtiöiden kanssa, kotimaisten ja ulkomaisten yhtiöiden kanssa.

Jo vuonna 1983 valtioneuvosto hyväksyi valtionyhtiöitä koskevan periaatepäätöksen, joka linjasi selkeästi omistajapolitiikan keskeiset periaatteet. Nämä ovat pääosin edelleen kestävä. Sen takia ne on syytä myös tässä kerrata, etenkin

kun välikysymyksessä viitataan juuri mainittuun periaatepäätökseen.

Ensiksikin todetaan, että valtionyhtiöiden toiminnan tulee olla kannattavaa ainakin tuotannon vakiintuneessa vaiheessa eikä valtionyhtiöiden tule ylläpitää tuotantoyksiköitä tai tuotelinjoja, jotka eivät pitkällä tähtäyksellä muodostu kannattaviksi.

Tähän liittyen, jos valtionyhtiöille asetetaan kannattavuutta rasittavia teollisuus-, alue- tai työllisyyspoliittisia taikka muita sellaisia vaatimuksia, on lisärasitus eduskunnan tai valtioneuvoston etukäteen tekemän päätöksen perusteella korvattava yhtiölle tai otettava huomioon yhtiölle tuottovaatimuksia asetettaessa.

Kolmanneksi, jokaisen valtionyhtiön tulee maksaa osakepääomalleen yleistä käytäntöä vastaava osinko.

Neljänneksi, valtionyhtiöillä tulee olla samat toimintaedellytykset kuin muillakin vastaavilla yhtiöillä. Valtionyhtiön toimialalajennukset ovat hyväksyttäviä edellyttäen, ettei yhtiö käytä mahdollista erityisasemaansa hyväksi kilpailussa muiden kotimaisten yritysten kanssa.

Viidenneksi, valtion yleisistä teollisuus- ja aluepoliittisista taikka muista sellaisista tukitoimista päätettäessä valtionyhtiöitä kohdellaan samalla tavalla kuin muitakin vastaavan kokoisia yrityksiä.

Ja viimein, valtionyhtiöiden tulee olla henkilöstöpolitiikassa esimerkillisiä työnantajia noudattamalla työmarkkinasopimuksia ja kehittämällä jatkuvasti henkilöstöpolitiikkaansa. Tämä oli siis linjaus vuodelta 83.

Vastauksena välikysymyksen tekijöille hallitus toteaa, että näiden, siis vuodelta 1983 peräisin olevien, periaatteiden noudattaminen ei anna mahdollisuutta ilman täysimääräistä, budjetin kautta annettavaa kompensatiota osoittaa valtionyhtiöille yhteiskunnallisia tai muita sellaisia erityistehtäviä, jotka rasittavat yhtiöiden kannattavuutta ja tuloskehitystä ja siten asettavat ne kilpailijoihin nähden heikompaan asemaan, siis ilman täysimääräistä kompensatiota. Budjeteisahan rahaa kompensatioihin ainakaan näinä vuosina ei ole, ja kilpailunäkökohtien valossa kompensatiot olisivat hyvin kyseenalaisia. Tästä on jo meillä hyvinkin tuoretta näyttöä, oikeastaan jatkuvaa näyttöä näissä Eta-oloissa ja EU-jäsenyysneuvottelujen ollessa käynnissä.

Hyvä kannattavuus ei ole mahdollista ilman hyvää kilpailukykyä. Kilpailukyky puolestaan on monen tekijän summa. Keskeisiä ovat tehokkuus ja ammattitaito, mutta yhä enemmän tarvi-

taan myös henkilökunnan motivointia. Tämä puolestaan vaatii oikeaa kannustavaa henkilöstöpolitiikkaa, minkä arvon valtionyhtiöt ovat viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana selvästi todenneet ja myös osoittaneet omilla ratkaisuillaan. Hyvään henkilöstöpolitiikkaan kuuluu vastuu työntekijöistä ja työpaikoista mutta, jatkan, vain kannattava toiminta turvaa terveesti ja pitkällä jänteellä aikaansaadut työpaikat ja voi luoda uusia työpaikkoja. Valtionyhtiöiden henkilöstöpolitiikkaa on viime vuosina kehitetty mm. lisäämällä henkilöstön edustusta yhtiöiden hallinnossa. Tätä linjaa on viisasta jatkaa, sillä henkilöstö on tärkein voimavara etenkin pitkälle jalostavassa teollisuudessa, johon monet valtionyhtiötkin jo kuuluvat tai johon ainakin pyrkivät. Vastauksena välikysymyksen tekijöille on syytä korostaa, että hallituksen mielestä valtionyhtiöillä on henkilöstön suhteen mieluummin aktiivisen edelläkävijän kuin vain passiivisen mukautujan asema.

Vastaavan tyyppinen kilpailutekijä on ympäristönsuojelu, jonka arvo ja merkitys on yritys-toinnassa jatkuvasti kasvanut. Se koskee etenkin raskasta teollisuutta, jonka ympäristövaikutukset ovat yleensä keskimääräistä suuremmat ja pahimmat. Niinpä on tärkeää, että valtionyhtiöissä omistajapolitiikan eräänä tärkeänä periaatteena on esimerkillinen ympäristöpolitiikka. Kuten paljon puhuttu Ollilan työryhmä ehdottaa, tämä periaate on syytä sisällyttää uuteen valtionyhtiöitä koskevaan valtioneuvoston periaatepäätökseen, joka hallituksella on tarkoitus tehdä vielä tämän kevään aikana.

Arvoisa puhemies! Jotta valtionyhtiöt voisivat pysyä kilpailukykyisinä, niiden pääomahuolto on turvattava ja niiden pääomarakennetta on vahvistettava. 90-luvun alun vuodet ovat olleet niin valtion- kuin muillekin yhtiöille vaikeita. Tuloskehitys on ollut jopa surkea, mikä on johtanut lisääntyvään velkaantumiseen ja vakavaraisuuden alentumiseen. Yhtiöt tarvitsevat oman pääoman ehtoista rahoitusta, jota valtion budjetin kautta ei voida olennaisesti nykyisestä lisätä. Lisäpääomia on hankittava muista lähteistä. Tästä syystä hallitus on katsonut aiheelliseksi pyrkiä valtionyhtiöiden omistuspohjan laajennuksiin ja sitä kautta yhtiöiden pääomahuollon turvaamiseen. Näin muuten menetteli jo edellinen hallitus sallimalla Finnairin, Outokummun, Rautaruukin ja Valmetin hankkia riskirahoitusta pääomamarkkinoilla ja listautua Helsingin Arvopaperipörssiin vuosina 88 ja 89. Silloin valtiovarainministeri oli sos.dem. puolueesta. Tätä

linjaa tullaan jatkamaan eduskunnan antamien valtuuksien puitteissa.

Omistuspohjan laajennuksissa hallitus noudattaa yhtiökohtaista lähestymistapaa: Lisävaltuudet eduskunnalta haetaan yhtiökohtaisen tarpeen ja harkinnan mukaan; huomatkas: ei siis yleisvaltuuksina. Ja myös tällöin eduskunnalla on mahdollisuus ottaa kantaa kulloisenkin hallituksen suunnitelmiin ja toimenpiteisiin kunkin yhtiön osalta erikseen silloin, kun hallitus valtion osakasvallan käyttöä koskevan lain mukaisesti pyytää eduskunnan suostumusta valtion kahden kolmanneksen määräenemmistöasemasta, valtion määräysvallasta ja/tai valtion yhden kolmanneksen määrävähemmistöasemasta luopumiseen. Tässä järjestys on erittäin selvä. Eduskunta antaa tai ei anna suostumusta hallitukselle.

Laki valtion osakasvallan käytöstä ja eduskunnan antamat valtuudet tarjoavat hallitukselle liikkumavaran, joka vaihtelee melko tavalla yhtiöittäin. Miten tämä liikkumavara käytetään hyväksi, harkitaan yhtiökohtaisesti huolellisten valmistelujen ja selvitysten pohjalta. Mutta korostan tässäkin, että ensisijaisena tavoitteena on yhtiöiden pääomahuollon turvaaminen ja pääomarakenteen vahvistaminen. Samalla on otettava huomioon myös, että valtionyhtiöillä on keskeinen asema maamme teollisuudessa, mistä syystä valtionyhtiöiden omistusjärjestelyjä on monesti aiheellista harkita laajemmasta näkökulmasta koko teollisuutemme kehitysedellytyksiä ajatellen. Näitä edellytyksiä on mahdollisuus parantaa myös erilaisin toimialajärjestelyin, joihin voidaan päästä esimerkiksi valtion omistuksia järjestelemällä. Ajankohtaisena esimerkkinä voidaan mainita Sisun ja Valmetin välillä sovittu järjestely, joka luo paremmat kehitysedellytykset molemmille yhtiöille ja siten myös koko toimialalle. Järjestelyhän sinetöityy satamaan näinä päivinä.

Toistaiseksi kolmessa valtionyhtiössä — Enso-Gutzeitissa, Outokummussa ja Valmetissa — eduskunta on antanut valtuudet valtion määräysvallan luovuttamiseen, Ensossa jopa valtion koko omistususuuden myyntiin. Outokummun osalta nämä valtuudet hallitus sai jo syksyn 1991 lisätalousarviossa ja kahden muun mainitun yhtiön osalta vuoden 1993 viidennessä lisätalousarviossa. (Ed. Tennilä: Missä se lain käyttö sitten on?) — Siinähan se toteutuu. — Välikysymyksen tekijöille totean, että hallitus tulee käyttämään eduskunnan hallitukselle antamia valtuuksia markkinatilanne ja yhtiöiden asema huomioon

ottaen. Nämä kaikki kolme yhtiötä ovat sellaisia, joissa valtion määräysvalta ei ole enää välttämätöntä, vaan valtio voisi perustellusti tyytyä merkittävän vähemmistöosakkaan asemaan. Omistuspohjan laajentaminen luo entistä paremmat edellytykset yhtiöiden pääomahuollon turvaamiselle ja tätä kautta niiden investointitoiminnalle maan eri alueilla. Edellyttäen, että yhtiöt kykenevät ylläpitämään kilpailukyvyyn ja kannattavuuden, voimme luottaa niiden myönteiseen vaikutukseen maamme alueellisessa kehityksessä, vaikka valtiolla ei olisiakaan nykyisen suuruista määräysvaltaa.

Arvoisa puhemies! Valtion teollisuus- ja energiyhtiöiden osakepääomiin on nimellisesti sitoutunut valtion varoja yhteensä lähes 8 miljardin markan verran. Näiden finanssijoitusten todellinen arvo on kuitenkin huomattavasti suurempi, laskentatavasta ja taloustilanteesta riippuen 40—60 miljardin markan välillä. Kysymys on huomattavasta valtion varallisuudesta, jonka kehitys on olennaisella tavalla riippuvainen mm. valtionyhtiöiden hallinnon, ohjauksen ja valvonnan tehokkuudesta. Valtion omistajaohjausta ja -valvontaa on perusteltua tehostaa, mihin hallitus tähtää seuraavilla asteittaisilla toimenpiteillä:

Hallinnon uudistaminen suhteutetaan omistuspohjan laajennuksiin sillä tavalla, että hallintoneuvostoista voidaan luopua siinä vaiheessa, kun valtio luopuu määräysvallastaan. Hallintoneuvoston toimivuutta parannetaan yhtiökohtaisesti esimerkiksi hallintoneuvoston kokoa, kokoonpanoa ja toimivaltuuksia muuttamalla.

Hallintoa uudistettaessa henkilöstön asema ja vaikutusmahdollisuudet turvataan vähintäänkin nykyisenlaisina. Ratkaisut on parasta tehdä yhtiökohtaisesti ottaen joustavasti huomioon kunkin yhtiön erityisolosuhteet ja tarpeet. Tässä suhteessa ay-liikkeen kanta vastaa aika tarkalleen hallituksen linjausta.

Yhtiöiden hallitustyöskentelyssä tullaan omistajaohjausta tehostamaan, mihin tähdätään lisäämällä tarpeen mukaan omistajan luottamusta nauttivien ulkopuolisten jäsenten käyttöä.

Virkamiesten osallistumisesta täysivaltaisina jäseninä valtionyhtiöiden hallitustyöskentelyyn päätetään sen jälkeen, kun esteellisyyttä koskevat selvitykset ovat valmistuneet.

Tilintarkastus siirretään uuden tilintarkastuslain myötä kokonaan ammattitilintarkastajien hoidettavaksi ja samalla selvitetään, miten ammattitilintarkastus saadaan mahdollisimman tehokkaasti palvelemaan omistajavalvontaa.

Arvoisa puhemies! Hallitus näkee valtionyh-

tiöt merkittävänä maamme kansantaloudessa ja koko yhteiskuntaelämässä. Niiden asema ei tietenkään ole eikä voikaan olla samanlainen kuin aikaisemmin, sillä maamme teollinen perusta ja kansantalouden perusrakenne ovat jo olemassa. Kysymys on ensi sijassa niiden kehittämisestä ja kehittämisestä pääsääntöisesti normaalien liikelatoudellisten periaatteiden mukaisesti. Tältä pohjalta hallitus on maksanut, voi sanoa, uuden ja aikaisempaa aktiivisemmän omistajapolitiikan ja siihen kuuluu myös näiden yhtiöiden kilpailukyvyyn ja kannattavuuden aktiivinen vaaliminen siten, että ne pystyisivät ylläpitämään ja myös lisäämään pysyviä työpaikkoja kotimaassa ja sen eri alueilla. Hyvän kannattavuuden ja kilpailukyvyyn säilyttämisessä avainasema on henkilöstöllä, jonka vaikutusmahdollisuudet turvataan yhtiöiden hallintoa asteittain uudistettaessa.

Totean vielä, että hallitus käyttää eduskunnalta saamiaan valtuuksia luopua valtion määräysvallasta Enso-Gutzeit Oy:ssä, Outokumpu Oy:ssä ja Valmet Oy:ssä sitten, kun se markkinatilanne ja yhtiöiden asema huomioon ottaen on perusteltua. Muiden yhtiöiden osalta valtion määräysvallan luovuttaminen edellyttää eduskunnan erillisiä päätöksiä.

Hallitus katsoo, että sellaisissa valtionyhtiöissä, joilla on keskeisiä yhteiskunnallisia tehtäviä, valtion määräysvallasta luopuminen ei tule kysymykseen. Näissä yhtiöissä valtio-omistajan intressi perustuu joko yksinomaan tai lähes ainoastaan yhteiskunnalliseen tai muuhun sellaiseen erityisintressiin. Eduskunta voisi nyt kohta käytävässä keskustelussa tuoda omalta osaltaan esille näihin intresseihin liittyviä näkökohtia ja myös tehdä niin halutessaan yhtiökohtaisia linjauksia. Nyt on mahdollisuus kokonaisvaltaiseen keskusteluun.

Nykynäkymin pääasiassa energia- ja puolustustarviketuotantoon keskittyvät yhtiöt ovat sellaisia, että niissä valtion määräysvallan säilyttäminen on perusteltua. Sen sijaan niissä valtionyhtiöissä, jotka toimivat kansainvälisessä kilpailuympäristössä, valtiolle riittänee mainiosti merkittävä vähemmistöosakkuus taikka eräissä tapauksissa eduskunnan niin hyväksyessä sitäkin vaatimattomampi rooli.

Korostan sitä, että lähes kaikki valtionyhtiöt ovat täysin muihin verrattavia yhtiöitä, ja niissä omistajaohjauksen tavoitteena on turvata tehokas ja tuottoisa liiketoiminta. Toivottavasti eduskunnassa käytävä keskustelu sivuaa myös näitä näkökohtia.

Valtionyhtiöpolitiikkaa on syytä tehdä käytännönläheisellä, pragmaattisella, otteella. Ideologislähtöinen kiinnipitäminen valtionyhtiöistä alkuperäisimmässä muodossaan ei johda tavoiteltaviin työllisyys- ja aluepoliittisiin tuloksiin, mutta valtionyhtiöitä ei pidä katsella ideologisin laskein myöskään toisesta suunnasta. Yksityinen omistus ei sekään ole tae hyvistä tuloksista. 80-luvun kasinohuomassa tarvehtiin paljon suomalaista teollisuutta, kun nopeiden keinotteluvoittojen tavoittelu syrjäytti teollisuuden pitkäjänteisen kehittämisen. Omistuspohjasta riippumatta tärkeintä on se, että Suomessa on runsaasti kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka työllistävät suomalaisia maan jokaisessa kolkassa.

Arvoisa puhemies! Pyydän, että tämän puheenvuoron ruotsinnos otetaan pöytäkirjaan.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kääriäisen vastaus on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Jag börjar med en kort grundläggande information om statsbolagens ställning och betydelse och konstaterar att i dagens läge finns det i Finland totalt 30 statsbolag som kan anses vara betydande och som är verksamma inom de olika ministeriernas förvaltningsområden och därmed styrs av statsrådet. De har totalt cirka tusen dotterbolag.

Genom att grunda statsbolag har man strävat och strävar också nu efter att utnyttja landets råvaruresurser, utveckla den ekonomiska infrastrukturen, åstadkomma och upprätthålla självförsörjning på områden som är viktiga för samhällsekonomin, utveckla östhandeln, trygga finansieringen av landets industri och övriga företagsverksamhet och åstadkomma regional balans i utvecklandet av näringarna. Statsbolagen har i dagens läge en central betydelse och jag är övertygad om att när landets industri omstruktureras kvarstår denna betydelse. Särskilt inom den tunga industrin och energiproduktionen har statsbolagen en viktig ställning.

De följande sifferuppgifterna berättar vad det är fråga om. Statsbolagen svarar för en femtedel av förädlingsvärdet inom industrin; oljeraffineringen sker i praktiken i sin helhet i ett statsbolag; i fråga om metall- och basindustrin är statsbolagens andel 80—90 procent, av gruvdriften hälften, likaså av den kemiska industrin, av massa- och pappersindustrin cirka en fjärdedel och detsamma gäller för tillverkningen av maskiner, apparatur och fordon.

Av energiproduktionen står statsbolagen för en femtedel, av elproduktionen t.o.m. för hälften. Statsbolagens andel av landets industri- och energinvesteringar har varit kring 30 procent och detsamma gäller för industrins satsning på forskning och produktutveckling. Den höga andelen av investeringarna är å ena sidan ett bevis på statsbolagens aktiva investeringsverksamhet och å andra sidan på deras kapitalintensitet.

Statsbolagens samhällsekonomiska betydelse accentueras av att deras andel av landets export är cirka 30 procent. Vid internationaliseringen av industrin, som fick fart egentligen först på 1980-talet, har statsbolagen haft en synlig position. Under de livligaste åren var statsbolagens andel av industrins investeringar i utlandet t.o.m. över 40 procent. I dagens läge är i genomsnitt var tredje arbetsplats inom statsbolagen belägen utomlands, i vissa bolag närmare hälften av arbetsplatserna.

De statliga industri- och energibolagens och deras dotterbolags inhemska arbetsplatser uppgår totalt till knappt 70 000, d.v.s. 15 procent av landets industriella arbetsplatser. Statsbolagens betydelse för orter med ett svårt sysselsättningsläge framhävs av det att nästan hälften av de permanenta arbetsplatser de erbjuder är belägna i län inom utvecklingsområdena, medan motsvarande andel för hela industrin är cirka en tredjedel.

Utgående från diskussionen verkar det som om statsbolagens roll fortfarande synnerligen ofta upplevs som avvikande från övrig företagsverksamhet. Dessa bolag påbörjas lätt olika samhällsekonomiska och samhälleliga skyldigheter, fastän de samtidigt bör konkurrera med övriga bolag på lika villkor.

Statsrådet godkände redan år 1983 ett principbeslut om statsbolagen, som klart drog upp en linje för ägarpolitikens centrala principer. Dessa principer står sig i huvudsak ännu. Därför är det skäl att repetera dem, i synnerhet som man i interpellationen hänvisar till principbeslutet.

För det första, statsbolagens verksamhet bör vara lönsam åtminstone då produktionen redan är etablerad och statsbolagen bör inte upprätthålla produktionsenheter eller produktlinjer som inte på lång sikt är lönsamma.

I anslutning till detta, ifall industri-, regional- eller sysselsättningspolitiska mål eller andra sådana krav som belastar lönsamheten ställs i fråga om statsbolagen, bör dylik extra påfrestning antingen gottgöras bolaget på basis av beslut som riksdagen eller statsrådet på förhand fattat eller

beaktas när man ställer krav på bolagets avkastning.

För det tredje, varje statsbolag bör betala dividend på sitt aktiekapital motsvarande allmän praxis.

För det fjärde, statsbolagen bör ha samma verksamhetsbetingelser som andra motsvarande bolag. Ett statsbolags branschbreddningar är godtagbara förutsatt att bolaget inte utnyttjar sin eventuella särställning i konkurrensen med andra inhemska företag.

För det femte, statsbolagen behandlas på samma sätt som andra företag av motsvarande storlek när beslut fattas om statens allmänna industri- och regionalpolitiska eller andra sådana stödåtgärder.

Och till sist, målet för statsbolagens personalpolitik bör vara att de föregår andra arbetsgivare med gott exempel genom att följa gällande arbetsmarknadsavtal och kontinuerligt utveckla sin personalpolitik. Det här var altså linjedragningen 1983.

Som svar på interpellationen konstaterar regeringen att dessa principer från år 1983 inte möjliggör att samhällseliga uppgifter eller andra sådana specialuppgifter som belastar statsbolagens lönsamhet och resultatutveckling och därmed försätter dem i en svagare ställning än konkurrenterna ges bolagen utan att de kompenseras till fullo för detta via budgeten. I den finns i dessa dagar inte pengar för kompensationer och ur konkurrensmässigt perspektiv vore sådana mycket tveklaktiga. Det finns ju redan även hos oss färskt bevis, egentligen kontinuerliga exempel på det här inom ramen för Ees och de pågående förhandlingarna om medlemskap i EU.

God lönsamhet kan inte uppnås utan en god konkurrenskraft. Konkurrenskraften i sin tur är den sammanlagda summan av flera faktorer. Centrala är effektivitet och yrkesskicklighet, men motivering av personalen behövs också allt mer. För detta krävs att personalpolitiken är riktig och sporrande, något som statsbolagen också klart har konstaterat värdet av och även påvisat genom de avgöranden man träffat under det senaste decenniet. Till en god personalpolitik hör ansvar för arbetstagarna och arbetsplatserna, men jag vill fortsätta, att endast en lönsam verksamhet tryggar att arbetsplatser åstadkoms på ett sunt sätt och på lång sikt.

Statsbolagens personalpolitik har utvecklats under de senaste åren bl.a. genom att personalens representation har utökats i bolagens förvaltning. Denna linje kommer att fortgå. Detta är en

synnerligen viktig sak med tanke på fortsatt framgång, eftersom personalen är den viktigaste resursen i synnerhet inom den industri som långtgående sysslar med förädling, något som många statsbolag också antingen sysslar med eller åtminstone strävar efter. Det är skäl att för interpellationsställarna betona att regeringen anser att statsbolagen i fråga om personalen hellre skall vara en aktiv föregångare än en passiv medföljare. Detta bör eftersträvas i statens ägarpolitik.

En konkurrensfaktor av motsvarande slag är miljöskyddet vars värde hela tiden ökar inom företagsverksamheten. I synnerhet gäller detta den tunga industrin, vars miljökonsekvenser i allmänhet är större än i genomsnitt. Följaktligen är det viktigt att en av de centrala principerna för ägarpolitiken i statsbolagen är att miljöpolitiken iaktas på ett exemplariskt sätt. Såsom HIM:s statsbolagsarbetsgrupp 1983 föreslog är det skäl att inbegripa denna princip i statsrådets nya principbeslut om statsbolag, som regeringen har för avsikt att ta i vår.

För att statsbolagen skall förbli konkurrens- och slagkraftiga måste deras kapitalförsörjning tryggas och kapitalstruktur förstärkas. Början av 1990-talet har varit svår både för statsbolagen och för andra bolag; resultatutvecklingen har varit svag, vilket har lett till att skuldsättningen har ökat och soliditeten sjunkit. Bolagen behöver finansiering på villkor som gäller för eget kapital. Sådan finansiering kan emellertid inte utökas i väsentlig grad från den nuvarande via statsbudgeten. Tilläggskapitalet måste fås från andra källor. Följaktligen har regeringen ansett det skäligt att sträva efter att bredda ägarbasen för statsbolagen och därigenom trygga bolagens kapitalförsörjning. På detta sätt förfor redan den förra regeringen då den tillät att Finnair, Outokumpu, Rautaruukki och Valmet skaffade sig riskfinansiering på kapitalmarknaden och introducerades på Helsingfors Fondbörsen åren 1988—1989. Denna linje kommer man att fortsätta på inom ramen för de fullmakter som riksdagen har gett.

Vid breddandet av ägarbasen går regeringen fram bolag för bolag: tilläggsfullmakter begärs av riksdagen enligt ifrågavarande bolags behov och enligt prövning, observera, alltså inte i form av en allmän fullmakt. Även då har riksdagen möjlighet att ta ställning till regeringens planer och åtgärder separat för varje bolag när regeringen i enlighet med lagen om utövande av statens delägar rätt (740/91) ber riksdagen om dess samtycke till att staten får avstå från sin två tredjedelars kvalificerade majoritet, sin bestämmande-

rätt och/eller sin en tredjedels kvalificerade minoritet. Här är behandlingsordningen mycket klar, riksdagen antingen ger eller inte ger regeringen sitt samtycke.

Lagen om utövande av statens delägar rätt och fullmakterna från riksdagen ger regeringen ett spelrum som varierar från bolag till bolag. Hur detta spelrum utnyttjas övervägs bolagsvis utgående från omsorgsfulla förberedelser och utredningar. Men jag betonar även här att det främsta målet är att trygga bolagens kapitalförsörjning och förstärka kapitalstrukturen. Samtidigt måste man dock också beakta att statsbolagen har en central ställning inom landets industri, vilket gör att det ofta är skäl att dryfta statsbolagens ägararrangemang ur ett vidare perspektiv, med tanke på utvecklingsförutsättningarna för hela industrin. Dessa förutsättningar är det ofta möjligt att förbättra genom olika sektorarrangemang som man kan komma till t.ex. genom arrangemang inom det statliga ägandet. Som ett aktuellt exempel kan nämnas det arrangemang som överenskommits mellan Sisu och Valmet, vilket skapar bättre möjligheter till utveckling än tidigare för båda bolagen och därmed för hela branschen. Arrangemanget ros i hamn endera dagen.

Hittills har riksdagen endast i fråga om tre statsbolag — Enso-Gutzeit, Outokumpu och Valmet — gett fullmakter att överlåta statens bestämmanderätt, i Enso-Gutzeit får t.o.m. statens hela ägarandel säljas. I fråga om Outokumpu fick regeringen dessa fullmakter redan i en tilläggsbudget hösten 1991 och i fråga om de båda andra bolagen i den femte tilläggsbudgeten år 1993. För interpellationsställarna kan jag konstatera att regeringen kommer att använda fullmakterna av riksdagen på så sätt att marknadsläget och bolagens ställning beaktas. Samtliga tre bolag är sådana där statens bestämmanderätt inte längre är nödvändig, utan staten kunde med fog nöja sig med en ställning som en betydande minoritetsaktieägare. Breddandet av ägarbasen skapar bättre förutsättningar än tidigare för tryggheten av bolagens kapitalförsörjning och möjligheter till utveckling och genom detta för deras investeringar i olika områden i landet. Förutsatt att bolagen kan upprätthålla konkurrenskraften och lönsamheten kan vi lita på deras positiva verkningar på det regionala utvecklandet av landet också om staten inte har bestämmanderätt.

I aktiekapitalet i statens industri- och energibolag är statliga resurser om totalt närmare 8 miljarder mark nominellt bundna. Det verkliga värdet av dessa finansiella investeringar är dock

mycket större, beroende på beräkningssättet och det ekonomiska läget 40—60 miljarder mark. Det är fråga om en betydande statlig förmögenhet vars utveckling i väsentlig grad är beroende av effektiviteten i bl.a. förvaltningen och styrningen av samt tillsynen över statsbolagen. Statens styrning och tillsyn i egenskap av ägare är det motiverat att effektivisera, något som regeringen syftar till genom följande stegvisa åtgärder:

Reformeringen av förvaltningen ställs i förhållande till breddandet av ägarbasen så att förvaltningsråden slopas i det skede då staten avstår från sin bestämmanderätt. Förvaltningsrådets funktionsduglighet kommer att förbättras genom åtgärder som är ändamålsenliga för bolaget i fråga, t.ex. genom att förvaltningsrådets storlek, sammansättning och behörighet ändras.

När förvaltningen reformeras ser man till att personalens ställning och möjligheter att påverka kvarstår på minst dagens nivå. Avgörandena fattas bolagsvis så att varje bolags särförhållanden och särbehov blir flexibelt beaktade. I detta avseende motsvarar fackföreningsrörelsens standpunkt ganska exakt regeringens linjedragning.

I bolagsstyrelserna kommer ägarstyrningen att effektiviseras, något som man siktar till genom att vid behov utöka användningen av utomstående sakkunniga som åtnjuter ägarens förtroende.

Om tjänstemännens deltagande som fullvärdiga medlemmar i statsbolagsstyrelsens arbete fattas beslut sedan utredningarna om jäv har blivit klara.

Revisionen överförs i och med den nya revisionslagen helt och hållet på fackmän. Samtidigt utreds det hur den yrkesmässiga revisionen så effektivt som möjligt kan fås att tjäna ägartillsynen.

Regeringen anser att statsbolagen är synnerligen viktiga för landets ekonomi och hela samhällsliv. Deras ställning är och kan inte längre vara den samma som tidigare, eftersom landet redan har en industriell bas och en samhällsekonomisk infrastruktur. Det är i första hand fråga om att upprätthålla och utveckla dem, i regel enligt normala företagsekonomiska principer. Utgående från detta har regeringen tillägnat sig en ny, aktivare ägarpolitik. I denna ingår också att aktivt sörja för dessa bolags konkurrenskraft och lönsamhet så att de kan upprätthålla och även utöka de permanenta arbetsplatserna inom landet och i olika områden av det. Då det gäller att bevara en god lönsamhet och konkurrenskraft står personalen i nyckelställning och dess

möjligheter att påverka tryggas då bolagens förvaltning stegvis reformeras.

Jag kan ytterligare konstatera att regeringen kommer att använda sig av sina fullmakter av riksdagen att avstå från statens bestämmanderätt i Enso-Gutzeit Oy, Outokumpu Oy och Valmet Oy när det med beaktande av marknadsläget och bolagens ställning är motiverat. I fråga om de andra bolagen förutsätts separata beslut av riksdagen för att staten skall få avstå från sin bestämmanderätt.

Regeringen anser att i sådana statsbolag som har viktiga samhällseliga och/eller samhällsekonomiska uppgifter kommer det inte på fråga att staten skulle avstå från sin bestämmanderätt. I dessa bolag baserar sig statens totalintresse som ägare antingen enbart eller så gott som enbart på ett samhällseligt intresse eller något annat särintresse. Regeringen anser att riksdagen i sin tur kunde debattera synpunkter och dra upp linjer bolagsvis.

Som läget ser ut idag är statens energibolag och de bolag som huvudsakligen koncentrerar sig på produktion av försvarsmateriel sådana att det är motiverat att bevara statens bestämmanderätt i dem. Däremot torde det i de statsbolag som är verksamma i en internationell konkurrensmiljö gott och väl räcka för staten att vara en betydande minoritetsdelägare eller — i vissa fall med riksdagens godkännande — att ha en ännu anspråkslösare roll.

Jag vill poängtera att så gott som alla statsbolag är helt jämförbara med andra bolag där målet med ägarnas styrning är att trygga en effektiv och vinstgivande affärsverksamhet. Förhoppningsvis berör debatten i riksdagen också dessa synpunkter.

Det är skäl att utforma statsbolagspolitiken med ett praxisbetonat, pragmatiskt, grepp. Att på ideologiska grunder hålla fast vid statsbolagen i deras ursprungliga form leder inte till de eftersträfvade resultaten i fråga om sysselsättnings- och regionalpolitiken. Men statsbolagen bör inte heller ses genom ideologins glasögon från motsatt håll: inte heller privat ägande är någon garanti för goda resultat. I kasinofiebern under 1980-talet skadades den finska industrin ordentligt när snabba spekulationsvinster som målsättning åsidosatte utvecklandet av industrin på lång sikt.

Oberoende av ägarbasen är det viktigaste att det i Finland också i fortsättningen finns konkurrenskraftiga företag som sysselsätter finländare på alla håll inom landet.

Välkysymyksen johdosta syntyy seuraava

Keskustelu:

Ed. W a h l s t r ö m : Arvoisa rouva puhemies! Hän ei ole täällä tänään: keskustan edustaja, ministeri vastaamassa välkysymykseen valtionyhtiöistä, niiden käyttämisestä yhteiskuntapolitiikan välineenä. Välkysymykseen vastasi kyllä ministeri Kääriäisen näköinen henkilö, mutta ääni on jaakobin ääni.

Hyvät kollegat, kuulijat! Keskusta, Suomen keskusta, on todella muuttanut. Kun aikaisemmin maalaisliitto, sittemmin keskustapuolue, piti valtionyhtiöiden perustamista ja niiden investointeja tärkeänä osana yhteiskuntapolitiikkaa ja alueellista kehittämistä, niin nykyään Suomen keskusta hakee oppinsa jopa kokoomuksen ohi Ison-Britannian konservatiiveilta. Noille konservatiiveille perusarvojen saarnaajille on ominaista sokea usko markkinoiden kaikkivoipaisuuteen, sokea usko siihen, että moraalisesti ja eettisesti on oikein vain se, mitä pidäkkeettömät ja millään lailla ohjaamattomat markkinat saavat aikaan.

Tämä ideologinen ja käytännön järjestä piittaamaton ristiretki on tehnyt tuloaan koko Ahon hallituksen ajan. Jos järki ja uusliberaalinen ideologia ovat vastakkain, sen pahempi järjelle, sanovat nämä käännynäiset. Tämä on sukua sille uskalle, että inflaatioprosentti on tärkeämpi kuin työttömät ihmiset, sukua uskalle ainoan vaihtoehdon autuuttavuuteen.

Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen vanhakan-taisten puolueiden levittämä ”kaikki myyntiin”-oppi johtaa käytännössä siihen, että yksityistetyt valtionyhtiöt tulevat osaksi suurien monikan-sallisia yhtiöitä. Se on niiden etu, mutta se ei ole Suomessa maakuntien etu. Jos joissakin maissa valtionyhtiöt ovat osoittautuneet tehottomiksi, niin meillä meneillään oleva talousahdinko on osoittanut, että valtionyhtiöt ovat selviytyneet siitä kohtalaisesti, jopa hyvinkin.

Onko nyt muuten tarkoitus, että yhtiöitetty Tele myydään kohta amerikkalaiselle USS Sprintille vai tuleeko siitä kenties jonkin muun kansainvälisen puhelin- tai tietoliikenne- ja kaa-pelioperaattorin osa?

Meille vasemmistoliitossa valtionyhtiöissä ei ole mitään mystiikkaa, ei kielteistä eikä myönteistä. Me suhtaudumme niihin käytännönläheisesti miettien, voisivatko ne olla osa sitä välineistöä, jolla markkinataloutta suitsitaan silloin, kun markkinoiden sokea ja hillitön toiminta ovat ris-tiriidassa monen ihmisen edun kanssa.

Valtioneuvoston vuonna 1983 hyväksymässä periaatepäätöksessä valtionyhtiöiden toimintaperiaateiksi, johon ministeri Kääriäinen viittasi, todetaan, että valtionyhtiöille voidaan asettaa tuottotavoitteen ohella myös alue-, teollisuus-, ympäristö- tai muuhun yhteiskuntapolitiikkaan liittyviä tavoitteita. Tuolloin vielä tunnustettiin, että valtionyhtiöt eivät ole yhtiöinä itsetarkoitus tai että itsetarkoitus ei voi olla se, että valtio vain omistaa joitakin yhtiöitä. Kun tätä ollaan kirjoittamassa uusiksi, ei kyse ole vain modernisoinnista, kyse on aluepolitiikan hylkäämisestä. Ja se, herra ministeri, kannattaa julistaa myös Iisalmen torilla, jos rohkeutta riittää.

Valtionyhtiön tai minkä tahansa ison yrityksen tai tuotantolaitoksen sijoituksella on enemmän merkitystä kuin vain se, minkä verran se itsessään tuo työpaikkoja. Uusi tuotantolaitos tarvitsee myös palveluja ja alihankintaa, mikä antaisi työtä lukuisille maakuntien pk-yrityksille. Tietysti kaikki näin syntyvät työpaikat antavat tuloja työntekijöille, jotka puolestaan ostavat tavaroita ja palveluja vilkastuttaen paikkakunnan ja lähiseudunkin elinkeinoelämää. Ero yksityisen ja valtion välillä on tässä siinä, että yksityistä voi vain yrittää houkutella perusrakennelainvestoinneilla ja Euroopan unionin sallimilla tukimuodoilla, mutta valtionyhtiön voidaan edellyttää ottavan investointiohjelmissaan huomioon kotimaan mahdollisuudet.

Nyt uusi valtionyhtiötyöryhmä 1993 eli ns. Ollilan työryhmä kieltää useimmilta valtionyhtiöiltä nämä yhteiskunnalliset tavoitteet ja luokittelussaan määrittelee useimmat valtionyhtiöt sellaisiksi, että niissä valtiolla on vain sijoittajaintressi. Jos todella tästä lähdetään, on selvää, että sellaiset yhtiöt pannaan myyntiin ja saadulla rahalla paikataan valtion kassaa tai rahoitetaan suurituloisten verokevennys, niin kuin eräät koomuslaiset ovat ehdottaneet, taikka sitten tämä valtiosijoittaja muiden sijoittajien tapaan miettii uusia kohteita, ostaa ehkä kolmanneksella myyntituloista Yhdysvaltain treasury bondeja eli valtionobligaatioita ja yhdellä kolmanneksella taas elektroniikkateollisuutta ympäri maailmaa sekä viimeisellä kolmanneksella geeniteknologia-yhtiöiden osakkeita ympäri maailmaa. Tämä, hyvät edustajatoverit, on sitä sijoittajaintressiä, jota herra Ollila teille kauppa. Että on siinä vielä oppimista, Ollilan oppivuosia!

Ollilan työryhmän luokituksen toinen ryhmä, jossa valtiolla on työryhmän mukaan sekä sijoittaja- että erityisintressi, sisältää yhtiöitä, jotka työryhmä itse asiassa sijoittaisi yksityistämisen

toisen vaiheeseen. Esimerkiksi Imatran Voiman kohdalla on kyse yhtiön asemasta energiahuollossa, mikä varmasti edellyttää pohtimista ja järjestelyjä ennen yksityistämistä.

Vasta mietinnön kolmanteen ja suppeimpaan ryhmään kuuluu yhtiöitä, jotka suosiolla saatetaisiin jättää yksityistämättä. Niiden merkitys on kuitenkin kokonaisuuden kannalta vähäinen.

Meidän mielestämme valtionyhtiöitä voidaan käyttää teollisuuspolitiikan välineenä laajentamaan ja monipuolistamaan teollisuutta ja yritysrakennetta. Siten joko nykyisten valtionyhtiöiden tai jopa uusien perustettavien valtionyhtiöiden avulla on nyt lavennettava teollista toimintaa. Meillä yksityinen pääoma on sangen heiveröistä ja sen riskien ottamisen into keskittyi 80-luvun lopulla vain osake- ja kiinteistökeinotluun. Kuten ministeri täällä totesi, silloin kasinohuimassa tarveltiin paljon suomalaista teollisuutta. Kasinopelissä sijoitettiin muualle, ja niitä velkoja me nyt maksamme. Tässä mielessä valtio voisi panostaa sellaisiin hankkeisiin, joihin yksityisillä ei riitä kanttia. Valtio korvaisi ne uusiin mutta samalla riskialttiisiin teollisiin hankkeisiin investoivat miljonäärit ja miljardöörit, jotka meiltä näyttävät puuttuvan.

Tietenkin aluetuella ja vaikkapa Keralla on oma merkityksensä tasapainoiselle alueelliselle kehitykselle, mutta ei ole mitään järkeä jättää käyttämättä sitä mahdollisuutta, minkä valtionyhtiöt tarjoavat, ei siinä ole järkeä mutta on näköjään ideologisia, järjenvastaisia syitä.

Markkinatalousmaissa tapahtuvaa valtionyhtiöiden yksityistämistä ei voi verrata ns. nomenklatuuramaiden yksityistämiseen. Noissa maissa näet koko talouselämä on ollut valtiollista ja yritykset monopoleja omilla aloillaan. Silloin on selvää, että toimivat markkinat edellyttävät kilpailun luomista ja pääsemistä irti miljardeja nielevistä tappiollisista yhtiöjäteistä. Silti noissakin maissa olisi pidemmän päälle viisasta myös käyttää harkintaa.

Sillä on merkitystä jonkin verran, omistaako valtio yhtiön kokonaan kenties vähäistä yksityistä hajaomistusta lukuun ottamatta, omistaako valtio määränemistön vaiko vain määräysvalan eli runsaat puolet. Jos valtionyhtiötä ajatellaan välineenä, niin kuin me vasemmistolitissa ajattelemme, niin että se voidaan pakottaa hyväksymään investointi kotimaahan Viron taikka Saksan asemasta, on valtion käytännössä oltava ainoa omistaja, sillä jos yhtiössä on yksikin ulkopuolinen niin suuri omistaja, että se kykenee valvomaan etujaan, törmätään helposti osakeyhtiö-

lain vähemmistösuojaan, joka kieltää enemmistöä itsensä tai kolmannen osapuolen hyväksi teettämästä yhtiöllä päätöksiä. Tässä mielessä määräenemmistö voi osoittautua valtionyhtiön välinekäytön kannalta liian pieneksi ja maakuntien keskustalaisten tai vasemmistoliittolaisten lähetystöt saavat turhaan käydä kauppa- ja teollisuusministerin luona selittämässä, miksi kokonaistaloudellisesti olisi parempi investoida Suomeen eikä halpamaahan tai markkinoiden lähelle.

Määräysvalta eli runsaat 50 prosenttia on silloin riittävä, jos ajatellaan yhtiötä vain tulokoneena. Ja kuten monista pörssiyhtiöistä nähdään, vähempikin itse asiassa riittää, kunhan vain omistus muutoin on jakaantunut kovin hajalleen. Määräysvalta riittää myös estämään sen, ettei yhtiö joudu myöhemmin osaksi sellaista maailman mitassa toimivaa konsernia, jolle tuotantotoiminta Suomessa, vaikkapa Vaasassa tai Oulussa, riippuu vain konsernin omista tavoitteista. Kyse on siis passiivisesta suojasta, olemassa olevan säilyttämisestä mutta ei enää uuden kehittämisestä ja luomisesta. Määräysvalta on todellakin riittämätön, jos tarkoituksena on ohjata yhtiön toimintaa ei vain paljaan markkinalogiikan vaan myös alueellisten tai teollisuuden rakennetta koskevien tavoitteiden mukaan.

Määräysvaltaa vähempi omistus, määrävähemmistö, onkin enää silkan puolustuksellista ja siis riittämätöntä, ja kuten sanottu, Ollilan työryhmälle sekin näyttää olevan liikaa.

Jos yhtiöön otetaan merkittävässä määrin yksityistä omistusta, on selvää, että valtionyhtiöiden toimintaperiaatteena ei enää voi olla muu kuin kannattavuus. Osakeyhtiölaki kieltää sekä yhtiökokousta että yhtiön hallintoelimiä tekemästä päätöksiä vähemmistöosakkaan vahingoksi, ja toisaalta ulkopuolinen sijoittaja ei myöskään todennäköisesti ole kiinnostunut yhteiskunnallisista tavoitteista. Siten periaatepäätöstä muuttamattakin muut tavoitteet tulevat mitättömiksi, mikäli omistusoikeus viedään.

Omistuspohjan laajenemisen kautta tapahtuva asteittainen tai kertarysäyksellä tapahtuva täydellinen yksityistäminen on kuitenkin helpompaa, jos uusille omistajille voidaan vakuuttaa, että valtiolla, niin kauan kuin sillä vielä on jonkun verran omistusta, ei ole tuloksen tekemistä haittaavia yhteiskunnallisia tavoitteita. Siksi Ollilan työryhmä kiirehti esittämään myös valtioneuvoston edellä kerrotun periaatepäätöksen muuttamista sellaiseksi, että siinä ei enää mainita kannattavuuden rinnalla muita tavoitteita.

Minusta kohu hallintoneuvostoista on kummallista. On jotenkin omituista, että keskustan ryhmässä on puhuttu hallintoneuvostojen lakkauttamisesta mutta ei siitä, halutaanko yhtiöt pitää välineenä vastakin vai ovatko ne kauppatavaraa. Selvää on, että jos yhtiöt pannaan myyntiin, niin uusi omistaja valitsee edustajansa hallintoelimiin. Ollilan työryhmän esitys parlamentaaristen hallintoneuvostojen lakkauttamisesta ei ole oleellinen kysymys. Sillä pyritään vain yhtiöt saamaan myyntikuntoon ennakkoon. Näyttää näet houkuttelevammalta, kun yhtiöltä poistetaan ennakolta jo yhteiskunnalliset tavoitteet ja parlamentaariset hallintoneuvostot. Yhtiöitä on sitten helpompi myydä.

Oleellinen ratkaisu kuitenkin tehdään silloin, kun omistus pohjaa ryhdytään laajentamaan tai yhtiöt myydään suoraan kokonaisina. Omistus pohja näet määrää, mikä on yhtiön toimintapolitiikka ja keitä istuu hallintoneuvostoissa tai onko hallintoneuvostoja lainkaan. Kenties vain on niin, että on helpompi kiivailla yksityiskohdista eikä itse asiasta eli yksityistämisestä.

No, kävi niin, että omat edustajaverit arvostelivat, joten kauppa- ja teollisuusministerin ote asiaan on ollut horjuva. Ehkä siitä pitäisi kiittää ja kiittäisinkin, ellen arvelisi, että itse oleellisimman asian eli yksityistämisen kohdalla ministeri on jämäkkä, jämäkästi yksityistämässä valtionyhtiöitä. Kyse on vain vähäisestä väistöliikkeestä, ei itse suunnasta.

Kun katselee Suomen keskustan muuttumista kuluneena Ahon hallituskautena, voi vain ihailleen todeta, miten se on kyennyt viemään päätöksen maaseudun postipalvelujen heikentämisen ja kyläkoulujen lakkauttamisen, ja nyt se aikoo tehdä selvää valtionyhtiöistä. Ihailen tarmoa, ihailen johdonmukaisuutta, mutta eikö sitä tarmoa ja taitoa jotenkin voisi käyttää muuhun, johonkin hyödyllisempään? Eihän tätä vaadi edes Bryssel.

Arvoisa puhemies! Kun on purettu valuuttasäännöstely, kun on purettu rahamarkkinoiden sääntely, kun on lisäksi sovittu työvoiman, pääomien ja palveluiden sekä aikaisempaa laajemmin myös tavaroiden vapaasta liikkumisesta Euroopan talousalueella sekä edelleen sitoudutaan muokkaamaan aluepolitiikkaa niin, että se täyttää Euroopan unionin vaatimukset, olisi nyt mielestäni aika pysähtyä ja katsoa, mitä välineitä meillä enää on käytettävissä. Meidän mielestämme valtionyhtiöitä tarvitaan välineenä ei vain vanhan ja olemassa olevan säilyttämiseksi vaan myös uuden luomiseksi. Ja sen lisäksi että valti-

onyhtiöt säilytetään välineinä, niitä voidaan käytännön harkinnan pohjalta ilman turhanaikaisia ideologisointeja vaikkapa perustaa lisää.

Ehdotankin, arvoisa puhemies, että hyväksytäisiin näin kuuluva mahdollisimman yksinkertainen perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuoto:

”Kuultuaan valtioneuvoston vastauksen eduskunta toteaa, että valtioneuvoston jäsenet eivät nauti eduskunnan luottamusta, ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. K o r v a : Arvoisa puhemies! Suomen viimeaikaiset nopeat elinkeinoelämän rakenneuutokset, Suomen integraatioratkaisut, kilpailupolitiikassa tapahtuneet muutokset, valtiontalouden tila ja monet muut asiat ovat tehneet välttämättömäksi pohtia valtionyhtiöiden asemaa ja tulevaa roolia. Tässä mielessä hallitukselle jätetty väläkysymys on tärkeä, sillä se tarjoaa eduskunnalle tilaisuuden käydä asiasta tarpeellista keskustelua. Toivottavasti keskustelusta tulee valtionyhtiöiden ongelmakenttää laajasti erittelevä ja muutoinkin sellainen, että se antaa aineksia yksituumaiselle valtionyhtiöpolitiikalle.

Keskustan eduskuntaryhmässä valtionyhtiöpolitiikka on aina ollut hyvin tärkeällä sijalla, sillä keskusta on perinteisesti korostanut valtionyhtiöillä olevan muunkin roolin kuin vain toteuttaa kussakin tapauksessa varsinaista tuotanto-tehtäväänsä. Olemme korostaneet, että valtionyhtiöillä voi olla ja niillä joissakin tapauksissa pitää olla myös yhteiskunnallisia erityisintressejä, jotka valtionyhtiöpolitiikassa otetaan huomioon. Selvimpiä tällaisia erityisintressejä omaavia yrityksiä ovat esimerkiksi Oy Alko Ab, Kera Osakeyhtiö ja Yleisradio Osakeyhtiö. Tämän tyyppisistä yrityksistä niiden yhteiskunnallisen roolin osalta ollaankin melko laajalti yhtä mieltä.

Suhtautuminen valtionyhtiöiden erityisrooliin muuttuu kirjavammaksi, kun tarkastellaan tuotannollista ja teollista toimintaa harjoittavia valtionyhtiöitä. Voidaanko tällaisille yhtiöille omistajaohjauksen kautta säilyttää yksityisten yritysten intresseistä poikkeavia tehtäviä ja odotuksia työllisyyden, hintapolitiikan, toimipaikkojen sijoittelun, henkilöstöpolitiikan tai esimerkiksi alueellisten tavoitteiden suhteen?

Keskustan eduskuntaryhmän mielestä voidaan. (Ed. Korhonen: Ministerin mielestä ei!) Yleisesti ottaen tämä on kuitenkin tehtävä tavalla, jolla ei vaaranneta yrityksen kilpailukykyä avoimilla markkinoilla. Siksi yhteiskunnallisten erityisintressien säilyttäminen valtionyhtiöille on

tehtävä huolellisesti tapauskohtaisesti harkiten. Usein tässä harkinnassa joudutaan toteamaan, että liiketaloudellisen intressin ja yhteiskunnallisen intressin välinen raja on hyvin häilyvä.

Esimerkiksi valtion omistamien energiayhtiöiden olisi mahdollista vahvaa markkina-asemaansa hyväksi käyttäen tuottaa omistajalleen voittoa runsaasti nykyistä enemmän, mutta sillä aiheutettaisiin taas muulle elinkeinoelämälle ja sitä kautta myös yhteiskunnalle, valtiollekin, monia menetyksiä. Olisi siis hyvin lyhytnäköistä voitontavoittelua luopua enemmistöomistuksesta mm. energiayhtiöissä tästäkään syystä. Lisäksi toki on muistettava, että ne tuottavat valtiolle omistajana jatkuvasti myös osinkotuloja. On siis tunnustettava, että valtion on energiayhtiöittensä omistuksen kautta voitava vaikuttaa maan yleiseen energiapolitiikkaan ja hinnoitteluun.

Aluepolitiikka on monille kirosana jo sellaisenaan puhumattakaan siitä, että se yhdistetään valtionyhtiöihin. (Ed. Kekkonen: Keitä puhuja tarkoittaa?) Siitä on kuitenkin puhuttava mutta tavalla, joka määrittää, mitä aluepolitiikalla tässä tapauksessa tarkoitetaan.

Alun perin eräitä valtion omistamia energiayhtiöitä ja perusteellisuuden yhtiöitä perustettiin Pohjois- ja Itä-Suomeen sen vuoksi, että yksityisen pääoma ei alueelle hakeutunut. Näillä valtion investoinneilla haluttiin tarjota väestölle toimeentuloa liiketaloudellisesti kannattavalla tavalla luonnonvarojen kestävästi hyödyntäen. Kuitenkin valtio omistajana piti edullisena olla vaatimatta näiltä yrityksiltään ainakaan alkuvaiheessa korvauksia pääomalleen suoraan osinkoina, koska valtio omistajana hyötyi sijoituksistaan lukuisilla muilla tavoilla.

Keskustan eduskuntaryhmän mielestä valtion on omistuksensa kautta turvattava jatkossakin maan kehitysalueilla tapahtuva, luonnonvarojen kestävästi hyödyntävä yritystoiminta liiketaloudellisten toimintaedellytysten puitteissa. Liiketaloudellisia toimintaedellytyksiä on luotava muulla yhteiskuntapolitiikalla, ja tarpeellinen aluepoliittinen näkökulma on toteutettavissa luopumalla kokonaisedun nimissä liiallisista yrityskohtaisista tuottovaatimuksista. Tähän on toki lisättävä, ettei toistaiseksi ole liikkoja osinkoja kyllä vaadittukaan. Oleellista on kuitenkin tiedostaa, että pääomien kansainvälinen liikkuvuus ei välttämättä helpota kehitysalueilla toimivan tuotantoelämän pääomahuoltoa, koska usein äärialueilla pääomien tuotto jää kasvukeskuksia alhaisemmaksi. Kansainvälinen sijoittaja katsoo vain oman salkkunsu tuotto prosentteja eikä vä-

himmässäkään määrin Suomen kansantaloudellisia tai valtiontaloudellisia etuja.

Viime vuosien raju yhteiskunnan rakenneuudistus on itse asiassa uudelleen noston esille ne samat yhteiskunnalliset tekijät, joita pidettiin tärkeinä nykyisiä keskeisiä tuotannollisia valtionyhtiöitä perustettaessa. Työpaikkoja on purkautunut nopeassa tahdissa erityisesti julkiselta sektorilta ja alkutuotannosta, ja nämä, pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta, ovat pääsääntöisesti suhteellisesti suuremmalla osuudella olleet kehitysalueilla. Kehitysalueilla julkisten työpaikkojen osuus on yli kolmannes ja alkutuotannon työpaikat mukaan lukien osuus on selvästi yli 70 prosenttia. Kun erityisesti nämä elinkeinoelämän lohkot ovat viime vuosina supistuneet, on perusteellisuuden merkitys kehitysalueilla vastaavasti jälleen uudelleen korostunut.

Keskustan eduskuntaryhmä katsoo, että valtion on säilytettävä paitsi energiayhtiöiden myös kehitysalueilla toimivien tuotannollisten valtionyhtiöiden tosiasiallinen määräysvalta. Myös kansalliseen lentoyhtiöön liittyy sellaisia yhteiskuntapoliittisia tavoitteita, että niiden toteutumisen varmistaminen edellyttää valtion määräysvallan säilyttämistä. Tapauskohtaisesti on ratkaistava, minkälaisella omistussuudella tosiasiallinen määräysvalta on valtionyhtiöissä säilytettävissä.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöpolitiikka on nähtävä myös valtion sijoituspolitiikkana. Valtion suorat sijoitukset teollista toimintaa harjoittaviin valtionyhtiöihin ovat vuodesta 1980 lähtien olleet noin 4,5 miljardia markkaa, kun samojen yhtiöiden maksamat osingot valtiolle vastaavana aikana ovat olleet noin 3,9 miljardia markkaa. Siis tuottoina valtio on saanut suoria osinkotuloja noin 600 miljoonaa markkaa pienemmän määrän, kuin on vastaavana kautena yhtiöihin sijoittanut. Viime vuonna sijoitukset olivat yli 700 miljoonaa markkaa, kun osinkoja maksettiin valtiolle vain runsas 200 miljoonaa markkaa, ja syyt tietysti tähän ovat kaikilla tiedossa.

Pahasti velkavetoinen valtiontalous asettaa kuitenkin tulevana vuosina omat rajoitteensa osakepääomien korotusmahdollisuuksille, mikä voi osaltaan heikentää valtionyhtiöiden investointimahdollisuuksia. Tästä syystä on perusteltua ja ajankohtaista selvittää, miten valtionyhtiöiden pääomahuolto turvataan. Tämän tulisi ensisijaisesti tapahtua omistuspohjaa laajentamalla, jolloin yrityksiin tulisi myös uutta pääomaa, jota voitaisiin yrityksissä käyttää yritysten

kehittämiseen, eikä myymällä valtion nykyistä omistussuutta.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöpolitiikka muodostuu pääosiltaan kauppa- ja teollisuusministeriön ja kulloisenkin hallituksen yksittäisistä päätöksistä. Valtioneuvoston päätöksentekoa on ohjannut viimeksi vuodelta 1983 peräisin oleva valtionyhtiöiden toimintaa koskeva periaatepäätös. Eduskunnan kannanottoja valtionyhtiöpolitiikkaan on tullut yksittäisten budjettikannanottojen muodossa ja varassa. Nämä kaikki ovat jo täällä tulleet esille mm. ministerin puheessa.

Näennäisestä sattumanvaraisuudesta huolimatta valtionyhtiöpolitiikkaa on hoidettu hyvin ja yritysten liiketaloudellisetkin tulokset kestävät vertailun yksityiseen sektoriin. On kuitenkin luonnollista, että yhteiskunnan muuttuessa myös valtionyhtiöpolitiikkaa säätelevä periaatepäätös tarkistetaan ja samalla selvitetään valtionyhtiöiden hallinnon, omistajaohjauksen ja omistajavalvonnan kehittämistarpeet. Kuten tunnettua, asialla on ollut pankinjohtaja Esko Ollilan työryhmä. Keskustan eduskuntaryhmä ei hyväksy eräitä työryhmän keskeisiä ehdotuksia, jotka liittyvät valtionyhtiöiden omistajaohjaukseen ja -valvonnan toteuttamiseen. Näitä näkemyksiä on syytä perustella tarkemmin nykyisten hallintokäytäntöjen kautta.

Valtionyhtiöiden hallinto sinänsä on kuin minkä tahansa yhtiön hallinto. Hallinto on vain väline, jolla toiminta organisoidaan mahdollisimman tehokkaaksi. Yleensä tämä edellyttää ainakin sitä, että yhtiön operatiivinen johtaminen ja siitä seuraava konkreettinen vastuu sidotaan tiiviisti yhteen. Omistajaohjaus ja -valvonta on toteuttava tavalla, jossa valta ja vastuu eivät jakaannu. Näin voi käydä, mikäli ryhdytään toteuttamaan Ollilan työryhmän esitystä ulkopuolisista hallituksen puheenjohtajista ja ulkopuolisten jäsenten enemmistöä operatiivisessa hallinnossa. Ketään erityisesti tarkoittamatta on aiheellista kysyä, mikä on asiantuntijapalkkaa saavan eläkeläisen tai toisen yrityksen vastuullisen johtajan todellinen halu edustaa omistajaintressiä jossakin valtionyhtiön hallituksessa.

Keskustan eduskuntaryhmä katsoo, että valtionyhtiöiden omistajaohjaus ja -valvonta on toteutettavissa parhaiten kehittämällä hallintoneuvostoja siinä roolissa, johon ne on tarkoitettu. Nykyisessä hallintomallissa hallintoneuvosto on yhtiön hallintoon kuuluva elin, joka yhtiökokousten välillä valvoo omistajan puolesta yhtiön

hallituksen ja toimitusjohtajan hoitamaa yhtiön hallintoa.

Vuodelta 83 olevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä sanotaan lisäksi: "Mikäli kauppa- ja teollisuusministeriö omistajan edustajana haluaa tehdä yksittäisiä yhtiöitä koskevia, sen hallintoneuvoston kannasta poikkeavia ratkaisuja, on nämä päätökset tehtävä yhtiökokouksessa." Hallintoneuvostot ja ministeriö eivät kaikissa tapauksissa ole toimineet näiden periaatteiden mukaisesti. Hallintoneuvostojen työtä on yleisesti ottaen heikentänyt myös se, että vuosien kuluessa ministeriö on omaksunut valtionyhtiöiden asioiden hoidossa menettelytapoja, jotka asiallisesti ottaen sivuuttavat hallintoneuvostot.

Hallintoneuvostosta saadaan tehokas omistajaohjauksen ja -valvonnan väline pienentämällä tarvittaessa hallintoneuvoston kokoa ja kiinnittämällä erityistä huomiota jäsenten valintaan niin, että jäsenistä muodostuu monipuolinen asiantuntijakokonaisuus kunkin yhtiön erilaisia tarpeita ja kehitysvaiheita varten. Hallintoneuvoston työtapoja kehittämällä ja yhtiön johdosta riippumatonta informaatiota hankkimalla voidaan tehostaa operatiivisen hallituksen valvontaa ja keskittyä myös strategisten päätösten tekemiseen. Yleensä on vaadittava lisää analysoitua tietoa yhtiön tilanteesta ja tässä tarkoituksessa valtionyhtiöiden ammattimaiseen tilintarkastukseen ja tulosten jatkuvaan raportointiin myös hallintoneuvostolle on saatava lisää ja uutta tehoa. Myös vastuuministeriön ja hallintoneuvoston yhteydenpitoa on tiivistettävä. Yhteydenpito itse asiassa on monissa tapauksissa aloitettava ja sen jälkeen sitä on tiivistettävä. Keskustan eduskuntaryhmä kannattaa valtionyhtiöiden tilintarkastuksen siirtämistä kokonaan ns. ammattitarkastajille mainituista syistä.

Eri yhteyksissä on väitetty, että hallintoneuvostojen lakkauttaminen olisi sidoksissa yksityisen omistusosuuden lisäämiseen. Näinhän ei tietenkään ole, vaan kunkin yhtiön hallinnosta päättävät omistajat yhtiökokouksessa. Esimerkkinä tästä olkoon Kansallis-Osake-Pankin yhtiökokouksessaan tekemä ratkaisu, jossa omistajaohjausta päätettiin tehostaa pienentämällä hallintoneuvostoa ja korostamalla pankin johtokunnan operatiivista vastuuta ja luonnetta. Tällä ratkaisulla yhtiökokous halusi siirtää johtokuntaan siirtyneen omistajavallan takaisin omistajia edustavalle hallintoneuvostolle.

Noin puolessa Suomen 50 suurimmasta yrityksestä on tälläkin hetkellä hallintoneuvosto, mikä osoittaa, ettei hallintoneuvostojärjestelmä

ole suinkaan vain valtion omistukseen liittyvä jäänne. On luonnollista, että omistuspohjan laajentuminen valtionyhtiöissä heijastuu suoraan myös hallintoneuvoston kokoonpanoon niin, että valtion nimeämien jäsenten osuus vastaavasti vähenee, kun muita osakkaita tulee yhtiöön lisää. Näinhän on käytännössä jo tähänkin mennessä tapahtunut.

Omistajaohjauksen ja -valvonnan kannalta on olennaista, kuka nimittää edustajat valtionyhtiön hallintoon. Muodollisesti tietenkin yhtiökokous päättää yhtiön hallinnosta. Ollilan työryhmän esitysten toteuttaminen merkitsisi kuitenkin kaiken nimitysvallan keskittämistä käytännössä kauppa- ja teollisuusministeriöön.

Ottaen huomioon valtionyhtiöiden erittäin suuren merkityksen sekä edelleenkin valtionyhtiöiltä edellytettävät erityisintressit keskustan eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että ehdokkaat omistajaohjausta ja -valvontaa toteuttaviin hallintoneuvostoihin nimitään edelleen eduskuntaryhmissä. Hallintoneuvostojen valitsemisissa hallituksissa voidaan yhtiökohtaisten tarpeiden mukaan tuki lisätä yhtiöiden ulkopuolista asiantuntemusta. Valvovan ministeriön virkamiesten valitsemista valtionyhtiöiden hallituksiin keskustan eduskuntaryhmä sen sijaan ei kannata, mutta pitää tarkoituksenmukaisena, että ministeriön edustus tulee hallintoneuvostoihin, joista tehdään todellinen omistajaohjauksen ja -valvonnan väline.

Eduskunnan roolin kehittämistä valtionyhtiöiden seurannassa ja valvonnassa esimerkiksi valiokuntatyötä tältä osin tehostamalla keskustan eduskuntaryhmä kannattaa, mutta tämä ei voi korvata hallintoneuvostoja yhtiökohtaisessa valvonnassa ja omistajaohjauksessa.

Valtionyhtiöiden tulee toimia edelläkävijöinä henkilöstöpolitiikan hoidossa. Henkilöstön edustuksesta hallintoneuvostoissa on saatu todella hyviä kokemuksia, eikä työntekijöiden vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia tule tältä osin heikentää, vaan päinvastoin kehittää täydentäviä osallistumisjärjestelmiä.

Keskustan eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että eduskunnalla on mahdollisuus määritellä valtionyhtiöpolitiikan keskeiset suuntaviivat eikä vain irrallisia yhtiökohtaisia ratkaisuja. Tähän on varmasti löydettävissä hallituksen ja eduskunnan yhteistyöllä välikysymystä luontevampi ja toimivampi menettelytapa.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä kannattaa yksinkertaista siirtymistä päiväjärjestykseen.

Ed. Rönholm: Rouva puhemies! Pyrin rajoittamaan esitykseni koskemaan vain tuotannollista toimintaa harjoittavia valtionyhtiöitä, joiden osalta pääomahuoltoa ja hallintoa on haluttu muuttaa.

Valtionyhtiöt ovat historiallisesti liittyneet Suomen elintärkeinä pitämiin intresseihin.

Kun valkoinen Suomi oli kukistanut sosialismia havittelevat punaiset, kansallistettiin, tosin ostamalla, Enso-Gutzeitin muotoon tuleva norjalaisomisteinen puunjalostusjätti, joka omisti sietämättömän paljon itsenäisen Suomen metsää ja maaperää.

Vuonna 1925 syntyneen Outokummun taustalla oli yksityisen yrittäjän rahojen loppuminen. Valtio halusi varmistaa malmiesiintymän hyödyntämisen.

Jo tätä ennen vuonna 21 oli metsähallitus hyödyntääkseen valtion metsävaroja perustanut Veitsiluotoon sahan ja myöhemmin saman vuosikymmenen lopulla sellutehtaan.

Imatran Voiman ja sittemmin pohjoisen voimayhtiöitten, Oulu- ja Kemijoki Osakeyhtiöitten, tehtäväksi tuli hyödyntää vesivoimaa siitä yksinkertaisesta syystä, että yksityinen pääoma ei halunnut sijoittaa eikä ehkä pystynytkään sijoittamaan tarvittavia pääomia. Kyseessä olivatkin aikakauden todella jättihankkeet.

Kotimaisen teollisuuden raaka-aineen saannin ja alkutuotannon toiminnan turvaamiseksi perustettiin sodan jälkeen Kemiran edeltäjät, laajennettiin Neste Oy:n toimintaa varastoinnista öljynjalostukseen sekä vuonna 1960 perustettiin Rautaruukin terästehdas.

Nesteen jalostustoiminnan käynnistymiseen liittyi ideologian, valta- ja ulkopoliittikan kaikki elementit Kapitalististen öljyjättien ja Neuvostoliiton intressien puristuksessa syntyi kaikesta huolimatta kansallinen suomalainen öljy-yhtiö.

Oma lukunsa tässä kavalkadissa on Valmetilla, jonka pohjana olivat puolustusvoimien ase- tehtaata, jotka ryhtyivät tekemään sotakorvaustuotteita ja muuntuivat vientiteollisuusyrityksiksi pikkujiljaa.

Sodan jälkeiselle, erityisesti presidentti Kekkonen kaudelle oli ominaista yhtiöitten samaistuminen niiden johtoon. Yhteiskunnan omistuksesta huolimatta taloissa oli patruunahenki ja poliittisesti oikeistolainen johto. Yhtiöillä oli siis vahvat lobbarit: kovat Kekkonen luottamusta nauttivat johtajat.

Uuden tyyppisiä kansallisia avauksia on yritetty tehdä valtionyhtiöitten avulla. Eniten julkista keskustelua on aiheuttanut kuvaputkitech-

das Valco, jonka avulla oli tarkoitus nostaa suomalaista osaamista elektroniikka-alalla. Hankkeesta luovuttiin ja siitä tehtiin monen laatuasia johtopäätöksiä, joita on käytetty poliittisiin tarkoituksiin ahkerasti. Viimeksi olen kuitenkin kuullut, että Valcon yhteydessä on tehty kaksi virhettä: perustaminen ja lopettaminen.

Ehkä vastapainoksi on hyvä muistaa, että valtio samoihin aikoihin oli mukana myös tietoliikenneyritys Televassa, joka sittemmin siirtyi Nokialle, jonka — siis Nokian — tämänpäiväinen vahvuus on juuri tietoliikennealalla.

Valtionyhtiöitten kansantaloudellinen arvo on ollut suuri. Joillakin keskeisillä aloilla, kuten välttämättömässä energiatuotannossa, niiden panos on ollut kehityksen kannalta ratkaiseva. Niillä on ollut kauppapoliittisia tehtäviä, ja ne ovat menestyneet uuden kehittämisessä. Omistuspohja ei ole ollut eteenpäinmenon este. Valtionyhtiöitten tulokset pärjäävät kilpailussa yksityisten kanssa. Ne selvisivät nykyisestä taantumastakin vähintään kohtuullisesti. Asiallisten tekijöiden valossa into luopua nykyisestä omistuspohjasta tuntuu perusteettomalta. Pakosta tuleekin mieleen, että taustalla ovat muut lähtökohdat. Tämä on nyt historian opetusta ministerille.

Historiallisen opetuksen valossa tämänhetkinen toiminta tuntuu tutulta. Vuonna 1931 silloinen porvarillinen hallitus päätti valtion liikelaitosten muuttamisesta osakeyhtiömuotoon. Tälle kannalle löytyi monta asiallista perustetta: joustavuus, sopivuus markkinatalouteen ja paremmat mahdollisuudet lainamarkkinoilla kuin silloinkin huonomaineisella valtiolla. Mutta taustalla ajateltiin, että köyhä valtio voisi kartuttaa kassansa myymällä yhtiöittensä osakkeita myöhemmin yksityisille. Uudelleen tämä ajatus tuli esille vuonna 1964 Virolaisen porvarihallituksen aikana. Tuolloinkin olivat valtion raha-asiat sekaisin ja esitettiin Esa Kaitilan komitean pohdittavaksi, olisiko mahdollista ja tarkoituksenmukaista ryhtyä kauppaamaan valtionyhtiöitten osakkeita julkisesti.

Historia siis opettaa, että laman ja valtiontalouden vaikeuksien innoittamina porvarilliset hallitukset ovat olleet aiemminkin kiinnostuneita valtion omistuksen hävittämisestä. Syynä on ollut ideologinen yksityistämisen yhdistettynä haluun paikata valtion taloutta. Poissuljettu ei ole sekään ajatus, että noita myyntituloja voitaisiin käyttää kansaa kosiskeleviin veronalennuksiin tai vaikkapa maataloustukiin. Onneksi nämä harkitsemattomat projektit ovat ainakin ennen aina epäonnistuneet.

Valtionyhtiöt ovat olleet myös toisen suuntaisen kritiikin kohteena. Nesteestä on kysytty, onko se renki vai isäntä — tämänkin esityksen lähdeaineistona olleen Pentti Klemolan kirjan sanoin. Pääministeri Koivisto taas aikoinaan vaati, että sosialisointi tulisi aloittaa valtionyhtiöistä, kun Imatran Voima jääräpäisesti yritti hankkia ydinvoimalaa lännestä. Kovin harvinaista ei ole ollut, että työntekijät ovat pitäneet valtionyhtiötä yksityisiä kurjempina työnantajina. Tavaksi on tullut, että erityisesti investointipäätöksistä on käyty kova aluepoliittinen kädenvääntö useasti liiketalouden edut unohtaen. Moni on halunnut kertoa valtionyhtiöille ikään kuin omistajana, mitä niiden rauhaan tulisi kuulua.

Me sosialidemokraatit olemme uskoneet valtionyhtiöihin. Tänäpä, voimakkaan muutoksen aikana, haluamme olla mukana kehittämässä niitä kansantalouden kohentamiseksi. Valtionyhtiöt pystyvät uudistumaan, ja niiden roolia voidaan muuttaa. Mikään järkevä ei ole ainaakaan meille vierasta. Siksi olemme valmiit avoimesti arvioimaan pääomahuollon ja omistuksenkin sisältöä. Hallinto puolestaan on pelkkä keino, ei itsetarkoitus. Muutokset, jotka parantavat kansantaloutemme ansaintakykyä, työllisyyttä ja maan tasapuolista kehitystä, ovat meille tervetulleita.

Jos omistajalla ei ole rahaa ja jos yhtiöllä on hyviä hankkeita, joudutaan yleensä lainaamaan. Lainaminen on mahdollista, jos on vakuuksia, takauksia tai omia pääomia riittävästi. Valtionyhtiöiden keskeisin ongelma ei ole vakuuksien tai takausten puute. Vaikka valtiolla ei ole rahaa, on sillä nykyisestä hallituksesta huolimatta vielä nimeä, joten ehdotukset pääomahuollon järjestämiseksi osakaskuntaa laajentamalla perustuvat osakaskunnan laajentamiseen liittyviin hyötyihin tai oman pääoman ehtoisen sijoittamisen edullisuuteen.

Valtion kannalta ei voi pitää itsestäänselvänä ja kaikissa tapauksissa parhaana ulkopuolisille suunnattua antia. Osakaskunnan laajentamisen edullisuus on tutkittava kussakin tapauksessa erikseen ja verrattava sitä nykyisen omistajan omin keinoin toteutettavaan pääomahuoltoon. Pääoman tarpeesta, yhtiöstä ja muista ehdoista riippuu, mikä yhdistelmä on valittava. Pääomajärjestelyn on edistettävä yhtiön etua. Pelkkä paperipeli ilman reaalitaloudellisia tavoitteita ei ole hyväksyttävää. Kansakunnan kokonaisuus ratkaisee.

Hallinto on väline, ja sitä on muutettava sil-

loin, kun siitä on haittaa tai vahinkoa. Hallinto ei saa olla myöskään este järkevälle toiminnalle. Valtionyhtiöiden omistajaohjauksen järjestäminen ei mielestämme ole aivan yksinkertainen asia. Omistajan tahdon ilmentäminen ohjaavaksi päätökseksi ja vastuulliseksi valvonnaksi vaatii pohdintaa. Sosialidemokraateilla on valmiutta kehittää hallintoa. Mikään ei meille ole itsestäänselvää. Siksi haluamme vielä pohtia esityksiä ja nostaa keskusteluun näkemyksiä, jotka mielestämme ovat unohtuneet tai jääneet vähälle huomiolle. Tätä ymmärsin ministerinkin toivoneen puheenvuorossaan.

Hallintoneuvostojen asemasta käyty keskustelu on noussut ylikorostuneeseen asemaan. Hallintoneuvostoilla on valvova ja ohjaava tehtävä, ja ed. Korva sitä hyvällä tavalla selvitteli. Toimistaan hallintoneuvostot ovat selviytyneet vaihtelevasti. Hallintoneuvostoilla taitaa olla taipumusta lievään jarrutukseen ja liiketalouden etujen vähättelyyn. Ehkä sieltä löytyy myös se epäilevä maallikko, joka esittää oikeaan aikaan sen tyhjän kysymyksen, joka teknokraatilta on unohtunut.

Virkamiesvetoisen Ollilan työryhmän yksioikoinen hallintoneuvostot lakkauttava linja on herättänyt kiinnostuksemme selvittää, olisivatko hallintoneuvostot aiheuttaneet vahinkoa valtionyhtiöille. Näyttöä ei ole esitetty työryhmän taholta, eikä myöskään ministerin taholta ole sellaista väitetty, joten muutoksen syynä on halu kääntää katset poliittikkoihin, jottei hairahduttaisi kyselemään virkamiesten tekemisten perään.

Omistajaohjauksen ongelmallisin kohta on valtioneuvoston ja ministeriön rooli. Ahon hallituksen käytössä epätoivoista kamppailua vahvan markan puolesta kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehet kielsivät valtionyhtiöitä suojaamasta valuuttaluottoja vuosina 1991 ja 1992 sillä seurauksella, että valtion teollisuusyhtiöiden yhteenlasketut kurssitappiot olivat 3 456 miljoonaa markkaa. Ilman kurssitappioita olisivat yhtiöt tehneet yhteenlaskien voittoa noin vuosina, joiden huonoon menestykseen ministeri viittasi. Suojaamalla suhteellisen mitättömin kustannuksin — siis huomautan: todella mitättömin kustannuksin — olisi ainakin puolet tappioista voitu välttää.

Mielenkiintoinen yksityiskohta listassa, kun katsoo valtionyhtiöitä, on muista poikkeava Veitsiluoto, joka teki samaan aikaan, kun muut tekivät valuuttakurssitappioita, 153 miljoonan markan kurssivoitot mainittuina vuosina. Kai-

keti sitten tästä seurauksena KTM määräsikin omaperäiselle toimitusjohtajalle päällystakiksi ulkopuolisen hallituksen puheenjohtajan. KTM:n virkamiehillä ei ole tiedossani olevaa laillista oikeutta antaa yhtiöille omistajavallan perusteella epävirallisia ja suusanallisia määräyksiä. Valtion osakasvallan käyttöä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä koskevan lain mukaan tätä omistajavaltaa käytetään valtioneuvoston päätöksellä yhtiökouksissa tai valtion edun turvaamiseksi valtioneuvostossa. Tällaisia päätöksiä tietääkseni ei ole olemassa.

Tiedossa on myös, että KTM:stä tulee monenlaisia muita määräyksiä, jotka estävät terveen liiketoiminnan, jota taas muualla olevassa lainsäädännössä ja valtioneuvoston päätöksissä on valtionyhtiöiltä edellytetty. En voi olla hämmästelemättä sitä epäjohtomukaisuutta, joka kielittää suomalaista Imatran Voima Oy:tä ostamasta Suomesta jakelulaitoksia, kun vastaavaa toimintaa samanlaisella omistuspohjalla Ruotsissa harjoittava Vattenfall voi Suomessa niin tehdä. Eli Vattenfall voi Suomesta ostaa jakelulaitokset, Imatran Voima ei, kauppa- ja teollisuusministeriön päätösin tai määräyksin. Tuntuu siis yllättävältä ja pelottavalta, että hallinnon tässä haarassa ei ole nähty mitään ongelmia hallintokysymyksiä selvitettyä. Onko ehkä niin, että valtioneuvosto tai ministeri on ollut äsken mainittujen ohjeiden takana ja pelkää tällä tavalla itse paljastuvansa ja sen vuoksi ei tähän kysymykseen ole puututtu?

Hallinnon vastuu- ja valtasuhteet tulee saattaa selkeiksi. Valtioneuvoston ja ministeriön on pidättäydyttävä sekaantumasta yhtiöitten operatiiviseen johtamiseen. Omistajavaltaa on käytettävä yhtiökouksissa ja yhtiön hallintoelimissä lainmukaisessa järjestyksessä. Ymmärsin, että ed. Korva oli kanssani kutakuinkin täsmälleen samaa mieltä. Yhtiöitten hallintoon tulee valita asiantuntevia, tehtävästä kiinnostuneita ja siihen aikaansa uhraavia henkilöitä, jotka edustavat monipuolisesti yhteiskuntaa. Tältäkin osin tunnen jonkin näköistä yhdenmukaisuutta ed. Korvan tekstin kanssa. Henkilökunnan on luonnollisesti oltava mukana päättämässä, hallintomallista riippumatta. Valtionyhtiöitten toiminnan tulisi olla pitkäjänteistä, poliittisten voimasuhteitten heilahtelut eivät saisi aiheuttaa äkäisiä liikkeitä yhtiöissä.

Suomen valtion tuotannollisten yhtiöitten asema ei perustu monopoliin. Yhtiöt kilpailevat markkinoilla yksityisten yritysten kanssa. Us-

kommekin valtionyhtiöitten edistävän kilpailua luomalla tervettä jännitettä. Yksityisen yrityksen on ponnisteltava tehokkaammin, jottei tuo kankea valtionyhtiö pääse sen ohi. Valtionyhtiöitten kautta tulee käytännön tietoa teollisuuden yleisiä edellytyksiä valtion toimesta edistettäessä. Puolustamme valtion omistusosuuden säilyttämistä tuotannollisessa toiminnassa. Muodot voivat muuttua ajan vaatimusten mukaisesti.

Yksityisomistukseen perustuva yrittäjäyys on yhteiskunnan eteenpäinvievä voima. Valtionyhtiöt voivat tukea yksityisyrittäjiä käyttämällä niiden tuotteita ja palveluja. Valtionyhtiöistä voidaan irrottaa yksiköitä, joiden johto ja henkilökunta voivat ryhtyä yrittäjiksi. Valtionyhtiöt voivat myös ostaa tai myydä tytäryhtiöitä ja siten tehostaa toimintaansa. Valtionyhtiö saa toimia joustavasti.

Valtionyhtiöiden on myös uudistuttava. Niiden on pidettävä huolta tutkimuksesta ja tuotekehityksestä, niiden on liikuttava markkinoilla silmät auki. Yhtiöiden on huolehdittava henkilökuntansa koulutuksesta ja kehittämisestä sekä ympäristön tilasta. Uudistuva, tehokas ja markkinahenkinen yhtiö ansaitsee paikkansa. Paikalleen jähmettyvät voidaan myydä, kunhan varat käytetään uuden tuotannollisen toiminnan luomiseen.

Lamasta nousuun ja työllisyyden kehittämiseen tarvitaan kansakunnan kaikki voimavarat. Valtionyhtiöt pystyvät ansaitsemaan kansakunnalle lisää tuloja, kun niille annetaan siihen innostava mahdollisuus eikä niitä pakoteta kuihtumaan. Valtionyhtiöt voivat suoraan, mutta erityisesti välillisesti lisätä työllisyyttä ja täten parantaa hyvinvointia. Valtionyhtiöt ovat toiminnallaan osoittaneet, että maan tasapuolinen kehittäminen voi olla myös kannattavaa. Valtionyhtiöiden kaikkia mahdollisuuksia ei ole vielä käytetty. Valtionyhtiöt eivät ole uhka, vaan mahdollisuus.

Edellä mainittuun viitaten ehdotan eduskunnan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi seuraavaa:

”Hallitus on laiminlyönyt valtionyhtiöiden asianmukaisen omistajaohjauksen aiheuttaen yhtiöille taloudellisia menetyksiä. Hallitus on epäselvillä pääomahuoltoon ja hallintoon liittyvillä toimillaan heikentänyt valtionyhtiöitten asemaa ja niiden tehtävänä olevaa työllisyyden hoitamista. Hallitus on luopunut valtionyhtiöiden johdonmukaisesta kehittämisestä, mikä heikentää tehokkaan teollisuuspolitiikan mahdollisuuksia laajentaa työllisyyttä parantavaa ja alu-

eellisesti edustavaa elinkeinorakennetta. Eduskunta toteaa, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. S a a r i o : Rouva puhemies! Heti alkuun, vaikka tarkoitukseni oli säästää se puheenvuoron loppuun, pyydän kiittää vasemmistoliittoa tämän välikysymyksen esille ottamisesta, sillä on erittäin virkistävää nähdä ajassa, jolloin keskustellaan tulevaisuudesta ja menneisyydestä, missä edistys seisoo ja missä läikkyvät mustat menneisyyden vedet.

Arvoisa puhemies! Suomalaiset valtionyhtiöt perustettiin pääoma- ja patruunapulaan, kuten moni muukin luova toiminta ihmiskunnan historiassa. Sittenkin tämä pula on poistunut, mutta organisaatiot ovat jääneet. Suomalaisen teollisuuden, nimenomaan valtion teollisuuden, perusteet luotiin silloin, kun sotatarviketeollisuutta ajettiin siviilitarkoituksiin ja tästä jäi perusta.

On syytä korostaa, että valtionyhtiöiden synnylle Suomessa oli leimallista se, että valtio itse oli toiminnan alkuunpanija ja ns. pakkohuostaanottoa Suomessa ei tapahtunut. Valtion rooli yritystoiminnassa onkin näin ollut yksityistä sektoria täydentävä, mutta pitkällä vasemmiston ja keskustan hallitusten valtakaudella talouden poliittista ohjausta haluttiin kuitenkin vahvistaa. Poliitikassa erityisesti niillä suunnilla on yleensäkin tunnettu suurta halua puuttua rahavirtojen ohjailuun, omien tai mieluiten toisten. Samalla toiminnan luonne muuttui ja markkinahäiriöiden korjaajasta kasvoi yhteiskunnassa harjoitetavan tuotantotoiminnan valvoja ja säätelijä.

Suhtautuminen valtion toimintaan yrittäjänä on muuttunut jouduttaessa väkisin arvioimaan lähinnä kustannus- ja tehokkuussyistä julkisen sektorin roolia ja laajuutta. Julkisesta sektorista on tullut ostaja markkinoilla, joilla yksityinen yritys yhä useammin vastaa tuotannosta — järkevää työnjakoa. Valtiovallan tuleekin ensisijaisesti luoda yleiset edellytykset taloudelliselle toimeliaisuudelle. Tarvittaessa markkinamekanismin tarkoituksenmukaista toimintaa on säädeltävä tai taattava lainsäädännöllä. Varsinaisen tuotannon harjoittaminen asettuu tällöin luontevasti yksityisten yrittäjien hoidettavaksi.

Valtion teollisuusomistukseen johtaneet käytännön syyt ovat väistyneet myös yleisen integraatiokehityksen, ulkomaisen omistuksen sallimisen ja monopolien purkamisen seurauksena. (Ed. Kekkonen: Voisiko ajatella päinvastoin ed. Saario?) — Me ajattelemme koko ajan, malta-

kaapa tuokio. — Valtiojohtoiselle yritystoiminnalle ei enää ole tarvetta yhteiskunnassa, jossa julkisen sektorin keventäminen ja valtiontalouden tasapainon saavuttaminen ovat keskeisiä tavoitteita. Valtiovallan vahva ote taloudesta ei oikein ideologisestikaan vastaa avoimen kansalaisyhteiskunnan jäsenten tarpeita. Julkinen tarjontaorganisaatio ei ole kovin asiakasorientoitunut ja onkin monissa tapauksissa toiminut lähinnä omaksi tyydytykseksään omilla ehdoillaan.

Välikysymyksen esittäjät väittävät valtionyhtiöiden huolehtivan merkittävistä yhteiskunnallisista tehtävistä. Niinpä niin, tässä saattaa olla juuri niiden perusongelma. Samanaikaisesti kun niiltä odotetaan liiketaloudellisesti hyvää tai ainakin kohtuullista tulosta, ne joutuvat toimittamaan erilaisia yhteiskunnallisia tehtäviä tai ainakin vastaamaan odotuksiin. On pakko sanoa, että esimerkiksi aluepolitiikan nimissä tehdyt tuotannolliset investoinnit vain harvoin kestävät liiketaloudellisen tarkastelun.

Työllisyydenkään hoitoa ei voi uskoa millään muotoa valtionyhtiöiden huoleksi jo niiden rakenne huomioon ottaen. Otetaanpa esimerkiksi Enso-Gutzeit. Se on tehnyt mittavat investoinnit Saksaan yksinomaan kansallisen edun nimissä turvataksaan asemansa Euroopan markkinoilla. Tällaista toimintaa joutuvat varsin monet muutkin yritykset suorittamaan. Niin ikään uusimuotoisena liikelaitoksena toimiva Valtionrautatiet ei sekään halua ylläpitää kannattamatonta henkilöliikennettä, koska se heikentäisi sen tulosta, ja yhä laajemmat kansanjoukot alkavat olla selvillä myös siitä, että tappiot korvataan veronmaksajien kukkarosta.

Valtionyhtiöiden ongelmana ovat ennen kaikkea sekavat toimivaltasuhteet omistajan ja toimivan johdon välillä. Tämä johtaa siihen, että isännän ääni on hiljainen tai puuttuu kokonaan. Tämä näkyy mm. alhaisina tuottovaatimuksina. Otetaanpa esimerkki. Tällä hetkellä valtio saa omistamilleen osakkeille vain runsaan 0,5 prosentin efektiivisen osinkotuoton. Parhaimmillaankin se on ollut vain vajaa 2 prosenttia kaikkien pörssiyritysten keskimääräisen tuoton ollessa lähes 4 prosenttia. Jos kohta yksityiset sijoituksetkaan eivät ole viime aikoina tuottaneet omistajilleen suurta iloa, on valtio joutunut tyytymään vielä vähempään.

On syytä korostaa, että kokoomukselle yksityistäminen ei ole ideologinen kysymys, (Ed. Tennilä: On, se on aina ollut!) vaan mitä suurimmassa määrin nykyajan käytännön realiteettien sanelema kysymys.

Useimmat valtion teollisuusyritykset ovat monialakonserneja. Osa toiminnasta kohdistuu suljetuille aloille tai ainakin kilpailulta rajoitetulle alueelle ja osa taas puhtaasti kilpailuille avoimille markkinoille. Kun yritys saa valtiolta korvausta tai rohkaisua yhteiskunnallisten tehtäviensä hoidosta, muodostuu sen asema tavallisesti vahvaksi myös kilpailuilla markkinoilla. On sanomattakin selvää, kuka tässä häviää, yrittäjä vai valtion ohjaama organisaatio.

Kokoomus ei halua olla vaikeuttamassa yksityisten yritysten asemaa tarjoamalla valtiojohtoisille yrityksille kilpailuetuja. Me vaadimme, että valtion yritysten yhteiskunnalliset tehtävät selkeästi eriytetään omiin yksiköihinsä ja kilpailuilla markkinoilla toimivat osat yhtiöistä yksityistetään järkevässä tahdissa.

Valtionyhtiöt toimivat varsin usein julkisilla kansainvälisillä markkinoilla. Näin ollen on luontevaa ja päätöksenteonkin kannalta käytännöllistä, että omistajajärjestelyt ovat yrityksen toimintaympäristön mukaisia. Byrokraattinen päätöksentekoprosessi soveltuu sellaisenaan varsin huonosti yritysmalliaan, jossa investoinnit ja toimiminen kansainvälisillä, varsin nopeareagoimisilla markkinoilla edellyttävät nopeaa päätöksentekokykyä.

Välikyksymyksen esittäjillä ei näytä olevan aivan tarkkaa käsitystä siitä, mikä valtionyhtiöiden tuleva asema on. Ensin näet väitetään, että yksityiset yritykset eivät ole halunneet toimia aloilla, joille valtionyhtiöitä on perustettu. Heti perään todetaan, että yhtiöt toimivat varsin usein aloilla, joilla on kaikki kannattavan toiminnan edellytykset. Väitteiden välillä vallitseva ristiriita paljastaa, että välikyksymyksen perustelut kiertävät jossakin määrin ideologista kehää.

Jos valtionyhtiöt toimivat aloilla, jotka ovat kannattavia, miksi ne eivät pystyisi tuottamaan sijoituksille vähintään kohtuullista tuottoa? Vastaus on yksinkertainen: Valtio ei ole asettanut selkeitä tulostavoitteita omistamillensa yksiköille tai omistamalleen pääomalle, omistajavalvonta on puutteellista, osakkeenomistajan ääntä ei kuulla eikä käytetä kuten yksityisissä yrityksissä. Mahdollisuuden ja uhkan välinen liian pieni ero ei kannusta yrittämään.

Välikyksymyksen mukaan valtionyhtiöt eivät ole muodostuneet taakaksi valtiolle. Ehkäpä onkin niin, että valtio on muodostunut taakaksi niille. Esimerkiksi budjettitalouden kautta on valtionyhtiöihin vuonna 1993 sijoitettu varoja noin 800 miljoonan markan verran. Valtion teollisuus- ja energiayhtiöiden osakepääomiin on si-

dottu laskentatavasta riippuen noin 40—60 miljardia markkaa valtion varoja. Kun pörssikurssit ovat viime vuoden aikana nousseet 90 prosenttia, on selvää, että valtionyhtiöiden listautuminen pörssiin olisi ollut kannattavaa jo tuolloin. Kun pörssiyritykset ovat keränneet oman pääoman ehtoista rahaa yli 8 miljardia markkaa, olisi myös valtion teollisuusyritysten tullut saada osansa vapaista markkinasijoituksista, sen sijaan että nyt on jouduttu sijoittamaan mittavia summia budjetin kautta omien yritysten pääomahuoltoon.

Pörssin vilkastuttua olisi valtionyhtiöiden osakkeiden markkinahinta ollut helposti määriteltävissä. Kiinnostus valtion teollisuusyrityksiin olisi mitä ilmeisimmin suurta, mikä puolestaan takaisi sen, että niiden hinta olisi yhtiöiden arvoa vastaava. Jos valtio nyt selkeästi ilmaisisi tahtonsa luopua omistuksistaan teollisuusyrityksissä, lisäksi se varmaankin myönteisiä odotuksia ja nostaisi osakekursseja.

Kilpailutilanteessa toimivien valtion teollisuusyritysten yksityistäminen on kokoomuksen pitkäaikainen vaatimus, ja se on kirjattu myös Ahon hallituksen ohjelmaan. Kuluneella hallituskaudella on laadittu sekä periaatteelliset että yksityiskohtaiset selvitykset ja suunnitelmat yksityistämisen toteuttamiseksi. Eduskunnalta on saatu valtuudet valtion omistussuhteiden merkittävään alentamiseen useimpien yhtiöiden osalta. Kokoomuksen eduskuntaryhmä on periaatteessa tyytyväinen jo saavutettuihin tuloksiin mutta edellyttää, että hallituksen vuoden 1993 viidennessä lisätalousarviossa saavat valtionyhtiöiden osakkeiden myyntivaltuudet hyödynnetään täysimääräisesti. Me haluamme vauhtia yksityistämiseen! (Vasemmistoliiton ryhmästä: Kaikki myydään!) — Jos käyvät kaupaksi!

Yksityistäminen tervehdyttää pitkällä aikavälillä maamme elinkeinorakennetta, parantaa yksityistämisen kohteena olevien yritysten kilpailukykyä ja tehostaa kilpailua markkinoilla. (Ed. Vähänäkki: Kiinalaiset kiväärit!) Nämä vaikutukset ovat teollisuuspoliittisten tavoitteidemme mukaisia. — Tekivät niitä muuten edullisemmin.

Valtionyhtiöiden yksityistäminen tuottaa merkittäviä varoja yhteiskunnan käyttöön. — Huomaan, että ed. Vähänäkin jakokättä jo kutittaa! Odotus kiihottaa epäilemättä monen muunkin mielikuvitusta täällä. — Kun otetaan huomioon, että yksityistäminen jo sinänsä lisää taloudellista toimeliaisuutta, ei myyntitulojen korvamerkintä tunnu oikeimmalta vaihtoehdolta. Yksityistämisen yhteydessä syntyy tilanteita,

joissa varmaankin säästetty markka on ansaitun veroinen. Ottaen huomioon teollisuutemme kaupan tuotantopohjan uhat on yksityistämisen yhteydessä kuitenkin syytä huolehtia siitä, että panostus niin riskisijoittamiseen kuin tutkimukseen ja tuotekehitykseen huomattavasti kasvaa.

Arvoisa puhemies! On mielenkiintoista havaita, että runsaasti huomiota on kiinnitetty Ollilan työryhmän hallintomallin muutosehdotuksiin. Niinpä teen minäkin. Mietinnössähän ilmaistiin oikeastaan se, mikä asiaa ymmärtävillä on ollut tiedossa jo pitkään: Aika on auttamatta ajanut nykyisen hallintomallin ohi. Kauppa- ja teollisuusministeri Kääriäinen lähti liikkeelle kiitettävällä ripeydellä. Hänen johtopäätöksensä perustuivat punnittuun tietoon ja laajaan keskusteluun eri vaihtoehtoista. Sitten tuli karhu vastaan. On syytä toivoa, että se muutosvastarinta, jota on esiintynyt niin kauppa- ja teollisuusministerin ryhmässä kuin opposition vasemmalla laidalla ja ehkäpä täällä runsaslukuisena paikalla olevassa kokouksen ryhmässäkin, ei johtaisi siihen, että väistyttäisiin kehityksen tieltä. Hallintomalli on ehdotuksessa sidottu yksityistämisen aikatauluun. Epäilemättä tämä on yksi syy muutoksen vastustamiseen.

Valtionyhtiöiden hallinnon ongelmat eivät suinkaan ole aivan uusi asia. Jo vuonna 1983 jouduttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä kiinnittämään huomiota tähän kysymykseen ja antamaan yhtiöille ohjeita hallinnon järjestämiseksi. Hallintoneuvostojen tehtävään asetuu, kuten hyvin tiedämme, yhtiökokousten ja hallituksen toimintavaltuuksien välimaastoon. Tarkoituksena on omistajan edustajana valvoa toimivasta johdosta muodostuvaa hallitusta. Tämä on jo yksi luonnottomuus tässä koko järjestelmässä. Periaatteellisista ja laajakantoisista kysymyksistä päättäminen on niin ikään asetettu hallintoneuvostojen tehtäväksi.

Tuolloin annettujen ohjeiden mukaan hallintoneuvostojen tehtäväksi määrättiin aktiivinen yhtiön asioiden seuranta ja yhtiökokouksen päätösten valmistelu. Samalla, tähän pyydän kiinnittää huomiota, lisättiin valvovan ministeriön ja hallintoneuvoston välisiä yhteyksiä. Ohjeet olivat seurausta eri toimielinten välillä vallitsevasta päätösvaltaan ja vastuunjakoon liittyvien kysymysten epäselvyydestä, tilanteesta, joka vallitsee vielä tänään. Tuolloin vakiinnutettiin käytäntö, jonka mukaan yhtiöiden hallitukset muodostuvat pääsääntöisesti toimivasta johdosta. Poikkeuksena ovat yhtiöt, joissa vähemmistöosakkailla on edustajansa hallituksessa.

Hallituksen ja ministeriön kautta tapahtuvan omistajaohjauksen välttämättömyys näkyy jo siinä, että eräissä tapauksissa, siis jo tuolloin, sallittiin ministeriön edustajan toimiminen hallituksen jäsenenä. Muutoin heitä nimitettiin hallintoneuvostoihin. Hallintoneuvostojen keinotekoista luonnetta kuvaa se, että monasti on ilmennyt tarvetta selvittää niiden ja hallitusten välistä työnjakoa. Valvojia on monta, mutta havaitsijoita vähän.

Omistajaintressi, sen on käytäntö osoittanut, yrityksissä toteutuu parhaiten silloin, kun omistajan edustajat muodostavat hallituksen. Yksityisellä sektorilla esimerkkeinä on ovat Metra, Kymmene ja Nokia sekä monet muut, joissa jo on luovuttu hallintoneuvostoista. Muutamien vielä jäljellä olevien neuvostojen jäsenmäärää supistetaan.

Yrityksiltä vaaditaan nyt yhä nopeampaa reagointikykyä muutoksiin. Tästä seuraa väistämätön vaatimus päätöksenteon ja vastuusuhteiden selkiinnittämiseen. Tässä rakennelmassa hallintoneuvostot eivät ole paras mahdollinen ratkaisu. Tiedossa ei juurikaan ole tapauksia, joissa ne olisivat toiminnallaan ratkaisevasti edistäneet yritysten menestystä tahi toisaalta kyenneet estämään niitä ajautumasta uhanalaiseen asemaan. Niiden todelliseksi rooliksi on muodostunut sinänsä myönteinen tiedon kanavoiminen, yleensä kuitenkin yrityksistä pois päin.

Hallintoneuvostoille asetetusta muodollisesti korkeasta päätösvaltasasta huolimatta tai sen estämättä käytännön käskytyks, omistajakäskytyks, kulkee ministeriöiden kautta suoraan yhtiön hallitukseen sekä toimivaan johtoon. Osaltani voin sanoa kiittäväni sallimusta siitä, etteivät puheenvuoroni Enso-Gutzeitin hallituksessa ole johtaneet yrityksen kurssin ratkaiseviin muutoksiin, ja luulen, että rehellisyyden nimissä moni muu voi ajatella kohdaltansa samoin. Hallintoneuvostojen työtä haittaa tehtävien epämääräisyys sekä valta- ja vastuusuhteiden selkiintymättömyys, mistä ennen kaikkea johtuu jäsenten usein näkymättömäksi jäävä panos tehtävässään.

Hallintoneuvostojen kuten muidenkin hallintoelinten tarpeellisuutta on arvioitava niiden yrityksille antaman lisäarvon perusteella. Hyvä hallintoneuvosto ei ole toimivan johdon eikä istuvan hallituksen aplodiantomaatti vaan parhaimmillaan johdon toimien itsenäinen ja kriittinen arvioija. Puutteellisesta toimenkuvasta johtuu, että moneltakaan näistä ei voi odottaa tämän kaltaista toimeliaisuutta, strategisten linjojen vetämistä

kyvystä puhumattakaan. Monet viimeaikaiset tapahtumat saattavat nostaa esille lisäksi hallintoneuvostojen jäsenten juridisen vastuun. Sitä tähän mennessä ei ole jouduttu testaamaan. Sen kantamiseen harva hallintoneuvos lienee valmistautunut.

On arvostuskysymys, katsotaanko, että omistajaintressi toteutuu ministeriön kautta eduskunnan valvonnan muodostuessa epäsuoraksi, tehostetulla tarkastustoiminnalla vahvistetuksi vuoropuheluksi eduskunnan ja hallituksen välillä. Yrityksen johtamisen kannalta tämä on toimiva ja riittävä malli. Ollilan työryhmän ehdotuksen mukaan yhtiön ulkopuolisista jäsenistä kokoonpantujen hallitusten nimittäminen ja hallintoneuvostosta luopuminen on toteutettava jo tämän kevään aikana niissä yhtiöissä, joissa valtiolla on vain sijoittajaintressi. Liikkeenjohtotoisten hallituksen jäsenten rekrytointi tapahtui erikseen luotavan resurssipoolin avulla.

Idea on käyttökelpoinen. Siinä ei kuitenkaan ole riittävästi pohdittu virkamiesten roolia eikä esteellisyyttä. On syytä erityisesti varoittaa synnyttämästä sellaista ristiinhallitsemisen verkostoa, joka käytännössä johtaisi omistajahallinnon keskittymiseen muutamien harvojen, esimerkiksi kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiesten tai vaikkapa muutaman kymmenen ulkopuolisen liikkeenjohtajan, käsiin. (Ed. Kekkonen: Voiko virkamies olla hallituksessa?) — Mahdollisesti voi.

Yllättävää mietinnössä oli se, että siinä ei kiinnitetty huomiota yhtiökokouksen tarjoamiin mahdollisuuksiin omistajien intressien toteuttamisessa. Sijoitustoiminnan yleistessä ja yhtiöiden suuntautuessa nykyistä laajemmin pörssiin muuttuu yhtiökokousten rooli ratkaisevasti. Niitä olisikin tarpeen kehittää siten, että osakkeenomistajat saisivat niistä nykyistä runsaampaa ja monipuolisempaa informaatiota voidakseen paitsi vaikuttaa myös arvioida sijoitusmielessä yhtiöiden toimintaa. Kansainvälisten kokemusten mukaan sijoittajien edustajat seuraavat yhtiökokouksia varsin tiiviisti arvioiden niiden perusteella juuri sijoittamisen mielekkyyttä. Suomalaisessa yhtiökokouskäytännössä ei näin pitkälle ole valitettavasti päästy. Näin esimerkiksi täältä puuttuvan ed. Seppäsen on ollut mahdollisuus laukoa varsin usein niin sanotusti tyhjään maaliin.

Uudistuksen yhteydessä on syytä kiinnittää henkilöedustuksen mielekkääseen järjestämiseen erityistä huomiota. Kauppa- ja teollisuusministeriön esitys henkilöedustuksen siirtämisestä

hallituksiin sellaisissa yhtiöissä, joista hallintoneuvostot poistetaan, ei vaikuta aivan loppuun saakka harkitulta. Konsernityyppisissä yrityksissä henkilöedustuksen luontevin paikka on liiketoimintayksiköissä, joissa käsiteltävät asiat parhaiten vastaavat henkilöstön intressejä. Hallituksissa esille tulevat kysymykset taas liittyvät lähinnä omistukseen, yrityksen strategiaan ja konsernirakenteeseen. Kun vielä otetaan huomioon hallitusten jäsenten vaihtolovelvollisuus, muodostuisi henkilöstön edustajien rooli näissä yhteyksissä varsin pulmalliseksi. Näin ollen henkilöedustus on järjestettävä kuten yksityisissä yrityksissä yritysکوhtaisin ratkaisuin tietyksi lähtökohtana se, että lain henki ja kirjain toteutuvat.

Valtionyhtiöissämme meillä on huomattava taloudellinen ja henkinen voimavara. Niiden kehittämisen mahdollisimman markkinakelpoisiksi tulisi olla kaikkien intresseissä riippumatta siitä, aiotaanko tätä markkina-arvioa hyödyntää yksityistämällä tai yrityksistä saatavaa osinkotuottoa julkisessa taloudessa hyväksi käyttämällä. — Tämä ed. Kekkoselle tiedoksi.

Välikysymys kuvastaa, näin ymmärrän, lähinnä pelkoa siitä, ettei enää työllisyys-, alue- ja ympäristöpoliittisilla syillä voitaisi perustella valtionyhtiöiden olemassaoloa, kun holhous- ja valvontaideologia on kerta kaikkiaan tehnyt haaksirikon. Voisi sanoa, että kiitos välikysyjille, että näin rohkeasti tämän tapahtuman paljastit-
toe.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä on, kuten äskeisestä ehkä jo saattoi kuulua, tyytyväinen hallitusohjelmaan kirjattujen yksityistämistavoitteiden etenemisestä ja edellyttää niiden toteuttamista ripeästi ja suunnitellussa laajuudessa jatkossakin. Ryhmämme kannattaa puhemiehen ehdotusta yksinkertaisesta siirtymisestä päiväjärjestykseen.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Kannatan ed. Wahlströmin ehdotusta päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodosta eli siis epäluottamuslausetta hallitukselle.

Rouva puhemies! Ed. Saario harhautti eduskuntaa, kun hän sanoi kokoomuksen suulla, ettei enää ole tarvetta valtionyhtiöihin. Nimittäin kokoomus on vastustanut aina valtionyhtiöitä, kaikkien valtionyhtiöiden perustamista. (Ed. Savola: Ei, ei!) — Näin se on ollut. Te olette vastustaneet niiden perustamista, ja nyt te haluatte ne myyntiin. Äkipäätään tuntuu, että siinä on ristiä, mutta ei siinä ole. Mistä ei pidä, siitä pitää päästä irti.

Kokoomusta voi monessa asiassa varmasti syyttää jälkijättöiseksi, mutta thatcherismin suhteen te olette olleet edelläkävijöitä. Te olitte yksityistämislinoilla, valtionyhtiövastaisilla linoilla jo ennen kuin Thatcher Englannissa ryhtyi yksityistämispuhailuihinsa. Teidän perustelunne, kun te otatte kantaa valtionyhtiöitä vastaan, ovat kylläkin vaihdelleet.

Kokoomuksen taholla vastustettiin esimerkiksi Tornion jaloterästehtaan perustamista 70-luvun alussa hyvin jyrkästi. Silloin te sanoitte, että ei sitä voi sijoittaa Tornioon, pohjoiseen, koska se ei siellä kannata. Te olitte väärässä. Outokummun konsernin viime vuoden tilinpäätös osoittaa, että parhaiten tuottava osa Outokummun konsernia on ruostumaton teräs, toisin sanoen Keminmaan kromin hyödyntämistä suorittava Tornion tehdas. Itse asiassa se pitää pysytystä nyt koko konsernia. Nyt teidän perustelunne Outokumpu Oy:n myymiselle onkin, että se on hyvässä kunnossa. (Ed. Saario: Eihän huonoa kukaan osta!) — Niin, aivan! — Sitä ei pitänyt perustaa, koska se ei kannata. Nyt kun se on hyvässä kunnossa, kun se on veromarkoilla laitettu hyvään kuntoon, se pitää myydä. Eli ensin valtionyhtiöt laitetaan kansan rahoilla myyntikuntoon ja sitten ne myydään. Tämä on kokoomuksen linja.

Suhtautuminen valtionyhtiöihin on ollut ja on myös ideologinen kysymys, jossa jyrkimmin ovat vastakkain vasemmisto ja oikeisto.

Me olemme aina puoltaneet ja puollamme valtionyhtiöitä. Me näemme ne tietynlaisiksi ”demokraattisemmiksi saarekkeiksi” suurkanapitaalisen hallitsemassa talouselämässä. Valtionyhtiöiden toimintaan on hallituksella, eduskunnalla ja työntekijöillä periaatteellinen mahdollisuus vaikuttaa. Mahdollisuus on toteutunut myös käytännössä, jos ei riittävästi niin kuitenkin tiettyyn rajaan saakka. Eduskunnan ja työntekijöiden vaikuttamismahdollisuudessa on parantamisen varaa, mutta se on olemassa ja sitä on myös voitu käyttää, kuten esimerkiksi Tornion tehtaan perustamisesta osoittaa. Ei sitä olisi sinne koskaan saatu, jos Outokumpu olisi ollut yksityinen yhtiö. Pohjoisen raaka-aine olisi kuljetettu muualle jalostettavaksi.

Me näemmekin valtionyhtiöt myös välineiksi, joilla koko maan luonnonvarojen on päästy hyödyntämään. Ne ovat siis aluepolitiikan välineitä, ja näin jatkossakin pitää ymmärtää niiden rooli.

Aiemmin vasemmisto sai tukea keskustalta, jolla on ollut vahva kannatus kehitysalueilla, kun

toimittiin valtionyhtiöiden puolesta. Valtionyhtiöiden yksityistämishuuma onkin nyt olemassa siksi, että keskustapuolue on muuttanut kantansa valtionyhtiöihin. Keskustan kannanmuutos on tosiasiaa hyvin dramaattinen, kun tietää mitä keskustan ideologit ovat sanoneet. Aho ja Kääriäinen eivät olekaan kieltäneet oppimestaan vain kolmesti vaan kaikki kolme.

Keskustalta on kaiken kaikkiaan jäänyt unhoon koko porvarihallituksen toiminnan kaudella Santeri Alkion vetoisuus: ”Nälkäisille leipää, työttömille työtä! Älkää unohtako köyhän asiaa!”

Niin ovat jääneet Kekkosenkin opit. 50-luvun alussa Kekkonen esitti teollistamisohjelman, joka ”tulisi käsittämään ensi sijassa Pohjois-Suomen luonnonrikkauksien käyttöönottamisen, so. Pohjois-Suomen teollistamisen”. Kun yksityinen ei sinne ollut sijoittanut, Kekkosen mielestä ”ainoa käyttökelpoinen keino silloin on, että valtio rientää Pohjois-Suomeen ja rakentaa sen raskaan teollisuuden”. Tämä on Kekkosen linja, ja tämän te olette hylkäämässä. (Ed. Korva: Emme ole!) — Olette kyllä käytännössä, sanoissa ei, mutta käytännössä kyllä.

Aho ja Kääriäinen ovat tulleet muuten kieltäneeksi myös viimeisimmän mestarinsa Paavo Väyrysen, joka kirjassaan ”On muutoksen aika” vuodelta 1974 esittää desentralistisen talousjärjestelmän mallin, johon kuuluu ”suurteollisuuden toiminnan valvonta ja ohjaaminen, missä maalaisliitto-keskustapuolue on perinteisesti hyväksynyt erääksi keinoksi laajan valtion omistaman yritystoiminnan suurteollisuuden toimialoilla”. Näin Paavo Väyrynen vielä 20 vuotta sitten nuorena miehenä. (Ed. Wahlström: Siperia on opettanut!) — En tiedä, kuka lienee opettanut, mutta oppi on ollut huonoa tai sitten oppilaat ovat huonoja. — Väyrysenhän on julkaissut uudelleen tämän kirjan ”On muutoksen aika”. Minä suosittelen, että herra kauppa- ja teollisuusministeri lukee mestarinsa teoksen uudestaan. Se on kuulemma sanasta sanaan semmoiseen julkaistu, paitsi että siinä on alkua, noin 20 sivua, median haukuntaa siitä, että se ratkaisi presidentinvaalin Väyrysen mielestä.

Arvoisa puhemies! Kekkosen linjauksen mukaisesti erityisesti SKDL:n ja maalaisliitto-keskustapuolueen tuella luotiinkin kehitysalueille valtion toimesta perusteellisuutta jalostamaan siellä olevia raaka-aineita ja luomaan työtä ja toimeentuloa. Itse asiassa koko Pohjois-Suomen infrastruktuuri, niin kuin kauniisti sanotaan, koko teollinen rakennehan, on valtionyhtiöiden

varassa. Jollei meillä olisi näitä vahvoja valtion-yhtiöitä pohjoisessa, Rautaruukki, Kemiraa, Veitsiluotoa, Outokummun Tornion tehtaita, eikä meillä siellä juuri mitään olisi. Näin on monessa muussakin kehitysalueellään.

Valtionyhtiöiden toimintalinja on määritelty, niin kuin täällä on jo monesti todettu, viimeksi 1983, jolloin valtioneuvoston periaatepäätöksessä todetaan, että valtionyhtiöille voidaan edelleen tukitoimiin liittyen asettaa "teollisuus-, alue- tai työllisyyspoliittisia tms. vaatimuksia". Siis tällainen periaatepäätös on yhä voimassa.

Valtionyhtiöiden yksityistämisestä tai yksityisen tahon osuuden merkittävästä kasvattamisesta seuraisi se, että näin ei enää jatkossa olisi. Niille ei voitaisi määrätä tällaisia tehtäviä. Valtio menettäisi teollisuus- ja aluepoliittisen välineen, johon se itse voi nyt suoraan ja välittömästi vaikuttaa niin halutessaan. Vaikutusvallan menetystä eivät korvaisi yksityisen yritystoiminnan suuntaan esitetyt pyytelyt eivätkä porkkanat, varsinkin kun myös ns. porkkanoiden käyttöäkin ollaan valmiita heikentämään EU-jäsenyydellä, johon herra ministerikin jo viittasi. Euroopan unionin ideanahan on "vapaa kilpailu", jota ei saa "sotkea" valtion tukitoimilla. Kuljetustukikin on kuulemma synnilyntäjä ja uhkaa päätyä valppaiden EY-byrokraattien syntilistalle. Jos näin käy, huutavassa hukassa ollaan isossa osassa maata.

Valtionyhtiöiden yksityistämisen tiellä ovat myös hallintoneuvostot. Niiden olemassaolo eduskuntaryhmien ja työnteekijöiden valitsemine edustajineen vähentää ulkomaisen ja kotimaisen ison rahan edustajien ostohaluja. Siksi hallintoneuvostoista pitää päästä eroon, vaikka niillä on ollut ehdottomasti myönteinen merkitys. Juuri hallintoneuvostojen kauttahan on saatu aikaiseksi eri tahojen laaja ja myös alueellisesti kattava ns. kosketuspinta. Niillä on ollut ehdottomasti myönteinen merkitys. Valtionyhtiöissä on ollut laajasti erilaisia tahoja mukana ja myös alueellinen edustavuus on tullut hallintoneuvostojen kautta hoidetuksi, ja enpä löydä mitään muuta ratkaisua, mietinpä miten paljon tahansa, jolla tämä kosketuspinnan laajuus voidaan turvata. Ei sitä ole.

Hallintoneuvostot korvattaisiin Ollilan työryhmän esityksen mukaisesti virkamiesvallalla ja ns. ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Keitähän ne ulkopuoliset ns. asiantuntijat sitten mahtaisivat olla? Kilpailijoiden edustajia vai joku pois-potkittu entinen yritysjohtaja? Siitäkin on jo esi-merkki olemassa, että näin saattaa juuri käydä:

Jostain toisesta firmasta pois-potkittu pomo tulee valtionyhtiöön päälliköksi, päällystakiksi. Liioittelematta voi sanoa, että Ollilan työryhmän esityksessä on virkamieskaappauksen makua hallinnon osalta.

Rouva puhemies! Valtionyhtiöitä ei ole vain tarvittu vaan niitä tarvitaan yhä. Mutta ei riitä vain se, että valtio omistaa yrityksiä. Valtion pitää kantaa myös huolta yrityksistään. Ja näin se ei ole viime vuosina tehnyt. Osakepääomien korotukset ovat olleet aivan riittämättömiä ja muukin tuki kohtuuttoman vähäistä.

Valtionyhtiöiden osalta on olemassa aivan konkreettisiakin kiireellisiä tarpeita. Yksi sellainen on huolehtia siitä, että Veitsiluoto Oy:n Kemmin tehtaan lämpövoimalan rakennustyö lähtee vihdoin käyntiin. Lämpövoimala korvaa vanhentuneen raskaan polttoöljyn polttajan käytäen puujätettä ja turvetta. Kotimaisen energian nimeen vannonut kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäinen ei vain ole saanut kirjoitetuksi nimeään paperiin, jolla riittävä energiainvestointiavustus valtion omalle yritykselle toteutuisi. Virkamiesten kumartelu, herra ministeri, on usein huonon ministerin alku.

Erittäin ratkaiseva mittaus aluepolitiikan linjasta käydään silloin, kun päätetään Veitsiluodon Kemijärven tehtaan kohtalosta. Sellutehdas jalostaa Koillis-Lapin puuta. Tehtaan uudistaminen ja laajentaminen on välttämätöntä. Tehdäänkö uudistamispäätöstä, siitä me näemme, mikä porvarihallituksen todellinen asenne aluepolitiikkaan on. Jos tehdas jää paitsi uusinvestointeja, se ajautuu alas, ja ajan mittaan puu jää metsään mätänemään ja Kemijärven seutu ja laajemminkin Koillis-Lappi kuoleutuu. Jos Veitsiluotoon tulee laajaa yksityistä omistusta, jo se alkaa painaa koko meininkiä juuri tähän huonoon suuntaan. Jos Veitsiluoto fuusioidaan Enson kanssa, Kemijärven tehtaan kohtalo on sinetöity, sillä Ensostahan on tulossa yksityinen ainakin näitten hallituksen suunnitelmien mukaan.

Rouva puhemies! Thatcherismista on todellakin tullut porvarihallituksen pakkomielle, ainakin kokoomukselle. Se on pakkomielle, ja keskustapuolue oudon nöyrästi kulkee kokoomuksen viitoittamaa tietä.

Se, että kyse on jo pakkomielteestä, näkyy siitä, että nyt ollaan vielä VR:kin yhtiöittämässä. Seuraamus tästä olisi selvä: eduskunnan rooli Valtionrautateitten ohjauksessa ja tukena heikkenisi. Osia kuljetuksista siirtyisi teollisuudelle itselleen, ja VR:n tuotot vähenisivät. Rautatietä

pantaisiin rullalle harvaanasutulla alueella. Tämäkö se teidän linjanne on, arvoisat keskustalaiset?

Samaa thatcherismin toteuttamisen pakko-miellettä oli jo siinä, että teletointa avattiin kilpailulle. Rahaa paloi jo hukkaan siksi, että tuli päällekkäisiä aivan turhia investointeja. Ne maksoivat miljardeja, ne turhat investoinnit. Rahaa on palanut hukkaan paljon myös valtavien mainoskampanjoiden muodossa. Sitä paitsi yksityisiä suosiva liikenneministeriö on järjestänyt sellaisen kilpailutilanteen, jossa valtionyhtiö ei voi kuin hävitä, menettää osuuttaan. Yksityiset puhelinlaitokset näet saivat ja voivat tulla kaukopuhelumarkkinoille. Valtion Telecom taas saisi, mutta ei tosiasiassa voi, tulla paikallispuhelumarkkinoille, ei voi, koska verkkoja ei kilpailijalle avata. Näin alkaa paikallispuheluiden hinta maan eri osissa differoitua, niin kuin herrat hienosti sanovat, eli erilaistua. Toisin sanoen paikallispuhelut tulevat harvaanasutussa osassa maata olemaan kalliimpia kuin maan eteläosan taajamissa. Se on väistämätön kehitys, ellei tähän puututa. Tele menettää osuuksiaan, menettää rahaa kaukopuhelumarkkinoilla, ja ne otetaan paikallispuheluissa ja ne on otettava sieltä. Silloin tulee olemaan hintataso erilainen esimerkiksi, sanokaamme nyt, Enontekiön paikallispuheluissa kuin Helsingissä. Se on jotakin muuta kuin tasa-arvoa. Tästäkin me näemme, että thatcherismi tuottaa eriarvoisuutta monin tavoin elämän kaikilla aloilla, sillä se on kova oppi, joka lähtee siitä, että kukin selvittääkään siinä porskinassa. Joka selviää, saa jäädä, ja muut saavat sortua.

Vasemmistoliitto pyrkiikin muutokseen koko politiikan peruslinjan osalta: Tavoitteenamme on uusliberalismin siirtäminen muinaismuistojen museoon näytteille rangaistuksissa käytettyjen kuritusraippojen seuraan. Meidän tavoitteenamme on se, että uusoikeistolaiset edustajat hallituksesta saadaan vaihdetuksi sellaisiin, jotka pitävät tavallisten ihmisten puolta.

Rouva puhemies! Valtionyhtiöiden yksityistämishanke on todellakin thatcherismin juuttuneen porvarihallituksen pakkomielle, joka toteutuessaan heikentäisi suomalaista tuotantorakennetta. Valtionyhtiöiden myymisellä valtion kasnaan saataisiin budjetin kattamiseen 40—60 miljardia, mutta sitten ei enää valtionyhtiöitä olisi eikä ainakaan osassa maata edes niitä firmoja, jotka siellä nyt valtion omistuksessa toimivat, sillä monet niistä ajettaisiin alas. Joitakin esimerkiksi kansainvälinen suuri sijoittaja saattaisi os-

taa vain sen vuoksi, että ne saataisiin ajaa alas kilpailun vähentämiseksi.

Rouva puhemies! Suunnaksi onkin otettava tasan päinvastainen linja: tuotantorakenteen vahvistaminen uustuotantoa luomalla. Meillä on olemassa kolmijako: valtionyhtiöt, yksityiset suuryhtiöt ja pk-yritykset. Niitä kaikkia tarvitaan. Me siis lähdemme siitä, että myös uustuotannon luomisessa valtionyhtiöillä on oma tärkeä roolinsa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. J a n s s o n : Herr talman, arvoisa puhemies! Interpellanterna låter i sin interpellationstext förstå, att snäv ideologisk hänsyn ligger bakom regeringens strategier i fråga om statsbolagen. Den här antydan nästan förpliktar till ett motangrepp ur samma synvinkel.

Den känsla som dominerar när man läst texten är känslan av fruktlös kamp för bibehållande av status quo, och inte bara vad gäller statsbolagen, utan samhället i stort. Europas, Finlands, den offentliga sektorns, företagsamhetens o.s.v. omgivning och verksamhetsförutsättningar förändras, men vänsterideologin står fast som en tennsoldat. Gränsen mellan det onda och det goda skall dras i alla sammanhang.

Herra puhemies! Se, mitä pelätään, on jo tahtunut kauan sitten eli ihmiset ovat nähneet yhdistelmän porvarillisuus ja sosiaalinen ajattelu luonnollisena. Se on itse asiassa ollut edellytyksenä moniarvoisuuden, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja demokratian luomiselle eli sille, mitä vuoroin kutsumme hyvinvointiyhteiskunnaksi, vuoroin oikeusvaltioksi.

Tässä vaiheessa kaikkein demagogisimpien olisi tullut ymmärtää valtavan sosialistisen koikeilun päättymisen. Historian juna ohitti sosialismin asemat, ja kaikki olivat tyhjiä. Muuttumaton lähtökohta johtaa teksteihin, joista tulee ideologisen köyhyyden todisteita eli museoita. Näin on käynyt myös välikysymystekstille. Menetelmäksi jää uhkakuvien luominen: kummitusten manaaminen esiin keskellä kirkasta päivää.

Tässä yhteydessä on joka tapauksessa myönnettävä, että vasemmistoideologia on muuttunut yhdessä mielessä. Alun perinhan se lähti siitä, että valtio siirtymävaiheen jälkeen kuolisi. Nyt jo pieni valtion omistuksen väheneminen valtion-

yhtiöissä näyttää muodostuvan uhkaksi tulevaisuuden hyvälle yhteiskunnalle. Katsoipa asiaa miten tahansa, hallituksen valtionyhtiöitä koskevia suunniteltuja ja toteutettuja päätöksiä ei voi pitää muina kuin äärimmäisen hallittuina. Välikysymyksen liite koskien hallituksen nykyisiä myymisvaltuuksia osoittaa sinällään, että valtiolle useimmissa tapauksissa jäisi vähintään 50 prosenttia osakkeista. Lisäksi todellinen määräämisvalta myös muissa yhtiöissä jäisi valtiolle, vaikka sen hallussa olevat osakkeet vähenisivät esimerkiksi noin 30 prosenttiin, koska omistuspohjan laajentaminen merkitsee omistuksen hautumista.

Svenska riksdagsgruppen har för sin del inga svårigheter att stöda regeringen om och när den svarar nej på sista klämman i interpellationen i fråga om beredskapen att avstå från att använda fullmakten.

Ätminstone den första klämman ger också den beklämnande klart besked om att man i hög utsträckning försöker göra en höna av en fjäder. Svenska riksdagsgruppen är nog medveten om "det missnöje som det planerade avskaffandet av vissa statsbolags förvaltningsråd har väckt". Klämman borde dock preciseras med "bland riksdagsledamöter, speciellt sådana som är medlemmar i förvaltningsråden". I övrigt har missnöjet nog varit hanterbart. Nu får ju frågan dessutom något av en "godmorgon yxskaft-prägel", när ministern för Ensos, Outokumpus och Valmets del — tyvärr, får jag säga — fick lov att gå med på en kompromiss.

Svenska riksdagsgruppen, som för länge sedan beslutat att inte utse riksdagsledamöter till de vanliga statsbolagens förvaltningsråd, stödde ministern i hans ursprungliga planer och fortsätter att göra det.

Herra puhemies! Äskettäin julkaistu tutkimus osoittaa, että mitä selvempi omistajanvastuu yrityksissä on, sitä paremmin yritykset selviävät vallitsevasta lamasta. Tulos, joka ei tule minään yllätyksenä, on vahvistettu käytännöllisellä mutta hyvin kustannuksia vaativalla tavalla. Pankkikriisi on pitkälti säästöpankkikriisi. Säästöpankeilla ei ole selviä omistajia, minkä vuoksi todelliset tappiot ovat päässeet syntymään. Osuuskunnilla tosin on tunnistettavissa olevat omistajat, mutta myös ne ovat kaukaisia. Mitä on tapahtunut? Osuuskunta Eka huojuu arveluttavasti, ja Haka on kaatunut.

On myönnettävä, että myös muunlaisia yhtiöitä on mennyt vararikkoon. Kuitenkin selkeä omistajanvastuu antaa suuremman vastustuskäytön kuin epämääräinen vastuu. Tämä pitäisi ottaa huomioon, jos nyt historia ja sen tyhjat rautatieasemat ylipäänsäkään ovat jättäneet jotain oppia jälkeensä. Selkeä omistajanvastuu asettaa vaatimuksia omistajanvastuun ottamiseen, ja se tapahtuu hallintoneuvostoissa silloin, kun yhtiömuotona on osakeyhtiö, kuten valtionyhtiöissä. On vakava harha kuvitella, että Suomen eduskunnan jäsenet olisivat erityisen sopivia tähän omistajanvastuuseen optimaalisella tavalla.

För egen del kan jag utan omsvep erkänna, att jag inte utan omfattande förberedelser skulle kunna tänka mig att ingå i ett sådant förvaltningsråd. Och varför skulle man ställa till en sådan manöver när det utan vidare finns kompetenta och lämpliga krafter i detta land och i Ees, som kan sköta uppgiften, ifall förvaltningsråden måste hållas kvar?

Svenska riksdagsgruppens åsikt är, som nämnts, den att förvaltningsråden åtminstone i de statsbolag där staten bara har ett placerarintresse kan och bör slopas. Om ägarinflytandet inte kan tryggas via den operativa ledningen, är det hög tid att hitta på nya lösningar. En lösning kunde vara att etablera ett expertorgan, som tar till vara statens ägarintresse i alla statsbolag. I det organet skulle inhemsk och utländsk expertis på högsta nivå ingå och där skulle statens långsiktiga strategi formuleras. I bolag där statens intresse sträcker sig längre än bara till placerarens, måste behovet av politikerinflytande, via ett förvaltningsråd eller på annat sätt, prövas från fall till fall.

Det sagda utesluter inte arbetstagarrepresentation i expertorganet utan kriterium för medverkan skall vara kompetens och inte ställning vare sig i bolaget eller i samhället. På motsvarande grunder blir handels- och industriministeriets tjänstemän varken predestinerade för medverkan eller utestängda från bolagen.

Principiellt mest intressant är frågan om statsbolagens framtida samhällspolitiska roll. Också här är interpellanterna fångna i ett föråldrat tänkande, eftersom de automatiskt ser en konflikt mellan å ena sidan breddning av ägarbasen och strävandet efter gott resultat och å andra sidan t.ex. industri-, regional- och miljöpolitiska mål. Frågan kan nämligen också ställas tvärtom: Har staten rätt att bedriva och är det på längre sikt samhällspolitiskt och nationalekonomiskt i det allmännas intresse, att sta-

ten bedriver verksamhet som inte är företagsekonomiskt lönsam?

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän käsitykseen valtionyhtiöiden hallinnon kehittämistä koskevaan itsestään selvään lähtökohdasta, että yhtiöitä, joissa valtiolla on määräämisoikeus, tullessa aina tarvittavaan, minkä vuoksi niitä on oltava. Aluepoliittisilla näkökohdilla ja/tai luovuttamattomilla kansallisilla eduilla tulee olla ratkaiseva merkitys päätöstä tehtäessä. Yleisen teollisuuspolitiikan osalta kyse on pitkälti luonnollisista edellytyksistä ja tällöin tilanne on periaatteessa omistajasta riippumatta sama. Ympäristökysymyksiä voidaan säännellä lainsäädännöllä, ja ne tulevat lisäksi yhä enemmän kansainvälisen yhteistyön ja siten kansainvälisen sääntelyn kohteeksi.

Tärkeänä kysymyksenä on valtionyhtiöiden osakkeiden myymisestä saatavien varojen käyttäminen. Eduskuntaryhmäni mielestä niitä tulee käyttää valtionyhtiöiden yleiseen ja erityisesti niiden yhtiöiden kehittämiseen, joissa yhteiskuntapoliittinen intressi on voimakas ja joissa ei olla valmiita menemään yhtä pitkälle myymisen ja politiikko-ohjauksen höllentämisen osalta. Varoja ei tule käyttää valtion budjetin kulusmenojen kattamiseen. Väläkysymyksen tekijöiden ei myöskään tarvitse olla huolissaan siitä, että varat menevät suurituloisten verohelpotusten rahoittamiseen. Ruotsalainen eduskuntaryhmä tulee nykyjensä mukaisesti huolehtimaan siitä, että seuraava veroalennus on hyvin tarkoin harkittu sosiaalisesta näkökulmasta.

Herr talman! Interpellanterna misslyckas alltså enligt min mening med att skapa den ödestämning de strävar till, helt enkelt därför att ingenting som uppfattas som radikalt bland befolkningen, är på gång. Taktiken är att rida på känsloladdade begrepp, såsom "privatisering". Att desinformation lätt sprids visades ju också under presidentvalskampanjen, när Tele på direkt förfrågan togs som exempel på "privatiseringens" ödesdigra följder, trots att bolaget fortfarande är i statlig ägo. Att äpplen och päron medvetet blandas visas också av fackets beskylld nyligen om att regeringen är skyldig till byggnadsföretaget Hakas konkurs. Kanske felet uppenbarligen är att bolaget inte förstatligades i tid?

Interpellationen bygger inte bara på den ärkekonservativa övertron på att allt blir bra bara det förblir vid det gamla, utan framför allt på den

fatala vakthållningen om särintressen, vilken håller på att slita sönder vårt samhälle.

Ingen plats i något förvaltningsråd eller i någon annan organisation får vara till för dess innehavare. En funktions vara eller inte vara måste alltid kunna diskuteras, omprövas och funktionen måste kunna förnyas. När interpellanterna överreagerar på ett betänkande av en arbetsgrupp på det sätt interpellationen anger, är reaktionen inte trovärdig; gruppegoismen och vakthållningen om särintressen har tagit överhanden. Detta är också sannolikt förklaringen till den krystade klämman — författarna kan inte ha haft det lätt.

Arvoisa herra puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä yhtyy tämän vuoksi puhemiesen ehdotukseen yksinkertaisesta päiväjärjestykseen siirtymisestä.

Svenska riksdagsgruppen ansluter sig därför till talmannens förslag om enkel övergång till dagordningen.

Ed. H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Hyvät monilukuiset kuulijani! Valtionyhtiöitä on Suomessa ollut koko itsenäisyyden ajan. Heti itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918 valtio osti norjalaisomistuksessa olleiden Gutzeitin ja Tornatorin osakeyhtiöiden enemmistön saadakseen kotimaiseen omistukseen laajat metsäalueet ja vesivoimavarat. Vuonna 1920 perustettiin itsenäisyyden alkuaikojen elintarvikepuolan vuoksi valtion rikkihappo- ja superfosfaattitehtaat maatalousministeriön alaisuuteen turvaamaan lannoiteomavaraisuus. Vuonna 1921 perustettiin metsähallituksen Veitsiluodon saha kehittämään Pohjois-Suomen puunjalostusteollisuutta ja hyödyntämään valtion metsäomaisuutta. Vuonna 1925 Outokummun kuparimalmiesiintymään perustuva kaivostoiminta siirtyi valtion haltuun, koska yksityisellä yrittäjällä ei ollut riittävästi varoja hyödyntää löydöstä. Myös Imatran vesivoimalaitos rakennettiin 1920-luvulla.

Vasta vuonna 1931 nämä valtionyhtiöt muodostettiin osakeyhtiöiksi. Tämän muutoksen syynä olivat pulakausi ja valtiontalouden vaikeudet. Valtionyhtiöt koettiin kiusallisina rasitteina valtion budjetissa. Hallituksen esityksessä osakeyhtiöiden perustamista perusteltiin sillä, että osakeyhtiömuoto oli yhtiöiden toiminnan kannalta tarpeeksi joustava kilpailtaessa yksityisten yritysten kanssa.

Oy Alko Ab perustettiin kieltolain kumoamisen jälkeen vuonna 1932 ja Yleisradio valtiollistettiin vuoden 1934 lailla.

Toisen maailmansodan jälkeen valtionyhtiöiden kehitys liittyi maan teollistamiseen ja sotakorvausteollisuuteen. Valmet Oy perustettiin vuonna 1946 muuttamalla sotakorvausteollisuus rauhan ajan oloihin sopivaksi teollisuudeksi. Neste Oy perustettiin vuonna 1948 turvaamaan maan öljy- ja kaasuhuollon omavaraisuutta. Kemijoki Oy perustettiin vuonna 1954, Rautaruuki Oy 1960.

1960-luvulla laajensivat jo toimivat valtionyhtiöt toimintaansa ja varmistivat asemiaan sekä siirtyivät tytär- ja osakkuusyhtiöiden avulla uusille toimialoille. Työllisyys- ja aluepoliittiset argumentit valtionyhtiöille nousivat 1960-luvulla keskeisiksi.

1970-luvulta lähtien on perustettu etupäässä ns. sekayhtiöitä eli valtionyhtiöiden ja yksityisten yritysten yhdessä omistamia tytäryhtiöitä. Yhtenä epäonnistuneena esimerkkinä tällaisesta oli vuonna 1976 perustettu elektroniikka-alan valtionyhtiö Valco Oy, jonka kuvaputkitechdas-hanke ei onnistunut.

Valtionyhtiöiden syntyhistoria osoittaa, että valtio on yleensä ottanut hoitaakseen sellaiset hankkeet, joihin yksityinen pääoma ei ole kannattavuus- tai mittakaavasyistä yltänyt. Valtionyhtiöitä perustettaessa ei siis ole ollut ideologisia intressejä eikä ainakaan 1920- tai 1930-luvun Suomessa niitä voinut olla.

Arvoisa puhemies! Keskustelussa valtionyhtiöistä on kuitenkin yhä ideologisia painotuksia niin oikeiston puolella kuin vasemmistossakin. Vasemmalla valtionyhtiöihin liitetään vielä sosialismin glamouria, jos sellaisesta tänä päivänä voi puhua. Oikeistossa taas nähdään valtionyhtiöiden yksityistäminen yleisenä ideologisena tavoitteena, josta ainakin kokoomus tavoittelee itselleen jopa vaaliasetta. Sosialismin ajatukseen kuuluisi tietenkin, että valtion omistamat yhtiöt toimisivat esimerkiksi ympäristön kannalta esimerkiksi sen vuoksi, että niissä ilkeä kapitalisti ei nopean voiton toivossa turmelisi luontoa. Valtionyhtiöillä ei kuitenkaan valitettavasti ole minkäänlaista etumatkaa ympäristökysymyksissä yksityisiin verrattuna. Monet valtionyritykset päinvastoin kuuluvat Suomen suurimpien saastuttajien joukkoon.

Vihreät eivät näin ollen valtionyhtiökysymyksessä jaksa innostua sen enempää oikeiston kuin vasemmistonkaan ideologista lähtökohdista. Valtionyhtiöiden historia osoittaa, ettei niitä ole

synnitetty Suomeen ideologisista syistä, vaan käytännön tarpeiden sanelemina.

Samaa käytännöllistä lähestymiskulmaa ja ajan tarpeiden painottamista toivomme myös nyt käytävältä valtionyhtiökeskustelulta. Tältä osin mielestämme valtionyhtiötyöryhmä 93:n eli ns. Ollilan työryhmän raportti on oikean suuntainen eritellessään valtion intressejä erilaisiin valtionyhtiöihin tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Ollilan työryhmän paperissa ensimmäisen ryhmän muodostavat valtionyhtiöt, joissa valtiolla on joko yksinomaan tai lähes ainoastaan sijoittajaintressi valvottavanaan, esimerkiksi tällaisista Rautaruukki, Valmet taikka Veitsiluoto.

Toiseen ryhmään Ollilan erittelyssä kuuluvat yhtiöt, joissa valtiolla on sekä sijoittajaintressi että jokin erityisintressi. Näitä ovat esimerkiksi Vapo, Imatran Voima tai Postipankki.

Saman jaottelun kolmannen ryhmän muodostavat yhtiöt, joissa valtio-omistajan intressi muodostuu vain tai lähes kokonaan jostakin erityisintressistä, näistä esimerkiksi Yleisradio, Alko tai Veikkaus.

Ollilan työryhmän ajatuskulun mukaan ensimmäisessä ryhmässä käytettäisiin vain tavanomaisia yritystaloudellisia arviointikriteerejä, kolmannessa ryhmässä puolestaan hyvinkin toisenlaisia ja eri tavoin yksityiskohtaisesti räätälöityjä kriteereitä.

Vihreiden mielestä Ollilan työryhmän jaottelu antaa hyvän pohjan valtionyhtiöiden erilaisen luonteen hyväksymiselle. Jaottelusta voidaan kuitenkin herättää joitakin kysymyksiä joko työllisyys-, aluepolitiikka- tai ympäristöintressin kannalta. Tässä mielessä voidaan esimerkiksi miettiä, tulisiko Neste Oy:n mm. hyvin tärkeiden maakaasuhankkeiden vuoksi taikka Outokumpu Oy:n hyvin laajakantoisten kaivoshankkeiden vuoksi kuulua Ollilan jaottelussa esimerkiksi kakkoskategoriaan, nyt ne ovat siis ykkösryhmässä. Ympäristö- ja liikennepoliittinen intressi liittyy myös voimakkaasti esimerkiksi Finnairiin, joka on myös Ollilan ykkösryhmän yhtiö. Mikäli VR:ssä tapahtuisi yksityistämistä, vihreiden mielestä näin muodostuvien yhtiöiden ilman muuta tulisi sekä ympäristö- että liikennepoliittisista syistä kuulua kolmoskategoriaan, jossa yhteiskunnalla on erityisintressejä.

Herra puhemies! 18 valtionyhtiössä eli suurimmassa osassa niistä on 12–20-jäseniset hallintoneuvostot. Hallintoneuvostopaikkoja on yhteensä 166, ja niistä 130 eli lähes 80 prosenttia on täytetty poliittisten puolueiden eduskun-

taryhmien ehdotusten pohjalta parlamentaaristen voimasuhteiden mukaan. Poliitikkojen hallintoneuvostotyöskentelyä kohtaan on yritysten itsensä ja talouselämän asiantuntijoiden puolelta tullut kritiikkiä siitä, että poliittisesti nimetyillä hallintoneuvoston jäsenillä ei ole ollut riittävästi tietoa yritystaloudesta ja yrityksen toimialasta. Näin valtionyhtiöt ovat joutuneet heikkompaan asemaan hallinnon ammattitaitoon nähden yksityisiin yrityksiin verrattuna. Toisaalta poliittisen järjestelmän luotettavuuden kannalta on ongelmallista, että esimerkiksi kansanedustajat istuvat yritysten hallintoneuvostoissa tilanteissa, joissa yleisen edun ja yrityksen edun välillä saattaa olla ristiriita. Voidaan hyvin kysyä, edustavatko esimerkiksi IVOn, Kemijoki Oy:n tai Nesteen hallintoneuvostojen kansanedustajajäsenet valtion intressiä näissä yhtiöissä vai näiden yritysten intressiä täällä eduskunnassa.

Ensimmäisen ryhmän valtionyhtiöiden osalta työryhmä ehdottaa poliittisesti nimettyjen hallintoneuvostojen lakkauttamista ja korvaamista asiantuntijapohjaisilla hallituksilla. Tämä ehdotus on vihreän eduskuntaryhmän mielestä perusteltu ja näin tulisi siis toimia.

Toisen ryhmän osalta ehdotetaan niin ikään hallintoneuvostojen lakkauttamista, vaikka yritysten toimintaan liittyy yhteiskunnallinen erityisintressi. Tyypiesimerkkinä tästä ryhmästä on Imatran Voima. Mikäli näissä yhtiöissä luovutaan hallintoneuvostoista, olisi paikallaan selvittää kolmanteen ryhmään ehdotettua neuvottelukuntatyyppistä elintä, jossa yhteiskunnalliset intressit olisivat edustettuina.

Kolmannen ryhmän yhtiöiden osalta — näitä olivat Yleisradio, Alko, Veikkaus, Kera, Suomen Vientiluotto Oy ja Finnfund — Ollilan työryhmä ehdottaa harkittavaksi hallintoneuvostojen korvaamista neuvottelukunnilla. Näiden yhtiöiden osalta vihreät katsovat, että nykyinen hallintoneuvostojärjestelmä tulee säilyttää, mutta poliittisten ryhmien tulisi nykyistä enemmän kiinnittää huomiota hallintoneuvostoihin ehdotettujen henkilöiden asiantuntemukseen.

Vihreän eduskuntaryhmän mielestä valtionyhtiöiden hallinnon modernisointi sekä poliittisesti valittujen hallintoneuvostojen lakkauttaminen tai korvaaminen neuvottelukunnilla parantaa yhtiöiden johdon ammattitaitoa ja lisää valtionyhtiöiden toiminnan tehokkuutta.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöiden hallintoneuvostoihin on vuodesta 1985 kuulunut henkilöstön edustajia, joilla on ollut puhe- ja esitysoi-

keus mutta ei päätösvaltaa. Vain Outokumpu Oy:ssä on henkilöstöllä hallintoneuvostossa täysivaltaisia edustajia perustuen henkilöstön osakeomistukseen. Kun hallintoneuvostoja valtionyhtiöissä lopetetaan, on henkilöstön edustajien vaikutusvalta päätöksenteossa taattava siten, että henkilöstöllä on mahdollisuus saada edustajansa valtionyhtiöiden hallituksiin.

Valtionyhtiön hallituksia kaavaillessaan on Ollilan työryhmä esittänyt ns. resurssipoolin muodostamista sellaisista asiantuntijoista, joita voitaisiin käyttää valtionyhtiöiden uusimuotoisiin hallituksiin. Vihreät katsovat, että tällaista resurssipoolia muodostettaessa tulisi ottaa huomioon laajempia yritysten toiminnan kehittämiseen liittyviä intressejä, mm. ympäristönsuojelun, työllisyyteen ja tuotekehitykseen liittyvät intressit. Resurssipoolin muodostamista ei tulisi jättää vain KTM:n asiantuntemuksen varaan, vaan siihen liitettävistä henkilöistä voitaisiin pyytää ehdotuksia myös muilta ministeriöiltä, eri puolueilta ja kansalaisjärjestöiltä.

Omistajaintressiä Ollilan työryhmän mallissa edustaisivat useimmissa valtionyhtiöissä KTM:n virkamiehet. Vaikka työryhmä pyörittelee jääviyskysymystä monella tavalla, jääviyskysymys jää yhä olemaan. Jos virkamies A on yhtiön B hallintoneuvostossa ja valvoo virkatyönään yhtiön kilpailijan C:n toimintaa, on jääviysongelma varmasti juuri siinä. Poliittisten hallintoneuvostojen muuttuminen jonkinlaiseksi virkamiesmafiaksi ei varmasti ole valtionyhtiöiden edun mukaista. Yhtiökokouksen tulee olla se paikka, jossa valtio omistajana käyttää vaikutusvaltaansa.

Yhtiöiden toiminnan yhteiskunnallista valvontaa varten tarvitaan myös eduskunnalle entistä parempaa ja tarkempaa tietoa valtionyhtiöiden toiminnasta ja niiden suunnitelmista. Eduskunnan kannalta monet valtionyhtiöt ovat olleet valtioita valtiossa, niillä on ollut omia yhteiskunnallisia tavoitteita, jotka pahimmillaan ovat olleet ristiriidassa eduskunnan tekemien päätösten kanssa. Esimerkkeinä viime ajoilta ovat tietenkin Imatran Voima ja Kemijoki Oy. IVOn pyörittämä hyvin aktiivinen lobbaustoiminta viidennen ydinvoimalan puolesta muistetaan tässä talossa vielä varsin hyvin. Kemijoki Oy on puolestaan valmistellut vuosikausia Vuotoksen alashanketta, vaikka hallituksen kanta tähän hankkeeseen aikanaan oli toinen.

Mahdollisuuksia seurata valtionyhtiöiden toimintaa ja niiden tavoitteenasettelua onkin eduskunnassa parannettava sekä valiokuntatasolla että täysistunnoissa. Hallituksen ja kauppa- ja

teollisuusministerin on nykyistä hanakammin tuotava eduskuntakeskusteluun valtionyhtiöihin liittyviä merkittäviä hankkeita.

Arvoisa puhemies! Hallintoneuvostojen lakkauttaminen on kuitenkin vihreän eduskuntaryhmän mielestä pidettävä erillään yhtiöiden yksityistämisestä ja myymisestä. Omaisuuden voi myydä vain kerran, mutta siitä voi nostaa tuoton jatkuvasti. Myyntihalukkuuden kailottaminen ideologisista syistä, joihin nyt istuva hallitus parhaillaan syylistyy, laskee aina yhtiön hintaa taloudellisista suhdanteista riippumatta. Valtionyhtiön yksityistäminen tai myynti saattaa olla järkevää silloin, kun jollakin toimialalla halutaan yhdistää voimavaroja tai kun valtionyhtiö tarvitsee runsaasti uutta pääomaa jotakin käynnistyvää hanketta varten. Pelkästä yksityistämisen ilosta tai ideologisista syistä ei vihreiden mielestä valtionyhtiöiden yksityistäminen tule kysymykseen.

Osakkeiden tai kokonaisten yritysten myynnistä saatavia varoja ei tulisi myöskään käyttää budjetin yleiskatteeksi, vaan ne tulisi suunnata uuden yritystoiminnan kehittämiseen sellaisille sektoreille, jotka eivät ilman yhteiskunnan alkupanostusta kehity riittävän nopeasti. Tällaisia sektoreita tänä päivänä olisivat esimerkiksi ympäristötekniikan kehittäminen, kierrätys ja uudelleenkäyttö, tietoliikennetekniikka tai biotekniikka.

Vastuuttominta politiikkaa tulevaisuuden kannalta olisi esimerkiksi nyt esille nostettu ajatus tämän vuoden verohelpotusten rahoittamisesta valtionyhtiöiden myymisellä. Kun ed. Saario tuli paikalle, täytyy sanoa, että hänen puheenvuoronsa tässä suhteessa oli melkoinen pettymys. Se oli hyvin lyhytnäköistä ajattelua. Siinä tulevaisuuden intressi uhrattaisiin nykyhetken hyväksi.

Vihreiden eduskuntaryhmä ei ole ryhmänä voinut yhtyä vasemmistoliiton välikysymykseen, koska meillä on toinen kanta poliittisten hallintoneuvostojen mielekkyyteen suurimmassa osassa valtionyhtiöistä. Ryhmämme edustaja Pulliainen on allekirjoittanut välikysymyksen ja hän tulee perustelemaan oman kantansa puheenvuorossaan myöhemmin. Vihreät vierastavat sitä ideologista keskustelua, jota nyt valtionyhtiöiden siunauksellisuudesta käydään oikeisto–vasemmisto-akselilla. Haluamme tarkastella kysymystä käytännöllisesti ilman ideologisia silmälappuja.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella vihreän eduskuntaryhmän puolesta ehdotan seu-

raavan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen ed. Wahlströmin välikysymykseen valtionyhtiöiden yksityistämisestä ja niiden hallinnon kehittämisestä eduskunta katsoo, että

1) niissä valtionyhtiöissä, joissa valtiolla on vain sijoittajaintressi, tulisi poliittisesti nimetyt hallintoneuvostot lakkauttaa,

2) hallintoneuvostoja lakkautettaessa on henkilökunnan saatava edustuksensa yhtiöiden hallituksiin,

3) yhteiskunnallisesti tärkeissä valtionyhtiöissä on yhteiskunnallisten intressien edustus turvattava joko hallintoneuvostojen tai neuvottelukuntien kautta,

4) valtionyhtiöitä ei tule yksityistää vain ideologisista syistä eikä valtion tule myyntihalukkuuttaan korostamalla laskea niiden arvoa markkinoilla ja

5) valtionyhtiöitä tai niiden osakkeita myydessä on saadut varat investoitava uuteen, tulevaisuuteen suuntautuvaan yritystoimintaan, ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Pohjoismaiseen ja suomalaiseen yhteiskuntaan on jo pitkään kuulunut monipuolinen taloudellinen toimeliaisuus. Siihen on liittynyt niin yksityisiä yrityksiä kuin myös osuustoimintayrityksiä ja valtionyhtiöitä. Ne ovat hyvin täydentäneet toisiaan ja osin myös kilpailleet keskenään. Sekatalousjärjestelmä on edelleen käyttökelpoinen, vaikka mikäkin yrityssektorin osa ei ole jäänyt vallitsevien taloudellisten ongelmien ulkopuolelle. Lisäksi osuustoiminnallisella puolella on ollut kilpailulainsäädännöstä johtuneita erityisongelmia.

Valtionyhtiöt ovat Suomessa olleet vuosikymmenien aikana merkittävä teollisuuden kehittäjä, investoija ja työllistäjä. Kaikin osin me emme voi luopua valtiojohtoisesta yrittämisestä, vaikka yksityistäminen onkin nykyisen kehityksen suunta lähes kaikkialla Euroopassa.

Valtionyhtiöitä on tytäryhtiöineen Suomessa noin tuhat ja niissä on kymmeniätuhansia työpaikkoja. Välillinen työllistävä vaikutus on luonnollisesti tätä paljon suurempi. Valtionyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto on pitkälti yli 100 miljardia markkaa vuodessa.

Edellisten hallitusten toimesta laadittiin liikelaitosuudistusselvityksiä jo vuosina 1982–83. Ensimmäiset liikelaitostamiset toteutettiin Holkerin hallituksen aikana. Tuolloin mm. Posti-Telen ja VR:n liikelaitostamislait näkivät päi-

vänvalon. Nykyinen hallitus on jatkanut liikelaitostamista ja siirtynyt osin yhtiöittämiseen, jopa yksityistämiseen Kulinaari-ravintolan kohdalla.

Valtionyhtiöiden kohdalla on kuitenkin tärkeää, että omistuspohjan laajentuessa säilytetään tarpeellinen päätösvalta valtiolla. Kuitenkin on tarpeen kehittää yhtiökohtaista päätöksentekoa. Esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijajäsenten käyttö voisi olla mielekästä. Pörsissä noteerattujen valtionyritysten osalta hallintoneuvostot voidaan lakkauttaa, koska niillä ei ole välttämättömiä yhteiskuntapoliittisia tehtäviä. Kuitenkin on säilytettävä vallan ja vastuun tasapaino. Omistajana valtio voi valvoa näidenkin yhtiöiden toimia.

Poliittisista tilintarkastajista on syytä luopua, sillä ne ovat jääne, jolla ei enää ole arvoa.

Lisäpääoma on tervetullutta vahvistamaan pääomapohjaa, joka ei viime vuosina ole ollut paras mahdollinen. Valtion budjetin kautta ei rahoitusta juurikaan ole mahdollista lisätä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä hyväksyy valtionyhtiöiden listautumisen pörssiin. Uudet omistajat tuovat mukanaan myös uusia ajatuksia ja ideoita. Oikein toteutettu omistuspohjan laajentaminen vaikuttaa myönteisesti koko yhtiön toimintaan ja kykyyn työllistää. Samalla yhtiön johdon vastuu kasvaa, sillä odotukset tuloksesta kasvavat. Omistaminen, saati spekulatiot osakkeiden arvolla ei saa olla itsetarkoitus. Tarkoituksena tulee olla uusien työtilaisuuksien luominen ja ylläpitäminen pitkällä tähtäimellä.

Osalla valtionyhtiöistä on merkittävä aluepoliittinen merkitys. Tämä näkökulma on muistettava myös niiden yhtiöiden kohdalla, joissa on eduskunnan suostumuksella mahdollisuus siirtä kokonaan yksityiseen omistukseen. Yhteiskunnallisesti on tärkeää, että maa säilyy asuttuna kaikilla kolkillaan ja mahdollisimman moni voi opiskella ja ennen muuta tehdä työtä eri puolilla maata. Tässä suhteessa valtionyhtiöitten merkitys on saman suuntainen kuin elintarvikeketjunkin. Työpaikat näissä antavat pohjan palveluille, jotka kunnat tuottavat ja ylläpitävät.

On selvää, että tietyillä valtionyhtiöillä on poikkeuksellisen suuri yhteiskuntapoliittinen merkitys, kuten Alkolla, Postilla ja Ylellä. Näissä ei ole mahdollista kajoata omistuspohjaan.

Valtionyhtiöitä koskeissa ratkaisuissa, kuten muissakin yritystoimintaan suoraan ja välillisesti liittyvissä kysymyksissä, tulee ratkaisuja arvioida nimenomaan työllisyyden parantamisen kannalta. Toivottavasti valtion omistamien yhtiöit-

ten osakeanneilla saadaan sisään niin paljon varoja, että ne jouduttaisivat työllistävien investointien liikkeellelähtöä maassamme.

Valtionyhtiöillä on edelleen keskeinen merkitys erityisesti raskaassa teollisuudessa ja energian tuotannossa. Muun muassa muutamat kotimaiset, työllisyyttä parantavat ja uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvat energiaratkaisut voisivat tuoda runsaasti uusia työpaikkoja ja osin korvata tuontienergiaa.

Arvoisa puhemies! Yhtiöittämiseen liittyy tietenkin myös omat riskinsä, yksityistämiseen vieläkin suuremmat. Eräs niistä on kilpailun kohutun vääristyminen, mikäli yhtiö saa omaisuutensa yhteiskunnalta lähes vastikkeettomasti. Tämä puoli on syytä perusteellisesti tutkia, ennen kuin ratkaisevia päätöksiä tehdään. Myös henkilöstön asema on selvitettävä.

SKL:n eduskuntaryhmä katsoo, että valtionyhtiöitten yksityistämisessä voidaan edetä mutta määräysvalta on säilytettävä valtiolla pääsääntöisesti kahden kolmasosan mutta vähintään yhden kolmasosan voimalla. Hätiköintiin ei ole syytä, sillä kyseisiä yhtiöitä voidaan käyttää myös yhteiskunnallisia vääristymiä oikaisemaan. Eräillä valtionyhtiöillä on myös sosiaalinen vastuunsa, joka ei kuitenkaan ole samaa kuin holhous. Niiden tulee olla myös suunnannäyttäjinä ympäristönsuojelukysymyksissä erityisesti, koska ne usein edustavat raskasta teollisuutta.

Maahamme on vuosisatojen mittaan, varsinkin viime vuosisadan loppupuolella, tullut varsin paljon yrittäjiä ja pääomia ulkomailta. Esimerkkinä historiasta voisi mainita Finlaysonin, Fiskarsin, Fazerin ja Gutzeitin.

Tällä hetkellä ulkomaisten yrittäjien kosiskeleminen maahamme on erityisen ajankohtaista. EU-jäsenyyden myönteisenä puolena uskotaan olevan, että unionin jäsenyys lisäisi ulkomaisten sijoittajien ja yrittäjien kiinnostusta Suomea kohtaan. Voimme kysyä, eivätkö suomalaiset ja ulkomaiset investoijat uskalla sijoittaa maahamme muuten kuin jos olemme osa valtiounionia. Onko siis tärkeää, että keskustaupunkina on Tukholma, Pietari tai Bryssel Helsingin asemesta? Mikä saisi nyt ulkomaiset yrittäjät ryntäämään Suomeen? Millä pystymme kilpailemaan Keski- ja Etelä-Euroopan kanssa, saati Baltian ja Kaukoidän maiden kanssa? Meillä on toki hyvin koulutettua työvoimaa, hyvä työmoraali, mutta myös monia välillisiä työvoimakustannuksia, joita ulkomaiset yrittäjät vierastavat.

Kysyä sopii myös, miksi niin monessa nykyisessä EU-maassa työttömyys edelleen kasvaa ja

köyhien ihmisten määrä liikkuu miljoonissa. Selitykseksi ei siellä käy edes romahtanut idänkauppa, joka meillä kotoisten virheitten ohella selittää osan vaikeasta tilanteestamme.

Meidän on hyvä myös pohtia, millaista arvo maailmaa unioni edustaa nyt, kun niin innolla sieltä haetaan esikuvia ja odotetaan sen tuovan meille monenlaista hyvää. Keskeistä onkin, miten ja missä määrin voidaan markkinavoimia ja rahan valtaa säädellä ja ohjata. Päätöksenteko taloudessakaan ei saisi tapahtua yksinomaan vahvemman ehdoilla. Korostettu keskusjohtoisuus on aina vahvemman oikeutta, on se sitten ns. reaalisosialismiin tai kasvavaan asetus- ja direktiiviohjaukseen perustuvaa. Sellainen päätöksenteko on aina kaukana ns. läheisyysperiaatteesta: Päätökset tulee pyrkiä tekemään mahdollisimman lähellä ihmisiä ja ihmisten elämäntilannetta myös taloudellisissa ja yritystoimintaan liittyvissä kysymyksissä.

Lisäksi on edelleen tärkeää pitäytyä Pohjoismaissa omaksutussa perusperiaatteessa, jonka mukaan ihmisellä on sinänsä arvo Jumalan luomana ja lunastamana olentona. Tuo arvo ei määrydy työn tekemisen myötä. Tällöin on myös velvollisuus huolehtia eri tavoin työelämästä syrjäytyneistä.

EU:n suurteollisuus kamppailee USA:n ja Japanin saavuttamaa etumatkaa vastaan. Tuon teollisuuden etu vaatii voimien keskittämistä. Se johtaa helposti muiden inhimillisten arvojen alennusmyyntiin. Toki suurteollisuus antaa työtä, joten sillä on merkitystä. Mutta uusia työpaikkoja on luotavissa helpommin pk-sektorille. Se meidän on Suomessa ehdottomasti saatava vahvistumaan. Työllistämiskynnystä on laskettava ja työttömyyden hoitoon menevät kymmenet miljardit saatava uuteen arviointiin.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmä kannattaa yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Keskustelu valtionyhtiöiden yksityistämisestä ja niiden hallinnon uudistamisesta sai puhtia nk. Ollilan työryhmän tekemästä mietinnöstä. Tässä esityksessä haluttiin nopealla aikataululla yksityistää valtionyhtiöitä ja edesauttaa tätä kehitystä lopettamalla valtionyhtiöiden parlamentaarisen perusteen nimitetyt hallintoneuvostot. Työryhmän tarkoituksena oli, että jo kuluvana vuonna merkittävä osa valtionyhtiöiden hallintoneuvostoista olisi yhtiökokouksissa lopetettu ja lähes kaikissa muissa se olisi tehty ensi vuoden aikana.

Työryhmä perusteli hallintoneuvostojen lakkauttamista sillä, että poliittisin perustein valitut hallintoneuvostot karkottavat mahdollisia uusia omistajaehdokkaita sijoittamasta varojaan valtionyhtiöihin. Lisäksi työryhmä vähätteli hallintoneuvostojen merkitystä, asiantuntemusta ja kykyä vastata yhtiöjärjestyksissä niille asetettuihin tehtäviin. Työryhmä vetosi myös kansainvälisiin esimerkkeihin hallintoneuvostojen poistamisesta ja korosti myös eduskunnan talousvaliokunnan roolia valtionyhtiöiden yhtenäisenä valvontaelimenä.

On erittäin hyvä, että valtionhallinnon toimesta tutkitaan valtionyhtiöiden hallinnon kehittämistä ja etsitään keinoja uuden ulkopuolisen pääoman saamiseksi yhtiöiden kehittämiseen ja laajenemiseen. Siinä ei ole toki mitään pahaa, mutta omituisuuksia mietinnöstä löytyy. Ensimmäinen omituisuus ns. Ollilan työryhmän toiminnassa on se, että se koostui muutamasta ministeriöiden johtavasta virkamiehestä, jotka ovat pitkälti tekemisissä valtionyhtiöiden hallinnon ja valvonnan kanssa. Työryhmä halusi lakkauttaessaan parlamentaarisen perustein valitut hallintoneuvostot asettaa tilalle laajennetun hallituksen, johon olisi nimitetty työryhmään kuuluneita virkamiehiä tai heidän kollegojaan eri ministeriöistä.

Voidaan täydellä syyllä sanoa, että komitea oli kuin pukki kaalimaan vartijana. Tässäkin tapauksessa vartijana toiminut työryhmä halusi käytännössä jakaa hallintoneuvostojen tilalle tulevat lukuisat valtionyhtiöiden hallituspaikat keskenään yksi sinulle, yksi minulle -periaatteella. Työryhmässä toimineet virkamiehet unohtivat täysin esteellisyyssäännökset. He eivät huomanneet sitä tosiasiaa, että mennessään mukaan lukuisiin valtionyhtiöiden hallituksiin tai supistettuihin hallintoneuvostoihin virkamiehet samalla jääväisivät itsensä kyseisiä yrityksiä koskevissa asioissa omassa ministeriössään. Kun ajatellaan, että näitä yrityksiä olisi lähes 20 ja niissä paikkoja olisi vapautunut yli 100, johtavien virkamiesten täytettäväksi olisi lähinnä kyseeseen tuleville virkamiehille kullekin tullut muutama hallitus- tai hallintoneuvostopaikka. Näin ollen tärkeimpien ja asian kanssa tekemisissä olevien ministeriöiden avainvirkamiehet olisivat lähes kaikki olleet käytännössä jäävejä käsittelemään valtionyhtiöitä koskevia asioita.

Samoin asian on jo nykyisen tilanteen pohjalta huomannut myös eduskunnan perustuslakivaliokunta käsitellessään eduskunnan oikeusasiemiehen kertomusta. Lisäksi oikeusministeriön

asettama työryhmä laatii parhaillaan mietintöään ministeriöiden virkamiesten esteellisyys-säännösten mahdollisesta tarkistamisesta.

Voidaankin todeta, että Ollilan työryhmän hallintoneuvostoja koskeva osa voidaan sivuuttaa eräänä surullisena välivaiheena mietittäessä valtionyhtiöiden toiminnan kehittämistä ja hallinnon uudistusta. Asiaa tulee kuitenkin lähteä pohtimaan huomattavasti laajemmalla ja vähemmän jääviltä pohjalta.

SMP:n mielestä valtionyhtiöiden hallinnon kehittämistä varten tulisi asettaa parlamentaarisiin perustein nimitetty komitea, joka huomattavasti monipuolisemmin tarkastelisi kysymystä ja tekisi omat esityksensä valtionyhtiöiden hallinnon kehittämisestä vaalien jälkeiselle uudelle hallitukselle. Tämän jälkeen voitaisiin luoda uusi, nykyistä toimivampi ja toivon mukaan myös yrityksiä nykyisiä hallintoneuvostoja paremmin hyödyttävä hallintomalli. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että hallintoneuvostoista tulisi kokonaan poistaa parlamentaarinen edustus. Sitä voitaisiin ehkä supistaa ja asettaa nimettävälle jäsenille nykyistä tarkempia pätevyysvaatimuksia.

SMP:n taholta ollaan tämän kaltaiseen uudistukseen valmiita, mutta emme tule hyväksymään valvontavallan siirtämistä virkamiestasolle, koska silloin yhteiskunnallinen kontrolli valtionyhtiöissä karkaisi täysin parlamentaaristen elinten ulkopuolelle. Sen sijaan olemme valmiit hyväksymään sen, että kansanedustajien osallistuminen valtionyhtiöiden hallintoneuvostojen toimintaan lopetetaan ja valtionyhtiöiden tilintarkastus annetaan pelkästään ammattitilintarkastajien tehtäväksi. Poliittisissa puolueissa tulee olla kykyä ja valmiutta nimittää hallintoneuvostoihin riittävän asiantuntevia ja ammattitaitoisia henkilöitä myös eduskuntaryhmien ulkopuolelta. Mikäli tästä päästäisiin riittävään laajaan yksimielisyyteen, olisi tämä ehkä ensimmäinen askel valtionyhtiöiden hallinnon kehittämisessä.

Herra puhemies! Toinen huomattavasti laajempi ja tärkeämpi kysymys valtionyhtiöiden osalta on niiden yksityistäminen. Hallituksen linjana näyttää olevan muutamissa Euroopan maissa vallalle päässyt käytäntö valtionyhtiöiden myymisestä yksityisille. Yksityistäminen on koskenut esimerkiksi rautatielaitosta, puhelinlaitoksia, autotehtaita jne. Tällä tavoin on pyritty edesauttamaan markkinatalouden kehittymistä ja vapaan kilpailun etenemistä valtion kassan paikkaamista unohtamatta. Periaatteessa tässä kehityksessä ei ole mitään tuomittavaa, kunhan siinä ei edetä harkitsemattomasti ja lyhytnäköisesti.

Se riski on aina merkittävänä olemassa ja tulee myös Suomessa ottaa vakavasti huomioon.

Yhtiöitä on tullut valtion omistukseen tai niitä on valtion toimesta perustettu siksi, että joko niiden entiset omistajat eivät ole halunneet pitää yllä tai kehittää yhtiötään tai sitten yksityisellä pääomalla ei ole ollut riittäviä resursseja suurten teollisuuslaitosten käynnistämiseen. Hyvänä esimerkkinä suuria pääomia vaativista investoinneista ovat monet puunjalostusteollisuuden yritykset ja metallialalla toimiva Rautaruukki. Suomessa ei tähän saakka ole ollut riittävästi yksityistä pääomaa kaikkien näin merkittävien yritysten käynnistämiseen. Tuskinpa Suomessa olisi myöskään Nesteen kaltaista öljynjalostuksen ja petrokemian yritysjiättä ilman valtion varoja ja tietysti aikaisempaa monopoliaseman suoma hinnanmäärittelymahdollisuutta. Esimerkkejä kansantaloudellemme tärkeistä valtionyhtiöistä voitaisiin luetella lukuisia.

Sen lisäksi, että valtion yritykset ovat pakon sanelemana olleet valtionyrityksiä, on niillä ollut muunkinlaista laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Valtionyritykset on pystytty yhteiskunnallisen päätöksenteon turvin rakentamaan ja sijoittamaan sinne, missä niistä on ollut eniten aluepoliittista ja kansantaloudellista hyötyä. Tämä tarkoittaa sitä, että tuotantolaitokset ovat usein kehitysalueilla ja muuten teollisesti vähemmän kehittyneillä seuduilla. Näin on voitu saada teollista tuotantoa myös sinne, missä muutoin oltaisiin tälläkin hetkellä pelkän raaka-aineen tuottajan asemassa. Voidaan täysin liioittelematta todeta, että valtion yritysten avulla on suomalainen teollisuuspolitiikka ollut senkin verran aluepoliittisesti harkittua kuin se on tähän saakka ollut.

Valtionyhtiöiden merkitys Suomen elinkeinoelämälle kokonaisuudessaan ei ole suinkaan vähäinen. Kuten välikysymyksessä todetaan, valtionyhtiöt muodostavat yli 20 prosenttia teollisuus- ja energiatuotannosta, 30 prosenttia teollisuusinvestoinneista ja 15 prosenttia teollisista työpaikoista. Vielä suurempi merkitys niillä on maamme viennissä, jossa niiden osuus on jopa 30 prosenttia. Näin ollen emme puhu keskustellessamme valtionyhtiöiden asemasta ja tulevaisuudesta pelkästään kansanedustajien lisäansiomahdollisuuksista vaan myös Suomen teollisuuspoliittisista tulevaisuuden linjauksista ja mahdollisesti aluepoliittisista kehittämisperiaatteista. Lisäksi tällä keskustelulla on merkittävyyttä myös maamme ulkomaankaupan kehityksen kannalta.

Kuten jo aiemmin totesin, SMP:n eduskuntaryhmä ei vastusta valtionyhtiöiden järkevää yksityistämistä. Päinvastoin olemme sitä tukemassa. Ulkopuolisen rahan saaminen valtionyhtiöiden toimintaan ja kehittämiseen on tulevaisuudessa välttämätöntä. Tässä toiminnassa tulee kuitenkin edetä maltillisesti ja harkiten. Valtionyhtiöiden tulee pystyä myös tulevaisuudessa noudattamaan sellaista teollisuuspoliittista ajattelua, joka katsoo asioita laajemmaltikin kuin pelkän rahan ansainnin kannalta. Emme voi lähteä siitä oletuksesta, että pelkät markkinavoimat säätelisivät, missä maamme puunjalostusteollisuus tuotetaan valmistaa. Yhteiskunnalla tulee olla siinä asiassa jatkossakin merkittävää sananvaltaa.

Kaikkein vaarallisinta Suomen tulevaisuuden kannalta olisi se, että teollisuustuotantomme avainala eli puunjalostusteollisuus joko suoraan tai välikäsien kautta ajautuisi merkittävältä osaltaan ulkomaalaisomistukseen, minkä jälkeen sitä ohjailtaisiin muiden kuin Suomen ja suomalaisten etunäkökohtien pohjalta. Tämän takia yksityistämisessä tulee kaikissa tapauksissa kokonaisvaltaisesti punnita hyödyt ja haitat erittäin huolellisesti sekä säilyttää riittävä omistussuus valtiolla niin, ettei edellä mainitsemiini ääritapauksiin ajauduta. Se on Suomen ja kaikkien suomalaisten etu, jonka tulee käydä yli hetkellisten ja lyhytnäköisten valtionyhtiöiden tai niiden osakeenemmistön myynnistä saatavien tuottoitoiveiden ohitse.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä eräs riskitekiä, joka liittyy valtionyhtiöiden yksityistämiseen ja joka tulee tulevaisuutta kaavailtaessa ottaa huomioon. Sen lisäksi, että meillä on riskinä keskeisen teollisuustuotantomme päättäväisajan ajautuminen maamme rajojen ulkopuolelle, on riskinä myös se, etteivät valtion myymät yritykset tulevaisuudessa olisikaan riittävän kannattavia uusille omistajilleen. Mikäli uudet omistajat huomaisivat ostoksensa olevan kannattamaton yritys, tulisivat he varmasti muuttaman vuoden kuluttua KTM:n ovelle pyytämään tukea toiminnalleen. Siinä tilanteessa olisi niin hallituksella kuin eduskunnallakin vaikea tehtävä päättää, annetaanko yksityistetyn yrityksen jatkamiseen yhteiskunnan tukea merkittäviä summia vai annetaanko uuden omistajan ajaa hiljattain myyty yritys kylmästi alas. Veikkaanpa, että tulisimme kiltisti myöntämään lainaa tai tukea yrityksen jatkamiseksi ja siinä olevien työntekijöiden työllistämiseksi edelleen.

Voidaksemme estää tämän kaltaisen yrityksen alasajamisella kiristämisen tulee valtionyhtiöi-

den yksityistämisessä pitää riittävä huoli siitä, että myytävät yritykset ovat toimintakelpoisia ja niitä ostavat tahot riittävän vakavaraisia. Mikäli tämä voidaan turvata ja taata, on osien myyminen valtionyhtiöistä ja joidenkin yhtiöiden osalta vaikka koko yrityksen yksityistäminen mahdollista.

SMP:n eduskuntaryhmän mielestä hallituksen toimet valtionyhtiöiden yksityistämiseksi ja niiden hallinnon kehittämiseksi ovat olleet hätäisiä ja osittain harkitsemattomia. Mielestämme yhteiskunnan tulee säilyttää johtava rooli ja riittävä sananvalta valtionyhtiöissä niin kauan kuin enemmistö osakkeista on valtion hallussa. Kaikkien valtionyhtiöiden osalta ei yksityistämiseen liene järkevää edes mennä, sillä voidaan perustellusti olettaa varsinkin mahdollisten ulkomaisten ostajien perimmäisenä tarkoituksena olevan ylikapasiteetin alasajamisen Suomessa omassa maassa olevan tuotantotoiminnan jatkon turvaamiseksi. Toivommekin, että yksityistämisessä edetään maltillisesti ja otetaan mieluummin aikalisä kuin lähdetään rynnistämään liian nopeasti ja liian laajalla rintamalla.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Aluksi muutama kommentti pariin puheenvuoroon, joita täällä on pidetty. Ed. Saarion puheenvuoroon ei ole juuri muuta huomauttamista, kuin että aluepolitiikasta ja valtionyrityksistä tässä suhteessa ajattelen ehkä hieman toisella tavalla. Sen sijaan on vahinko, että ed. Saarion tavalla ajattelevia on kokoomusryhmässä niin vähän eli ei päästä siihen hallintoremonttiin, jota Ollilan työryhmä esitti, koska ed. Saario taitaa tässä suhteessa olla yksinäinen lintu kokoomuksen eduskuntaryhmässä.

Aluksi myös haluan kannattaa ed. Haaviston ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi. Näin siksi, että kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäinen ja hallitus kokonaisuudessaan on tietyllä tavalla pettänyt ainakin minun luottamukseni siihen, että tässä asiassa päättäisiin nopeasti eteenpäin, ja vihreiden ryhmäpuheenvuorossa esitetyt perustelulausumavaatimukset ovat hyvin järkeviä, tasapainoisia ja ideologiasta vapaita, minkä vuoksi niitä vallan hyvin voi kannattaa ja sillä tavalla painostaa hallitusta tekemään sitä hallintoremonttia, jota se on luvannut tehdä.

Kokonaisuutena kuitenkin vasemmistoliiton välikysymys oli mielestäni turha. Itse asiassa se hän käynnistyi, jos ajatellaan asiaa kansanedustajien kannalta, hyvin raadollisesti. Kun Ollilan

työryhmä esitti puuttumista kansanedustajien saavutettuihin etuihin, nousi äläkkä, jonka vuoksi tämä väläkysymys sitten on jätetty.

Itse asiassa tämä näytelmä, tämä keskustelu, eduskunnassa on minun mielestäni hyvin nolo ja hyvin hävettävä. Me olemme täällä kiristäneet kansalaisten verotusta, supistaneet, leikanneet ja höylänneet ihmisten toimeentuloa, lisänneet eläkeläisten ahdinkoa ja lapsiperheiden tuskaa, ja kun sitten uhataan puuttua kansanedustajien omiin etuihin, turvaudutaan järeimpään parlamentaariseen aseeseen. Kaiken lisäksi tällaista väläkysymystä ei olisi tarvittu, koska kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäinenhan antautui jo kansanedustajien mölinän edessä.

Väläkysymys onkin yritetty naamioda huoleen valtionyhtiöiden tulevaisuudesta. On vain yksi asia, josta kansanedustajien tässä asiassa tulisi olla huolissaan, eli se, toimivatko valtionyhtiöt samojen periaatteiden ja pelisääntöjen ja samojen tavoitteiden mukaisesti kuin muutkin yhtiöt. Valtionyhtiöt eivät ole sitä varten, että ne turvatulla asemallaan nutistaisivat yksityiset kilpailijansa hengiltä. Valtion tehtävänä ei ole toimia hotellin pitäjänä eikä viinatrokarina.

Kun valtionyhtiöitä aikanaan Suomeen perustettiin, tavoitteena oli toki kehittää Suomeen perusteollisuutta eli juuri niitä aloja, jotka vaativat runsaasti pääomia ja voimavaroja. Tämän asian toi SDP:n ryhmäpuheenvuoron pitäjä esiin erinomaisen seikkaperäisesti. Samoin tähän puututtiin myös muun muassa ed. Haaviston puheenvuorossa. Kiistatta on niin, että pääomaköyhässä maassa riskinottoa ei yksityisillä yrityksillä ja yksityisillä sijoittajilla ollut silloin, kun Suomea teollistettiin. Tästä syystä pohjoisen lohjoet on valjastettu suoltamaan energiaa koko Suomen tarpeisiin ja perustettu kehitysalueille valtionyhtiöitä, joita sinne ei yksityisellä pääomalla aivan varmasti olisi saatu.

Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut niistä ajoista, kun tärkeimmät valtionyhtiöt perustettiin. Toisin sanoen on aivan toisaikaista tänä aikana, vuonna 1994 perustella valtionyhtiöitä Urho Kekkosen kirjalla "Onko Suomella malttia vaurastua", 40 vuoden takaisilla ajatuksilla. Aivan yhtä heppoista on perustella tämän hetken valtionyhtiöiden tarvetta Väyrysen 20 vuoden takaisilla ajatuksilla, kuten vasemmistoliton Esko-Juhani Tennilä puheenvuorossaan esitti.

Yhteiskunta on muuttunut todella paljon ja samoin on muuttunut yritysten ja koko Suomen toimintaympäristö. Valtionyhtiöiden pitäminen yhteiskunnan omistuksessa ei ole tarpeen kuin

sellaisissa tapauksissa, joissa yhteiskunnalla on selkeä intressi ja etu. Tällainen yhteiskunnallinen etu ja intressi on minun mielestäni edelleenkin aluepolitiikka, ellei toisin osoiteta. Sen sijaan yhtiöiden ja yritysten pitämistä valtion omistuksessa ei voida perustella ympäristönsuojelulla tai työllisyyspolitiikalla. Teollisuuspoliittisetkin syyt ovat menettäneet mielestäni merkitystään.

Jokaisen yrityksen on huolehdittava ympäristönsuojelusta. Työllisyyspolitiikkaa ei voida hoitaa valtion yritystoiminnalla, vaan luomalla yhteiskuntaan sellainen lainsäädäntö ja sellaiset säädökset eli ns. edellytykset, että yritykset tässä maassa pystyvät investoimaan ja haluavat sen tehdä ja työllistää ihmisiä. Ellei yksityisillä yrittäjillä ja sijoittajilla ole halua sijoittaa Suomeen teollisuutta, ei se voi enää myöskään olla valtion tehtävä. En malta olla muistuttamatta, että Valco oli sellainen teollisuuspoliittinen kokeilu, jonka ei kyllä soisi tulevaisuudessa toistuvan. Uusia tämän tyyppisiä kokeiluja ei enää tarvita. Valtion tehtävänä ei ole hoitaa yritystoimintaa, vaan luoda sellaiset toimintapuitteet, että yritykset kykenevät Suomessa toimimaan ja olemaan. Jos teollisuutta ei Suomeen saada, vika voi olla tässä talossa ja tämän talon lainsäädännössä.

On vain yksi alue, jolla yhteiskunnan omistuksessa olevaa yritystoimintaa voidaan perustella, ja se mielestäni, ainakin toistaiseksi, on aluepolitiikka. Mutta alueillakin toimivien yritysten on toimittava kannattavasti, ainakin pitkässä juoksussa. Jatkossa, jos ja kun Suomesta tulee Euroopan unionin jäsen, Suomen alueet tulevat aikaisempaa kilpailukykyisemmiksi. Kun EU:n rahastoista saadaan tukea tuotannollisiin, alueiden elinkeinorakennetta tukeviin investointeihin, teollisuusyritykset voivat aikaisempaa hana-kammin sijoittaa myös Suomen kehitysalueille. Näinhän on tapahtunut myös muissa Euroopan unionin maissa.

Arvoisa puhemies! Koska lähtökohtani on, että valtion ei pidä toimia yrittäjänä kuin selkeissä poikkeustapauksissa, kannatan ns. Ollilan työryhmän raportissa esitettyjä ajatuksia. Valtionyhtiöiden omistus pohjaa voidaan laajentaa, eli valtio voi luopua osasta omistuksestaan. Jotkut valtionyhtiöt voidaan myös myydä yksityisille. Ei tämä ole ideologinen asia, kuten monissa puheenvuoroissa on täällä huomautettu. Ideologialla sinänsä ei ole yritystoiminnassa yhtään mitään virkaa. Tai jos on, niin huonosti menee. Vai miksi punapääoma on menettänyt kaiken, mitä se vuosikymmenien aikana kuvitteli koonneensa. Kun ei ole yrityskulttuuria eikä yrittämi-

sestä tietoaakaan, ei ole myöskään kykyä vastata riskeistä; niinpä tuhoa ei ole voitu välttää.

Valtionyhtiöitä ei tietenkään kannata myydä alhaisten hintojen aikana. Jos ne ovat kunnossa — herra puhemies, toivottavasti ne ovat kunnossa — niistä on saatava niin hyvä hinta kuin suinkin. Ja vaikka valtio ei luopuisikaan enemmistövallastaan, veronmaksajilla ei ole rahaa annettavaksi valtion yritystoiminnan ylläpitämiseen. Omaa pääomaa on saatava vapailta markkinoilta, eli osakkeita voidaan myydä yksityisille.

Mutta kun näin tehdään, on oltava valmis myös hallinnollisiin muutoksiin, muuten valtionyhtiöt eivät kiinnosta ketään. Se tietää luopumista sellaisista rakenteista ja turhuuksista, joilla ei nykyaikana ole mitään virkaa. Hallintoneuvostojen säilyttämistä ei voida enää perustella millään muulla syyllä kuin hallintoneuvosmiesten ja -naisten omalla edulla.

Kuuntelin juuri uutisia paikallani ja kuulin, että Finnairin hallitukseen on nimitetty entisiä raskaan sarjan poliitikkoja. Hallituksen puheenjohtajana on Kalevi Sorsa, ja Harri Holkeri johtaa Finnairin hallintoneuvostoa. Kukahan strategiset päätökset Finnairista tekee, herrat Holkeri ja Sorsa vai toimiva johto? Mutta sen me kaikki myönnämme, että Finnairin hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenille myöntämät etuudet kyllä ovat huippuluokkaa.

Kun valtiolle kuitenkin jäisi edelleenkin muutama yritys, joissa se on pääomistaja, miten ns. yhteiskunnallinen valvonta näissä yrityksissä voidaan toteuttaa? Tämähän on se ydinkysymys. On sanottu, että Ollilan työryhmä tältä osin siirtää vallan virkamiehille.

Hallintoneuvostot voidaan säilyttää, jos niin halutaan, mutta pienempinä ja tehokkaampina, sellaisissa yhtiöissä, jotka ovat suoraan eduskunnan alaisia ja joilla on selkeä ns. yhteiskunnallinen tehtävä tai intressi. Toinen mahdollisuus on tietynlainen toimikunta, valiokunta, komitea tai neuvottelukunta — neuvottelukunta on se sana, jota etsin tässä — johon esimerkiksi ed. Haavisto puheenvuorossaan viittasi. Tällaisia yrityksiä ja yhteisöjä ovat mielestäni vain Yleisradio, Kansaneläkelaitos ja Kera. Muita ei mielestäni ole.

Veikkaus ei tarvitse hallintoneuvostoa, jonka jäsenet ovat vain höpönassuina. Mitä tehtävää Veikkauksen hallintoneuvostolla voi ylipäätään olla, kun rahanjakopäätökset tehdään aivan muualla kuin hallintoneuvostossa? Nehän tehdään ministeriössä.

Ylen hallintoneuvosto taas on valitettava esimerkki sellaisesta poliittisesta pelistä, josta on

päästävä eroon. Mutta koska Yle on eduskunnan alainen laitos, hallintoneuvostosta tai toimikunnasta, joka valvoo Yleä, ei ilmeisesti koskaan tässä suhteessa päästä eroon. Mutta toimintatapojaan ja moraaliaan Ylen hallintoneuvostokin voi kyllä puntaroida. Kun yleisradiolaki tähän maahan saatiin, kuviteltiin ja uskottiin, että poliittinen peli rauhoittuisi. Kävikin päinvastoin, se vain kiihtyi. Yhä valitaan johtajat poliittisiin perusteisiin, ei suinkaan pelkästään pätevyysperusteella. Yhä puolueet pitävät Yleisradiota omana läänityksenään.

Sellaisissa yrityksissä, joissa valtio on enemmistöomistaja, yhteiskunnallinen valvonta pitää viedä hallitukseen. Jos kansanedustajat haluavat istua hallintoneuvostoissa ja katsovat, että kansanedustajan varsinaiset lainsäädäntötehtävät ovat niin vähäpätöisiä, että aikaa riittää rajattomasti eduskunnan ulkopuolisiin tehtäviin, niin sitten on mentävä yrityksen hallitukseen. Siellä nimittäin tehdään varsinaisen työ ja varsinaiset päätökset. Samalla on kuitenkin otettava myös todellinen vastuu työstä ja tehtävistä päätöksistä.

Samalla tavalla voidaan järjestää myös työntekijöiden edustus. Jos työntekijät haluavat päättää, paras paikka on tietenkin hallitus. Mutta jos työntekijät haluavat todella vaikuttaa omaan työoloihinsa ja yrityksensä johtamiskulttuuriin, parasta olisi olla mukana ns. johtoryhmässä. Siellä tehdään ne päätökset, jotka vaikuttavat jokaisen työntekijän asemaan ja mahdollisuuksiin tehdä työtä.

Missä tehtäisiin ns. strategiset päätökset. Yksityistä yritystä koskevat päätökset pitää tehdä yrityksen hallituksessa. Jos kansanedustajat sinne välttämättä haluavat, niin menkööt, mutta silloin heidän on myös vastattava niistä päätöksistä.

Keskustelun kuluessa olen huomannut, että tässä suhteessa liberaalisen eduskuntaryhmän lisäksi vain vihreät suhtautuvat kansanedustajien hallintoneuvostojäsenyyksiin ja hallintoneuvostoihin ylipäätään nuivasti, ja olen erittäin tyytyväinen, että on sentään ryhmä eduskunnassa yksi, joka myös näin ajattelee LKP:n lisäksi.

Mutta jos valtio omistajana ja eduskunta korkeimpana valtiollisen vallan haltijana haluaa olla tekemässä näitä strategisia päätöksiä, valtion yritystoiminnan periaatteista voidaan päättää eduskunnassa joko hallituksen antaman selonteon perusteella tai sitten talousvaliokunnassa tai valtionyhtiöitä varten perustetussa omassa erityisvaliokunnassa. Tämän pitäisi kyl-

lä mielestäni kansanedustajille riittää. Se olisi silloin selkeästi osa eduskunnassa tehtävää työtä.

On sanottu, että on hyvä, että kansanedustaja saa valtionyhtiöissä yrityselämän tuntemusta. Jokainen meistä tulee jostakin, emme tipahda tähän taloon kuusta. Meidän joukossamme on paljon edustajia, joilla on entisestä elämästä yrityselämän kokemusta. Eihän se mihinkään häivy sen vuoksi, että ihminen tulee kansanedustajaksi. Tätä kokemusta on vain täällä eduskunnassa käytettävä hyväksi ja myös arvostettava.

Toisaalta, mikä on kansanedustajan tehtävä? Onko meidät valittu tänne siksi, että ryhtyisimme hoitamaan jotakin yritystä, vai onko meidät valittu tänne siksi, että tekisimme sellaista lainsäädäntöä, joka ottaa huomioon paitsi ihmiset myös yritystoiminnan? Miksi me ylipäättään olemme täällä? Olen käsittänyt tämän tehtävän niin, että kansanedustajien velvollisuutena on luoda edellytyksiä yksilöille, yhteisöille ja yrityksille toimia ja selviytyä. Meidän tehtävämme on säätää lakeja kaikkien parhaaksi, ei joidenkin ryhmien hyväksi. Meidän tehtävämme on myös romuttaa turhanaikainen lainsäädäntö ja selkeyttää julkisen hallinnon tehtäviä. Julkisen hallinnon tehtävänä on pelkästään luoda edellytyksiä ja tässä nimenomaisessa tapauksessa edellytyksiä yritystoiminnalle. Valtion tehtävänä, julkisen hallinnon tehtävänä, ei ole toimia itse yrittäjänä. Ehkäpä näiden asioiden pohtiminen olisi hyväksi itse kullekin kansanedustajalle.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksessä ei olekaan päättää eikä häntää. Olen hyvin pahoillani, jopa suorastaan nolona, sen vuoksi, että välikysymys tehdään siksi, että kansanedustajat ovat vaarassa menettää joitakin etujaan. Olen pahoillani siitä, että ministeri Seppo Kääriäinen, joka puheiden tasolla on yrittänyt luoda uutta poliittista kulttuuria, on taittunut, käsittääkseni jo toisen kerran.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa herra puhemies! Mitä tulee itse välikysymykseen, täytyy sanoa, että se on epäilemättä täysin ponneeton ja kelvoton yritys, jos ajatellaan sen perimmäistä tarkoitusta kaataa istuva hallitus. Tehtäväni ei ole tietysti neuvoa opposition merkittävintä puoluetta, mutta olen vakuuttunut siitä, että mikäli tämä välikysymys tehtäisiin esimerkiksi siitä, että hallitus ei ole huolehtinut, että järjetön makeisvero koskien ksylytolia ei ole poistunut, vaikka eduskunnan laaja enemmistö on sitä edellyttänyt, uskoisin, että hallitus kaatuisi ja romahtaisi

paljon nopeammin kuin tämän kysymyksen äärellä.

Mitä tulee välikysymyksen siihen osaan, joka koskee hallintoneuvostoja ja niiden jäsenyyksiä, totean vain siltä osin, että suurin ongelmahan tässä tietenkin liittyy pelkästään siihen, ketä tällaiseen hallintoneuvostoon nimitetään; yhtä lailla voisi puhua valtionyhtiöiden hallitustenkin jäsenistä ja siitä, keitä sinne nimitetään. Tässähän koko tämä ongelma piilee. Tietenkin se ongelma kulminoituu juuri siksi, että näihin hallintoneuvostoihin on hyvin voimallisella tavalla nimitetty poliitikkoja. Jos nyt vielä haluaisi ottaa yhden räikeän esimerkin, voisi mainita säästöpankkien hallitukset, koska jollakin tavalla niissäkin on sama tauti ilmennyt. On haluttu nimetä tuttuja ja tovereita, on nimetty sinne poliitikkoja, ja jälki on ollut sen näköistä.

Meidän täytyy nimittäin muistaa, että valtionyhtiöiden hallintoneuvostossakin pitäisi olla todellisia asiantuntijoita, ja me ymmärrämme, että poliitikko viimeksi on todellinen asiantuntija muutoin kuin korkeintaan yhdellä alalla, mutta useimmiten ei sitäkään. (Ed. Luhtanen: Älkää puhuko muista!) — Puhun nyt siitä, että yleensä poliitikot ovat kaikkea muuta kuin alansa spesialisteja, tai sanotaan, että heillä voi olla yksi ala, jolla he ovat ammattilaisia. Kun heidät sijoitetaan erilaisiin hallintoneuvostojäsenyyksiin, jälki on usein sen näköistä, koska ammattitaito on hyvin kapea tai sitä ei ole ollenkaan, mutta sellaista poliittista valtaa löytyy kyllä niin paljon, että sijoitutaan oikeastaan mille postille tahansa, jos niikseen tulee. Tästä ja nimenomaan tästä syntyvät nämä valtavat ongelmat, jotka mm. säästöpankkien hallitusten jäsenten kohdalla ovat olleet hyvin ilmeisiä.

On selvää, että jos sijoitetaan henkilöitä, jotka ovat epäpäteviä, riippumatta siitä, mihin heidät sijoitetaan, seuraukset ovat synkät. Minusta tästä poliittisesta kulttuurista pitäisi keskustella eikä vain siitä, onko olemassa jokin hallintoneuvosto tai onko olemassa jokin hallitus, josta käsin yhtiön toimintaa johdetaan. Siis kaiken pahan alku ja juuri on siinä, että poliitikot vallanhallussaan ovat halunneet sijoittua aivan minne tahansa. Enkä ollenkaan puolustele sillä itseäni; vielä kaksi vuotta sitten, kun itsekin halusin poliittista valtaa ja käytin sitä mahdollisuuksieni mukaan, esimerkiksi pelkkä keskustelu siitä, että olisin voinut päästä Nesteen hallintoneuvoston jäseneksi, kovasti imarteli minua, vaikka koskaan kokemukseni ei ole Nesteenkään alalla liittynyt muuhun kuin bensapojan hommiin.

Mutta sitten haluaisin tätä valtionyhtiöiden kysymystä oikeastaan, arvoisa puhemies, käsitellä hieman siitä näkökulmasta, että täällä minusta ei ole ehkä ed. Ukkolan lisäksi paljoakaan keskusteltu siitä, mikä on valtion rooli ylipäätään, mikä on valtion tehtävä. Mielestäni tämän esikysymyksen ratkaisemisen avulla voimme hyvin liittää valtionyhtiöiden puolesta tai niitä vastaan. Itse näen valtion ennen kaikkea vain ikään kuin vastakohtana kansalle siinä mielessä, että valtiohan edustaa vallankäyttöä. Puhumme paljon valtiovallasta, ja se todellakin ilmenee ennen kaikkea siinä, että jotkut tahot ovat saaneet valtaa ja ennen kaikkea valtaa yli toisten kansalaisten. Sehän valtiovaltaa on.

Olen ymmärtänyt niin, että eduskunnassa ja ministeriöissä, joissa valtiovaltaa parhaimmillaan käytetään, suhtautuminen valtaan on tietenkin myönteistä. Tehtävänäni on kuitenkin kertoa oma käsitykseni ja vakaumukseni siitä, onko tämä myönteistä. En pidä lainkaan merkittävänä sitä, mitä mieltä henkilökohtaisesti olen tästä asiasta, mutta olen tuota Suurta kirjaa lukenut juuri siitä näkökulmasta, voidaanko sieltä löytää ajatuksia vallankäytöstä, sen oikeutuksesta.

Herra puhemies! Haluan ankkuroida puheeni muutamaan Sanan kohtaan, vain kolmeen. Uskon, että voin ne tässä lukea osoitukseksi siitä, mitä Jumalan sana sanoo tästä kysymyksestä. Usein on nimittäin vielä kysyttykin, voiko Raamatusta löytää ohjeita joihinkin poliittisiin kysymyksiin, ja tässä on vastaukseni:

Ensinnäkin Ensimmäisen Mooseksen kirjan 1. luvussa jakeessa 26 Jumala asetti ihmisen tehtävän näin: "Tehkäämme ihminen kuvaksemme, kaltaiseksemme; ja vallitkoot he meren kalat ja taivaan linnut ja karjaeläimet ja koko maan ja kaikki matelijat, jotka maassa matelevat." Tämä määräys osoittaa ennen kaikkea sen, että ihmistä ei koskaan määrätty vallitsemaan toista ihmistä. Minusta tämä on ratkaisevan tärkeä ajatus kaiken valtio-opillisen ajattelun perustana kristityssä maassa. Jos meillä olisi enemmän Jumalan sanan tuntemusta, me ymmärtäisimme, että Jumala aikojen alussa ei hyväksynyt sitä, että ihminen vallitsi toista ihmistä.

Tätä kantaani tukee vielä se, että Saarnaajan kirjassa Saarnaaja sanoo näin: "Ei ole ihminen tuulen valtias, niin että hän voisi sulkea tuulen, ei hallitse kukaan kuoleman päivää, ei ole pääsyä sodasta, eikä jumalattomuus pelasta harjoittajaansa. Kaiken tämän minä tulín näkemään, kun käänsin sydämeni tarkkaamaan kaikkea, mitä auringon alla tapahtuu aikana, jolloin ihminen

vallitsee toista ihmistä hänen onnettomuudekseen." Arvoisa herra puhemies! Saarnaaja siis vahvisti, että alkuperäinen idea siitä, että ihminen ei vallitsisi toista ihmistä, oli aikojen kuluessa kääntynyt sellaiseksi, että ihminen nimenomaan vallitsi toista ihmistä, ja se tapahtui hänen onnettomuutekseen. Me elämme siis, kun ottaa huomioon, että Saarnaaja toteaa, ettei ole mitään uutta auringon alla, tänäkin päivänä tällaista aikaa. Käytetään valtaa yli toisen ihmisen. Valtiovalta tietysti on räikein ja pahin esimerkki siitä vallankäytöstä.

Joku voi tietysti kysyä, niin kuin olen joskus täällä kuullut, että mitäs merkitystä sillä on, että Vanhassa testamentissa näin sanotaan, kun eletään Uuden testamentin aikaa. Siksi haluankin puheeni lopuksi kolmannen kohdan ottaa Uuden Testamentin puolelta: Luukkaan evankeliumin 4. luvun 5.—8. jakeessa sanotaan näin: "Ja perkele vei hänet (Jeesuksen) korkealle vuorelle ja näytti hänelle yhdessä tuokiossa kaikki maailman valtakunnat ja sanoi hänelle: 'Sinulle minä annan kaiken tämän valtapiirin ja sen loiston, sillä minun haltuuni se on annettu ja minä annan sen, kenelle tahdon. Jos sinä siis kumarrut minun eteeni, niin tämä kaikki on oleva sinun.' Jeesus vastasi sanoi hänelle: 'Kirjoitettu on: 'Sinun pitää kumartaman Herraa, sinun Jumalaasi, ja häntä ainoata palveleman.'" Tässä sanan kohdassa minusta suorastaan järkyttävät sanat ovat siinä, että perkele itse sanoo, että hänelle on annettu kaikki valta maassa, että se on annettu hänen haltuunsa ja hän voi antaa sen kenelle tahtoo.

Arvoisa puhemies! En todella voi kuvata sitä tunnetta, kun ajattelen näitä sanoja, kuinka vakavat sanat nämä ovat, liittyen vallankäyttöön. Ihminen voi tosin saada valtaa yli toisen ihmisen, mutta hän ei voi koskaan saada sitä Jumalan sanan mukaan keneltäkään muulta kuin perkeleeltä, joka pitää hallussaan vallan. Siksi on äärettömän vakavaa, jos hyväksytään ajatus vallankäytöstä yli toisen ihmisen. Ikään kuin vastakohtaksi ymmärrämme nopeastikin ajatellen, jos ajattelemme Jeesuksen elämää, että Jeesuksen elämä maan päällä, vaikka hän oli kuningasten kuningas, ei koskaan edustanut vallankäyttöä yli toisen ihmisen, vaan se edusti aivan päinvastaista roolia. Hän otti palvelijan roolin. Hän nöyrytyi kaikkien palvelijaksi, mutta ei koskaan käyttänyt valtaa toisten yli.

Arvoisa herra puhemies! Tämän alustuksen jälkeen on helppo tehdä johtopäätös: Valtiolla ei ole eikä pitäisi olla minkäänlaista osuutta sen

enempää valtionyhtiöiden toimintaan kuin muutenkaan minkäänlaiseen liiketoimintaan, oli se esimerkiksi viinan valmistaminen tai viinan myyminen. Tämä ei ole valtion tehtävä. Se, mitä meidän pitäisi Suomessakin tehdä, olisi se, että valtaa palautettaisiin takaisin yksittäisille kansalaisille. Jokaisella kansalaisella tulisi olla itse asiassa valta toimia itsenäisinä yksilöinä, riippumattomina yksilöinä, ja kaikesta tällaisesta vallankäytöstä yli toisten ihmisten pitäisi luopua.

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Minun täytyy oikein varoitella itseäni, etten vain ryhdy hallituksen puolustajaksi ed. Vesa Laukkasta vastaan. Minun täytyy kyllä totuuden nimessä sanoa, että hän jätti Raamatusta hyvin oleellisen osan pois, ja se on syntiinlankeemus, jonka tähden tarvitaan myös esivallan miekkaa. Jeesus sanoo, että ”antakaa keisarille, mikä keisarin on”. Apostoli Paavali sanoi, että ei esivallalta kannata miekkaa turhaan”. Esivallalta ei ole niiden pelkona, jotka hyvää tekevät, vaan niitten, jotka pahaa tekevät. Toisin sanoen kyllä Raamatusta tunnustetaan valta, jopa keisarivallalta ja jopa keisarivallalta, joka oli pakanallinen. Tästä lähtökohdasta meidän täytyy katsella myös yhteiskuntaa tänä päivänä. Vaikka olen ed. Laukkasen kanssa kyllä pitkälti samaa mieltä, että yksityinen ihminen on kaiken lähtökohhta, niin jotta me tässä pahassa maailmassa tulisimme toimeen, me tarvitsemme valtiovaltaa ja aika ajoin tarvitsemme myös monia sellaisia liikelaitoksia, joita ei yksityisten voimin pystytäkään rakentamaan, vaan yhteisillä varoilla. Tällä tavalla on saatu hyvinkin paljon merkittävää aikaan.

Välikysymyksen suhteen minun täytyy sanoa, että tässä oikeastaan pata kattilaa soimaa, sillä nykyinen hallituksen lopputulos lopuksi kaikilla toimillaan romuttanut yksityisen ihmisen omistusoikeuden pohjaa. Meillä on sellainen omaisuuden uusjako menossa, että sillä ei ole mitään rajaa. Hallitus, vaikka se nyt yksityistää kyllä yhteistä omaisuutta, samaan aikaan kuitenkin on synnyttänyt tähän maahan tilanteen, jossa pienomistus, joka on kaiken yksityisen omistamisen ja yrittämisen pohja, on täysin romuttunut. Tänä päivänä eivät pienet yksityiset omaisuudet kelpaa minkäänlaisen lainan vakuudeksi. Tämä on hyvin huolestuttavaa nimenomaan työllisyyden kannalta, koska esimerkiksi kiinteistöjen arvot ovat pudonneet, ja on ehkä niin, eikä vain ehkä, että on olemassa sellaista rahaa, joka etsii pesäpaikkaa, ja nyt hallitus haluaa olla

jakamassa yhteistä omaisuutta niille, joilla on varaa ostaa meidän yhteistä omaisuuttamme eli valtionyhtiöitten osakkuuksia.

Kyllä minä ainakin olen monen näitten yhtiöittämisen ja liikelaitostamisen suhteen, mitä meillä nyt on tehty, hyvin pettynyt, niin Postin kuin VR:nkin suhteen. Palvelut ovat pudonneet koko ajan ja hinta noussut. Kyllähän varmasti hyviä valtionyhtiöitä saa hyvin kaupaksi, mutta suuressa maassa on kuitenkin välttämätöntä, että on yhtiöitä, jotka turvaavat muun yksityisen yrittämisen. Tässä suhteessa en ole voinut tähän välikysymyksen allekirjoittajien joukkoon yhtyä, vaikkakin kyllä yhdy hallituksen joukkoon, joka on tehnyt kaikki ne virheet, joilla nimenomaan pienomistus on joutunut tässä maassa suuriin vaikeuksiin. Esimerkkinä opposition ja juuri vasemmiston halusta puuttua yksityisiin omistuksiin on tietysti rantojen suojeleluki, joka kylläkin myös keskustapuolueen voimin aikanaan ajettiin läpi. Meillä on tällaista ylimitettua hallitusvaltaa kyllä niin oikealla kuin vasemmalla, niin että tässä mielessä kyllä ed. Laukkanen osoitti puheensa kärjen ihan oikeaan kohtaan.

Mutta kaiken kaikkiaan, jos tässä maassa jotakin halutaan tehdä, herra puhemies, niin olisi välttämätöntä, että yksityistä pienomistusta vahvistetaan. Sitä voidaan tässäkin tilanteessa vahvistaa mm. niin, että ei tarpeettomiin pakkohuutokauppoihin mennä, vaan velallisille annetaan hengähdysaikaa tavalla taikka toisella. Kyllä tässä maassa varmasti vielä järkeä on järjestää meidän kansantaloutemme pohjaa. Mitään hyviä ratkaisuja tietysti ei enää ole olemassa, mutta nyt pitäisikin muistaa sananlaskun neuvo, että ”pisin sormi suuhun pannaan”. Se on tässä tapauksessa se, että meillä on lähdeettävä vahvistamaan yksityisen pienomistamisen pohjaa ja rakennettava kansankapitalismia tähän maahan eikä lasketta-va tänne kansainvälistä pääomaa heilumaan täysin vapaasti, lyömään meidän pajatsomme tyhjäksi; ja sitten me olemme ikuisessa lamassa niin kuin tänä päivänä olemme. Siksi meidän on kaikki voimat keskitettävä kansalaisten toimeentulon parantamiseksi ja heidän omistusoikeutensa vahvistamiseksi. Kaikki ylimääräiset rantojen suojelet ja muut pitää unohtaa, koska kyllä meillä on täällä tilaa kaikille. Olen sitä mieltä, että yksityistä omistusta on vahvistettava mm. siten, että jokainen suomalainen saa sen kesämökkitontin ja jos metsäpalstaa haluaa, niin siihenkin on mahdollisuus. Voidaan ajatella, että esimerkiksi valtion maista ja niistä maista, joita valtio

on lunastanut, voisivat asiasta kiinnostuneet myös saada kiinteätä omaisuutta.

Kauppa- ja teollisuusministeri K ä ä r i ä i n e n : Herra puhemies! On paikallaan muutama kommentti ryhmäpuheenvuorojen jälkeen.

Kun kuunteli ed. Wahlströmin ja ed. Tennilän puheenvuoroja, niin hänen puheenvuoroissaan opettivat ällätikulla keskustaa aatteellisissa kysymyksissä. Vaikka tässä olenkin viran puolesta ministerinä vastaamassa, en niinkään keskustan kansanedustajana ensi kädessä, niin on kyllä pakko todeta, että opettajien oma aatteellinen pohja on romahtanut ajat sitten. (Ed. Apukka: Ei tässä asiassa!)

Yleisesti ottaen muutama näkökohta valtion-yhtiöpolitiikkaan Suomessa tässä ja nyt. Minusta Suomen oloihin sopii erittäin hyvin pragmaattinen lähestymistapa valtionyhtiöihin, ei ideologisesti suuntaan taikka toiseen vahvasti viritetty lähestymistapa. Täällä on käytetty ilmaisua, että valtionyhtiöt ovat väline, vahva väline, maan talouspolitiikassa ja teollisuuspolitiikassa. Minusta se on aika hyvin nähty, aika hyvin kuvattu ja nähty, mikä asema ja tehtävä valtionyhtiöillä on maan talouspolitiikassa.

Nythän on nähtävissä tämänkin keskustelun perusteella mutta aiemminkin, että valtionyhtiöitä lähestytään kyllä sittenkin yllättävän ideologisilla painotuksilla. Toisaalta on olemassa oikealta tuleva lähestymistapa. En tässä nyt välttämättä viittaa ed. Saarioon vaan yleisemmin. Siinä tavassa yksityistämistä pidetään lähes itsetarkoituksena. Sitä viedään innolla eteenpäin, ja tämän lähestymistavan kantamaa nahan pidetään Thatcherin Englantia. Sitten on ikään kuin tämän totaalisenä vastinkappaleena vasemmalta tuleva, sanon tässä kuitenkin: äärimmäisen vasemmalta tuleva, ajattelutapa suhteessa valtionyhtiöihin. Sen mukaan ei tänäänkään haluta juurikaan minkäänlaisia muutoksia vaan valtion omistaminen on nyt ja vasta itsetarkoituksena ja pääomien hankkiminen valtionyhtiöihin on jotenkin vaarallista taikka epäilyttävää ja budjettirahoilla täytyy yrittää pitää pääomahuolto kunnossa. Sos.demien puheenvuoro ei lähtenyt tästä, totean sen tässä selvyysden vuoksi.

Minusta kumpikaan lähestymistapa ei ole hyvä ja viisas suomalaisessa valtionyhtiöpolitiikassa vaan on haettava suomalainen tie, jos saa kuvata tätä lähestymistapaa jollakin termillä, suomalainen tie tähänkin kysymykseen, tie, joka on kaukana Englannin toimintatavasta ja kau-

kana siitä, mitä nyt vasemmistoliiitto yrittää Suomen politiikaksi tarjota.

Se on pragmaattinen tie, jossa ote valtionyhtiöihin on uudistava ja kehittävä, se on yhtiöille menestystä hakeva. Siihen kuuluu myös silloin se, että valtio ei ole mikään paha poika. Valtiolla ei ole huono maine myöskään valtionyhtiöiden toiminnassa, vaan se on mukana jollakin osuudella, kaventuvalle tulevaisuudessa. Mukanaolo on myönteinen asia. Me tiedämme, että valtionyhtiön on varsinkin näinä aikoina ollut sittenkin helppo saada lainaa tarpeisiinsa ulkomailta, kun sillä takana on Suomen valtio keskeisimmällä tavalla. Minusta ei pidä suhtautua valtioonkaan näissä oloissa vahvan ideologisesti eikä sitä leimata, vaan se pitää nähdä tietyssä vahvuutena, vaikka sen asema muuttuu ja sen omistusosuuskin tulee useimmissa yhtiöissä kaventumaan.

Suosittelen tulevaisuudessakin hyvin maltillista yhtiökohtaista suhtautumistapaa, jossa näkökulma korostaa yhtiön etua ja Suomen valtion etua ja sitä kautta Suomen kansan etua. Tämä yleisistä lähtökohdista. Kuten sanoin, tämä on tietoisesti valittu poliittinen linja Ahon hallituksen valtionyhtiöpolitiikaksi. Siitä on intoilu kaukana. (Ed. Louekoski: Ei ole!)

Sitten muutama näkökohta valtionyhtiöiden velvoitteisiin: pääomahuoltoon ja hallintoon.

Hyvin monessa puheenvuorossa varsinkin vasemmalta mutta myös keskustan puolelta on tuotu esiin sitä, että valtionyhtiöillä on ikään kuin lähtökohtaisesti yhteiskunnallisia velvoitteita ja niitä velvoitteita täytyy asettaa, aluepoliittisia, ympäristöpoliittisia ja sen kaltaisia, varsinkin aluepoliittisia velvoituksia. Minulle tämä asia on sinänsä hyvin läheinen maakuntien miehenä, mutta sanon heti perään hyvin selvästi, että eihän valtionyhtiö voi toteuttaa yhteiskunnallista tehtäväänsä, työllistämistä ja sen semmoista, ellei se ole kannattava. Minusta tämän perusasian määrittäminen on kyllä realiteettien tajun puutetta. Ei nähdä, mitä maailmassa tapahtuu ja lähdetään siitä, että kyllä valtio kaiken maksaa. Se ei tänä päivänä kaikkea maksa eikä sen tarvitsekaan maksaa. Valtionyhtiön täytyy olla kannattava yhtiö, jolloin tulee hyviä mahdollisuuksia toteuttaa juuri näitä meidän kaipaamiamme yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ja tehtäviä kuten aluepolitiikkaa. Minä tämän asian haluan kääntää hyväntahtoisesti näinpäin ja nähdä, että asioita voidaan hoitaa myös näinpäin.

Tämähän liittyy siihen Ollilan työryhmän kategorisointiin, jossa valtionyhtiöt lajiteltiin kolmeen luokkaan. Minusta se on yksi luokittelu

eikä ollenkaan välttämättä mikään lopullinen totuus, mutta se on ehkä niitä parhaimpia lähestymistapoja sen suhteen, miten valtionyhtiöitä tulisi kehittää ja miten siihen liittyen myös valtionyhtiöiden hallintoa tulisi kehittää. Yhtiöitä voidaan siirtää luokasta toiseen, kuten vihreiden puheenjohtaja Haavisto täällä teki. Hän siirteli yhtiöitä luokasta toiseen minunkin arvioni mukaan oikean suuntaisella tavalla. Huomasin, että ed. Wahlströmin puheessa, osittain ed. Korvan puheessa ja muidenkin puheessa ammuttiin Ollilan työryhmää mutta ei niinkään hallituksen toteuttamaa linjaa tässä ja nyt. Haluan sanoa sen, että Ollilan työryhmä, niin paljon kuin siinä onkin hyvää virikkeellistä pohjaa pohtia asioita, ei ole muodostanut tämän vuoden puolella hallituksen valtionyhtiöpolitiikan pohjaa sellaiseen. Tämä ero minusta pitäisi tunnustaa, kun keskustelua käydään. Pitää ampua Ollilan työryhmää, kun on tarve ampua sitä, ja hallitusta silloin, kun halutaan ampua hallitusta. Nämä ovat kuitenkin kaksi eri asiaa tässä yhteydessä.

Pääomahuollosta puhuttaessa meikäläistä "syyteltiin" siitä, että tässä on intouduttu yksityistämisen tielle. Se ei pidä paikkaansa. Sen sijaan on kyllä intouduttu noin rauhallisessa mielessä kuitenkin valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamiseen, joka lähtee sekin näiden yhtiöiden tarpeesta, niiden yhteiskunnallisesta tehtävästä. Jotta nämä yhtiöt voisivat kehittyä, ylipäätään olla pystyssä, tehdä investointeja etupäässä kotimaahan, ne tarvitsevat lisää pääomaa. Ja kun se ei ole mahdollista valtion kukkarosta tässä ja nyt, sitä pitää hakea muista lähteistä. Tämäkin on hyvin pragmaattinen, selväjärkinen lähtökohta. Se ei ole mitään intoilua yksityistämisen puolesta vaan se on omistuspohjan laajentamista tietyillä kestäville perusteilla, jotta valtionyhtiöt olisivat kilpailukykyisiä suhteessa kaikkiin muihin yhtiöihin kotimaassa ja ulkomailla.

Panin merkille, että vasemmistoliiton puheenvuoroissa, kummassakaan, ei kovin paljon kannettu huolta edes sanojen tasolla pääomahuollon turvaamisesta eikä myöskään kannattavuuslähdekohdasta, joka ei muuten puoluepäätöksillä muutu. Meillä on naapurista esimerkkejä siitä, että on pyritty luomaan kannattavuutta puoluepäätöksillä. Siitä ei tule mitään, vaan kyllä se lähtee jostakin muualta.

Sen panin myös merkille, kun hyvin tarkkaan seurasin ed. Rönholmien puheenvuoroa, että sos.dem. puolueella oli valmiutta pohtia pääomahuoltoa valtionyhtiöissä myös omistuspoh-

jan laajentamisen näkökulmasta. Panin sen merkille ja olen siitä ilahtunut. Yhtiön etuhan sitä nimittäin vaatii.

Sitten hallintokysymykseen. Useat puheenvuoronkäyttäjät totesivat omana tilannearviona, että hallintokysymys on liiaksi korostunut. Niinhän siinä on käynyt. Siitä on hyvin helppo tietysti keskustella, ja siitä on jokaisella meistä hyvin varmoja, selkeitä mielipiteitä. Hallinnon järjestäminen valtionyhtiöissä ei ole pääasia, vaan sekin täytyy nähdä välineen arvossa. Hallinnon pitää olla tehokas ja toimiva, jotta se olisi todella hyvä väline valtionyhtiöiden johtamisessa ja hoitamisessa.

Mutta olennaistahan tässä on sen kysymyksen ratkaiseminen, miten omistajaohjaus kaikkein tehokkaimmalla tavalla tullaan järjestämään. Se on se olennainen asia. Tästä nyt vallitsee kahta tai kolmea linjaa tässäkin salissa. Tämän päivän eduskunnassa on realiteetit tunnustuen hyvin vahva hallintoneuvostopuolue ja se kyllä ulottuu tästä reunasta tuonne keskustaa ollenkaan unohtamatta. Täällä on vahva hallintoneuvostopuolue. Ideologiaa olisi kyllä hyvä kuulla vähän perusteellisemmin kuin tähän mennessä on kuultu. Annan kyllä arvoa varsinkin ed. Korvan hyvin analyttiselle puheenvuorolle tältä osin. Oli täällä myös ed. Rönholmilla samantapaisia analyysilähtökohtia.

Mutta olennaista on se, että niissäkin yhtiöissä, joissa hallintoneuvostojen on syytä säilyä, on paikallaan hallintoneuvostojen kehittäminen. Tästähän ilmoitettiin ryhmien suunnalta valmius muutoksiin tehokkaampaan suuntaan, mm. koon pienentämiseen, tiedonkulun parantamiseen jne. Monia keinoja parantaa hallintoneuvostojen työskentelymahdollisuuksia on kyllä olemassa, jos vain on kunnollista tahtoa. Niissä pörssiyhtiöissä, joissa valtion osuus kaventuu aikanaan — milloin, sitä emme vielä osaa tarkkaan sanoa eikä tarpeenkaan sanoa — on kyllä paikallansa miettiä hallintoneuvoston ja hallituksen osuus uudelta ennakkoluulottomalta pohjalta, enkä ole vielä saanut kovista vastaväitteistä ja muusta huolimatta varmuutta siitä, että pitäisi luopua hallituskeskeisestä omistajaohjauksesta, jos lähdetään myös siitä, että tämän järjestelyn yhteydessä turvataan henkilöstön edustautumisen vähintään saman tasoisesti kuin tällä hetkelläkin tapahtuu hallintoneuvostoissa. Kuten olemme ilmoittaneet hallituksen puolelta, hallituskeskeinen omistajaohjaus ja -valvonta toteutetaan siinä järjestyksessä kuin valtion määräysvalta muuttuu.

Se on miellyttävä asia, että henkilöstön asemasta eduskunnassa tällä hetkellä vallitsee käytännössä yksimielisyys, kuten vallinneen myöskin, että tilintarkastus on syytä selkeästi muuttaa taikka korjata ammattitilintarkastuksen pohjaiseksi, luovutaan poliittisorttisesta tilintarkastuksesta. (Ed. Tennilä: Ed. Saario vastusti henkilöstön mukanaoloa! — Ed. Saario: Enhän vastustanut!) — En usko, että hän on sitä vastustanut.

Sitten lopuksi kysymykseen, jota liian vähän täällä on pohdittu. Sitä pohdintaa on syytä jatkaa. Se on se, millä tavalla ja mihin tarkoitukseen käytettäisiin niitä varoja, jotka kertyvät valtion omaisuuden, valtionyhtiöiden osien, myynnistä. Tämä on erittäin olennainen kysymys. Sitä vain hipaistiin parissa kolmessa puheenvuorossa.

Hallituksella ei ole tässä loppuun saakka niitattua kantaa, vaan hallitus haluaa käydä asiasta keskustelua, mutta henkilökohtaisen kannan voin toistaa, jonka olen aiemminkin tältä paikalta kertonut. Se on se, että vaikka rahojen korvausmerkintä voikin tuntua vähän vanhanaikaiselta ja huonolta, käytännössä kuitenkin välttämättömyyden ohjasta näin tulevia varoja Suomen teollisen pohjan vahvistamiseen ja uusteollistamiseen. (Ed. Louekoski: Mitä ollaan myymässä?) Siis on tehtävä niin, että on pantava nämä varat ikään kuin poikimaan jatkuvasti uutta kansallisarallisuutta, teollisuuspuhjan laajentamiseen ja monipuolistamiseen ja todellakin kasvattamaan lisää kansallisarallisuutta. Silloin näitten varojen ohjaaminen teknologiaan, riskipääomaan, pk-kenttään ovat sellaisia ratkaisuja, jotka ovat omiansa vahvistamaan meidän teollista pohjaamme, jolloin varat eivät mene syömiseen ja kuluttamiseen. En voi sellaista kantaa millään ymmärtää enkä hyväksyä, että varat pantaisiin jokapäiväiseen syömiseen ja kuluttamiseen. (Ed. Louekoski: Verojen alentamiseen!) — Enkä myöskään ole sillä kannalla, että olisi viisasta suunnata ne verojen alentamiseen. Se olisi syömistä ja kuluttamista. — Vastuullisempaa valtionyhtiöpolitiikkaa on se, että varat suunnataan, toistan sen vielä, meidän teollisuutemme tulevaisuuden ehtojen vahvistamiseen ja varmistamiseen.

Ed. Rönholm (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Kääriäisen puheenvuoron selvitysosa loi ehkä joitakin uusia ajatuksia. Ennen muuta kuitenkin jäin kaipaamaan sitä, että hän ei tälläkään kertaa lainkaan jaksanut

kiinnittää huomiota siihen mielestäni oleelliseen hallinnolliseen ongelmaan, joka aiheutuu siitä, että valtioneuvosto — ministeriö — valtionyhtiö-ketjun keskinäiset säädökset tällä hetkellä joko puutteelliset tai säädökset ovat erilaiset kuin käytännön toiminta. Tästä on aiheutunut, niin kuin aiemmin mainitsin, merkittäviä menetyksiä valtionyhtiöille. Tässä eivät myöskään vastuukysymykset ole tulleet oikealla tavalla esille, vaan vastuukysymykset jäävät ikään kuin tällaisen epämääräisen hallinnollisen käsitteilyn taakse, ja siitä ei voi seurata pitkän päälle mitään hyvää. Se ei myöskään luo valtionyhtiöille sellaista luotettavaa kuvaa tästä omistajasta, jonka omistajaohjauksesta nyt hirveästi puhutaan, kuin mihin täällä nyt on yritetty pyrkiä.

Sen vuoksi toivoisin nyt, että ministeri todella vakavasti ottaisi tämän asian omalle pöydälleen, miettisi näitä kysymyksiä ja hallinnon uudistamisen yhteydessä todellakin alkaisi käydä läpi tätä keskeistä kysymyskenttää. Uskon, että se on vaivan väärti, ja luulen, että se tulee olemaan tulevaisuudessa entistä merkittävämpää. Tulevaisuudessa nimittäin tarvitaan nopeita ratkaisuja ja päätöksiä, tarvitaan kykyä reagoida, ja silloin on hyvä, että meillä on systeemit olemassa, niin ettei niitä tarvitse luoda siinä vaiheessa, kun pitäisi ratkaisuja tehdä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä ministeri Kääriäinen yritti, niin kuin eräät muutkin ovat yrittäneet, väen väkisin vääntää tätä keskustelua nyt siihen, että ideologiaa on se huoli, mitä me esitämme aluepolitiikasta ja työllisyydestä ja muusta yhteiskuntapolitiikkaan liittyvästä, kun sen sijaan se ei olisi ideologiaa, että valtionyhtiöt yksityistään. Tässä on selvä valinta siitä, millä tavoin toimitaan. Minä olen kyllä koettanut puheenvuorossani korostaa sitä, että tässä ei meidän mielestämme ole mitään mynistä eikä mitään sellaista, mitä ei voitaisi käytännöllisesti ajatella.

Mutta me olemme huolissamme siitä roolista, mikä valtionyhtiöillä on. Niin kuin olemme todenneet, ei pitäisi tietien tahtoon hylätä sitä roolia, mikä niillä voisi olla. Siitä on kysymys nyt, kun vuoden 83 periaatepäätöstä ollaan muuttamassa. En väitä, että hallitus olisi tehnyt vielä uutta periaatepäätöstä, mutta käytännössä on kuitenkin jo tältä eduskunnasta saatu lupa hallituspuolueiden enemmistöltä eräiden yhtiöiden myymiseen. Me emme siis näe, että suomalainen tie olisi kaukana siitä, mitä me esitämme, eikä myöskään ministeri Kääriäinen näytä hy-

väksyvän Ison-Britannian tietä, jossa kaikki myydään.

Mitä tulee siihen, millä tavalla olemme huolisamme pääomahuollosta ja kannattavuudesta, niin toteaisin vain, että kyllä mekin olemme sitä mieltä, ettei valtionyhtiö voi hoitaa tehtäviään, ellei se ole kannattava. Siksihän niitä pyritään kannattaviksi saamaan. Mutta aivan samalla tavoin voimme todeta, että tuskin niitä kukaan ostaakaan, jos ne eivät ole kannattavia. Siis miksi myisimme, jos me itsekin pystymme pitämään yhtiön kannattavana.

Totesin myös puheenvuorossani, että hallintoneuvostoasia, hallintoratkaisu, on korostunut aivan liiaksi, ja kyllähän se keskustelussa ennen tätä välikysymystä on tapahtunut lähinnä keskustapuolueen ryhmän taholta, jolla on erittäin vahvat asemat näissä hallintoneuvostoissa ja muualla. He ovat korostaneet sitä. Minä haluaisin korostaa, että hallinnolla ei ole paljon merkitystä, jos yksityistetään firmat. Ne uudet omistajat tulevat silloin hallintoon eikä tässä talossa ole mitään sanomista enää siitä hallinnosta sen jälkeen.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Itse asiassa kysymyshän on varsin yksinkertaisesti siitä, millaista tuottoa sidotulle pääomalle valtio haluaa. Lähtökohtana on kaikelle se, että valtionyhtiöt, nyt puhun leimallisesti niistä yhtiöistä, jotka toimivat kilpaillulla alalla, ovat kannattavia. Jos yhtiö menestyy, omistajalle jää kolme vaihtoehtoa. Yksi vaihtoehto on realisoida ja mitata arvo sillä tavoin tai sitten jatkaa yrityksen toimintaa tai tehdä osaratkaisua, joka merkitsee sitä, että osa yrityksestä myydään ulkopuoliselle. Jos taas yritys ei menesty, on tietysti valtionkin kannalta kai kaikkein viisainta se, että siitä on pyrittävä kaikin mahdollisin keinoin pääsemään eroon. Siis mitään yksiviivaista ratkaisua ei tässä ole, ja olen kyllä havainnut, että eräänlainen ideologinen kuulo on myös olemassa, koska halutaan kuulla hieman toisesta lähtökohdasta esitetyt puheenvuorot ikään kuin hyvin yksiselitteisinä.

Samalla pyydän, herra puhemies, huomauttaa ed. Rönholmille, kun hän kiihtyi kommentistani osakepääoman arvosta. Meillähän on sidottu nimellisarvoisesti 8 miljardin markan verran rahaa valtionyhtiöiden osakepääomaan, mutta jos niiden arvo olisi vain tuo 8 miljardia, niin silloin meidän sijoituksemme olisivat todella uponneet. Laskentatavasta riippuen niiden arvon täytyy olla 40—60 miljardia markkaa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kääriäinen vallan hyvin tietää, minkä vuoksi hallintojärjestelmät tässä keskustelussa ovat niin sanotusti ylikorostuneet, mutta hän häveliäästi syyn jätti mainitsematta. Kysymys on siitä, toistamatta niitä perusteluja, jotka puheenvuorossani toin esille, että tässä talossa ja tässä salissa on niin laaja hallintoneuvostopuolue, että minkäänlaista järkevää hallintoa ei millään konstilla tahdo saada aikaiseksi. Muisuttaisin ministeriä siitä, että hänellä on kyllä valta ja vastuu tässä suhteessa.

Ei hallinto siinä mielessä ole ylikorostunut, että ilman järkevää, ajanmukaista ja virtaviivaista hallintoa ei voi olla kunnon yritystoimintakaan. Jokainen yksityinen yritys tämän tällä hetkellä tietää, ja jopa vanhakantaiset pankit ovat joutuneet muuttamaan ja virtaviivoistamaan hallintoaan, koska entinen kerta kaikkiaan ei sovi nykyaikaiseen yhteiskuntaan.

Hallinnon järjestämisessä toivoisin, että ministeri pitäisi nyt päänsä kylmänä ja tekisi ne ratkaisut, joihin hänellä kiistatta on oikeus. Ei kannata säikähtää näin vanhakantaista eduskuntaa, koska nythän rakennetaan Suomen tulevaisuutta, eikä tarvitse katsoa 40 vuoden päähän, kuten ed. Tennilä teki, tai 20 vuoden päähän.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Kääriäinen kehotti tarkkuuteen siinä, ketä kulloinkin ammutaan, ammutaanko hallitusta vai Ollilaa, niin keskustassa tässä kysymyksessä on nimenomaan ammuttu omia kaiken aikaa. Paitsi että on ammuttu Ollilan työryhmän jaottelu, joka ajattelutapa mielestäni antaisi hyvän pohjan kuitenkin keskustelulle, on ammuttu se ministeri Kääriäisen ennakkoluulottomuus, jolla hän on lähtenyt tähän kysymykseen. Aikaisemmin, muistaakseni jo tämän vaalikauden alussa, hän kuulutti uutta poliittista kulttuuria ja politiikkojen lähtöä hallintoneuvostoista. Siitä on kovin vähän enää tässä keskustelussa jäljellä.

Mielestäni se nyt ainakin osoittaa jotakin rehellisyyttä, kun ministeri Kääriäinen myöntää, että suurin puolue tässä salissa on hallintoneuvostopuolue. Herää kysymys, missä määrin edustajat ovat jäävejä käsittelemään tilannetta, jossa he itse ovat hallintoneuvostojen jäseniä. Voi olla hieman vaikea arvioida kovin puolueetomasti sen jälkeen hallintoneuvostojen tehokkuutta ja sitä, kuinka paljon asiantuntemusta niihin on pysytty keräämään. Mielestäni on harvinaista, jos sattuu niin, että kaikki poliitikot

olisivat myös hyviä talousmiehiä ja hyviä yritysjohtajia. Uskon, että joukossamme on myös sellaisia, mutta pidän tätä yleisperiaatetta, että poliittinen toimi tekee päteväksi myös yritysjohtoon, hieman outona. Tänä aikana, kuten puheenvuorossani sanoin, se vähentää näiden yritysten kilpailukykyä tai johtamisen ammattimaisuutta, mikäli tällainen periaate säilytetään.

Ministeri Kääriäinen puuttui myös yhtiöiden myynnistä saatuihin varoihin. Mielestäni olisi hyvin tärkeää, että tämä periaate, johon ministeri viittasi, säilytetään, niin että varoilla todella tuetaan uutta yritystoimintaa eikä noudateta sitä ed. Saarionkin esiin ottamaa ajatusta, että myyntitulot jaettaisiin ehkäpä saman tien tai käytettäisiin budjetin katteeksi. Tämä ehkä hieman kärjistetysti ed. Saarion ja kokoomuksen linjasta.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ministeri Kääriäinen yritti lohduttaa kuulijoita mielenkiintoisesti toteamalla, että yksityistämisestä eli osakeannista saadut varat sijoitetaan ja ohjataan korvamerkinnällä maamme teollisen pohjan kasvattamiseen, teknologian kehittämiseen jne. Tämähän on erittäin hyvä ajatus, kuten ed. Haavistokin totesi.

Minä kaipaisin täsmennystä tähän siinä mielessä, onko tämä linja noudatettavissa lähinnä silloin, kun yhtiö myydään kokonaan yksityiselle. Siihen kaipaisin nimenomaan täsmenämistä, että jos on kyse yksittäisen valtionyhtiön osakemyynnistä, niin kuinka ja mihin ministeri silloin ohjaa nämä varat.

Mielipiteeni on, että osakemyynnistä saadut varat tulee ohjata täysimittaisesti asianomaisen yhtiön välittömään kehittämiseen eikä missään nimessä penniäkään tämän hallituksen konsolidatiivisen rahoittamiseen. Mutta mikä on ministerin näkemys tästä yksityiskohdasta silloin, kun lisätään osakeantia?

Ed. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ehkä ed. Saariolle voisi sanoa aivan alkuun, että yhtiön etu ja yhteiskunnan kokonaisuus eivät välttämättä aina kulje ihan käsi kädessä. Liiketalousperiaatteet nimenomaan valtionyhtiöitä tarkasteltaessa eivät voi olla ainoita lähtökohtia.

Ministeri Kääriäinen kyllä lähestyy hyvin epäjohdonmukaisesti asiaa, kun tarkastelee sitä puhtaasti valtion omistamisen näkökulmasta. Eihän omistaminen ole itsetarkoitus, se on aivan selkeä asia. Ikävä kyllä, tässä yhteiskunnassa on

sellainen piirre, että omistaminen antaa valtaa. Se antaa nimenomaan sitä määräysvaltaa, jota yhtiötä kehitettäessä pitää olla.

Kun pankkikriisin yhteydessä puhuttiin omistajanvastuusta ja omistajanvastuun toteuttamisesta, minusta tuntui, että puheet olivat juuri päinvastaisia siinä yhteydessä. Nyt, kun ollaan kuitenkin menossa tällä hetkellä onneksi ja tästä hallituksesta huolimatta kohti tilannetta, jossa Suomen talous on lähtemässä selkeästi nousuun, on kokonaisuutena panostettava teollistamiseen. Silloin tulevat valtionyhtiöt hyvin näkyvästi esille. Se on ollut totuus, ja se tulee olemaan aivan varmasti tulevaisuudessakin hyvin merkittävä osa koko maan teollistamista. Nyt tarvitaan uutta määrätietoista selkeää otetta koko maan teollisen pohjan vahvistamiseen. Sitä taustaa vasten olisi toivonut, että hallituksella olisi ollut jonkin näköinen ns. suomalainen tie, mutta ei sitä tällä hetkellä ole olemassa. On hyvin poukkoilevaa, edestakaisin menevää politiikkaa, jossa ei kokonaiskuvaa ole, ei edes valtionyhtiöiden osalta. Valtionyhtiöitä tarvitaan tulevaisuudessa, se on väistämättömyys myös Suomen osalta.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun ed. Riihijärvi kirkon miehenä jyrkästi riitautti ajatukseni siitä, mikä on vallan perimmäinen olemus, vastaan siihen ensinnäkin siten, että en ollenkaan väitä, ettei esivaltaa ja valtiovaltaa olisi aina ollut ja ettei sitä tulisi aina olemaan. Tämä ei missään tapauksessa tarkoita sitä, että se olisi luonteeltaan jotakin myönteistä, vaikka Raamattu siis tunnustaa tällaisen vallan olemassaolon.

Ed. Riihijärven olisi hyvä lukea itsensäkin varmasti arvostaman Augustinuksen oppeja, koska teologian professori Miikka Ruokanen hiljattain kirjoitti saksankielisen kirjan Augustinuksen opien pohjalta. Siinä hän haastattelussa totesi ihan keskeisimmäksi sanomaksi tältä osin, että kaikki valta on saatana.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelu on ollut hyvin mielenkiintoista, kun se on taas vähällä mennä hallintouudistukseen. Ed. Saario sanoi kokoomuksen puheenvuorossa, ettei ole oikeastaan mitään muuta ongelmaa valtionyhtiöissä kuin organisaatio, joka on jäänyt jälkeen. Ihmetellä täytyy, jos organisaatio ei pysty uudistamaan itseään. Kun täällä on organisaation uudistamiseksi pääomistajan edustaja, hänhan voi tehdä sen, jos hän haluaa, heittää kaikki poliittikot ulos

hallintoneuvostosta, jos se auttaa asioita. Minä ihmettelen, että me emme ole vasemmalta kiinnittäneet niinkään tähän huomiota mutta te sieltä, jotka haluatte yksityistää veronmaksajien omaisuutta.

Muun muassa ed. Ukkola nosti esille sen, että syntyi heti äläkkä, kun puututaan kansanedustajien etuihin. Emme me vasemmalta ole puhuneet yhtään sanaa siitä asiasta. Me olemme vain huolestuneita siitä, mitä tapahtuu niille 130 000 työläiselle, jotka näissä yhtiöissä tänä päivänä saavat leipänsä, jos ne myydään pala palalta pois.

Nyt, kun arvoisa ministeri on paikalla, olisin halunnut tarkennusta siihen, kun äskeisessä puheenvuorossa sanoitte, että on jäänyt vähemmälle pohtimiselle se, mitä teemme niillä rahoilla, joita myynnistä saamme, kun myymme valtion eli veronmaksajien omistamia yrityksiä. Saisiko tähän tarkennuksen?

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kääriäinen vastauksessaan välikysymykseen sanoi, että hallitus tulee käyttämään eduskunnalta saamiaan valtuuksia luopua kolmesta valtionyhtiöstä eli Ensosta, Outokummusta ja Valmetista. Kuitenkin keskustan puheenvuorossa sanottiin aivan selvästi, että valtion on omistuksensa kautta turvattava jatkossakin maan kehitysalueilla tapahtuva, luonnonvaroja kestävästi hyödyntävä yritystoiminta. Mielestäni Enso-Gutzeit on tällainen, hyödyntää kestävästi luonnonvaroja kehitysalueilla. Onkin mielenkiintoista nähdä tulevassa kädenväännössä, kumpi tämän asian voittaa, keskustan eduskuntaryhmä vai ministeri Kääriäinen.

Itse pidän hyvin tärkeänä sitä, että valtionyhtiöillä on yhteiskunnan ohjaava käsi, ja katson sitä nimenomaan siitä näkökulmasta, että niillä on voitu ohjata työtä ja toimeentuloa kehitysalueilla samaten kuin käyttää hyväksi niitä voimavaroja, joita siellä on, lähinnä puuta.

Ministeri Kääriäinen sanoi äsken, että täällä ei ole oltu huolissaan pääomahuollosta. Totta kai jokainen kansanedustaja on huolissaan siitä, miten valtionyhtiöt tulevat toimeen.

Ed. Rönholm kyseli ryhmäpuheenvuorossa, kuka vastaa miljardivahingoista eli siitä, että valtionyhtiöt eivät suojanneet itseään kurssitappioilta valuuttaluottojen yhteydessä. Ed. Rönholmin puheenvuorossa sanotaan, että se on lähes 3,5 miljardia markkaa. Tästä olisi hyvä saada valaistusta.

Ed. A p u k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ilmeisesti ministeri Kääriäistä ovat koskettaneet omenkin taholta kuuluneet puheet maalaisliiton perinnön myynnistä, kun hänen piti aloittaa vastauksensa hyvin vihjaavalla letkauksella vasemmistoliiton aatteellisen pohjan romahtamisesta. Tältä osin ministeri Kääriäinen tietää yhtä hyvin kuin me kaikki muutkin, että vasemmistoliitto ei ole myynyt omaansa eikä edeltäjänsäkään perintöä valtionyhtiökysymyksessä, mutta Suomen keskustan osalta ei asia ole niinkään varma.

Ministeri Kääriäinen väitti myös, että vasemmistoliitolle valtionyhtiöitten omistaminen olisi itsetarkoitus. Sehän taas ei pidä millään tavalla paikkaansa, mutta ministeri Kääriäinen tietää oikein hyvin, että omistaminen on ainut tapa, jotta valtionyhtiöitä voidaan valtionyhtiöiksi sanoa. Mitäs me valtionyhtiöillä teemme, ellei niissä ole valtiolla omistusta? Eivät ne ole mitään valtionyhtiöitä, jos ei niitä voida käyttää teollisuuspolitiikan, aluepolitiikan jne. keinoina, niin kuin valtionyhtiöitä on aina käytetty.

Myöskään en ymmärtänyt sitä, että ministeri Kääriäinen osaa aina niin taitavasti pyörittää, mikä ero on yksityistämisellä ja omistuspohjan laajentamisella. Hän sanoi selvästi, että hän ei ole intoillut yksityistämisen suuntaan mutta hän on intoillut omistuspohjan laajentamisen suuntaan. Mikä ero näillä, ministeri Kääriäinen, on? Mielestäni on paljon selvempää suomea sanoa omistuspohjan laajentamista yksityistämiseksi, kun eihän ainakaan millekään toiselle valtiolle olla myymässä omistuspohjaa. Sen ministeri Kääriäinenkin tietää, että kun tällä tavalla omistuspohjaa laajennetaan, niin kuin nyt halutaan, me pääsemme valtionyhtiöistä eroon. Eivät ne ole sen jälkeen valtionyhtiöitä eikä niillä voi olla sitä roolia, joka valtionyhtiöille on aina kuulunut.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valtion kilpailluilla aloilla toimivien teollisuusyhtiöiden hallittu yksityistäminen — siis alleviivaan sanaa hallittu — merkitsee sitä, ed. P. Leppänen, että veronmaksajien omaisuudesta, joka näihin on sitoutunut, pyritään saamaan mahdollisimman suuri hyöty irti.

Kun on oltu huolissaan myös siitä, millä tavalla pienyritystoiminta menestyy suomalaisessa teollisuusilmastossa, voisimpa miltei vannoa, että on erittäin tärkeätä, että me saamme yksityistä toimeliaisuutta valtion massiivisen teollisuuden aloille, jotta kilpailu antaa ylimalkaan yksityisille yrittäjille mahdollisuuden siellä toimia. Yleensä

on niinpäin ollut, että valtion massiivinen toiminta on saattanut nujertaa ja vääristää kilpailua, mistä johtuu taas sitten välttämättömyys ohjata veronmaksajien rahoja erilaisina yritystutkina pk-sektorille. Tämähän on järjetöntä. Kysymys on siitä, miten me parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnämme veronmaksajien rahoja, ja se on sitä, että me hoidamme firmojamme hyvin ja annamme markkinoiden arvioida, ovatko ne niin hyviä, että ne ovat myyntikelpoisia, vai pidämmekö niitä itse.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun kuuntelin ministeri Kääriäisen puheenvuoroa, huomasin taas kerran, että politiikan kähinöissä ja rähinöissä keskustaan suu supussa ja kulmakarvat kammattuina varman päälle ja huolella asettautuvat eivät tyhjiin putoa. He ovat jo siellä, ainiaasti. Näin kävi ministeri Kääriäisellekin. "Ei Englannin tietä, ei ääri-vasemmiston tietä vaan suomalainen tie." Mitä se on? Se on ihan tyhjä sana. Mitä se tarkoittaa? Ei mitään. Se tarkoittaa vain sitä, että valtionyhtiöiden osakkeita ruvetaan myymään, ja kun niitä ruvetaan myymään, valtionyhtiöitten luonne muuttuu. Niitä ei voida käyttää enää aluepolitiikan välineinä eikä myöskään yhteiskuntapolitiikassa, koska yksityinen omistus tulee mukaan vain saamaan voittoa ja kaikki muu jää tämän alle. Sehän on ihan tyhjä sana.

Miten huolehtia valtionyhtiöiden pääoma-huollosta? Niin kuin muutkin omistajat: pannaan valtion rahaa niihin. Totta kai, niinhän kaikki muutkin omistajat tekevät ja saavat sitten tuottoa. Eiväthän valtionyhtiöt ole pelkkiä kivoja, joihin on kaadettu rahaa. Niistähän on saatu myös tuloutusta. Mutta jos niihin ei panna mitään, ei tietenkään myöskään tule. Tässä suhteessa on ollut laiminlyöntiä ja se näyttää jatkuvan.

Jos ne myydään, siitä saadaan muutama kymmenen miljardia valtiolle. Mihin ne rahat menevät? Ministeri Kääriäisen mukaan ne menevät uuden teollisuuden luomiseen. Minä pidän ensinnäkin jo ajatuskummallisuutena, että ensin myydään yhdet valtionyhtiöt ja sitten aletaan tehdä samoilla rahoilla yritystoimintaa uudestaan. Minä olen takuvarma siitä, että ne menevät syömävelkaan.

Hallituneuvostoja minä puolustan ihan selkeästi ja suoraan, koska ne ovat tietynlainen demokraattinen kontrollielin. Ne antavat eduskuntaryhmille ja työntekijöille tiedonsaantimahdollisuuden ja vaikutuskanavan. Yritysten kannalta

ne ovat kosketuspinta laajoihin kerroksiin ja myös isoille alueille alueellisen pohjan ollessa valtionyhtiöitten osalta erittäin tärkeä.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kääriäinen: Arvoisa puhemies! Parissa puheenvuorossa on puututtu vastuukysymykseen, joka onkin olennainen sekä valtionyhtiöpolitiikassa että muutenkin politiikassa. Nykyisen järjestyksen mukaan valtionyhtiöistä kantaa vastuun valtioneuvosto ja ministeriönä KTM valtaosaltaan. Onhan olemassa myös muita vastuuministeriöitä, mutta vastuu on ensisijaisesti valtioneuvostolla. Siitähän minusta, että tämä kirkastuisi myös hallinnossa, nyt on kysymys. Se, että on haluttu siirtää omistajaohjauksen ja -valvonnan painopistettä hallituksen tasolle, kumpuaa vastuun selkeyttämisestä, kun se on valtioneuvoston ja suurelta osin KTM:n käsissä olevaa vastuuta.

Ed. Rönholm viittasi siihen, että vastuitten selkeyttäminen on tärkeää, kun tarvitaan nopeita ratkaisuja tulevaisuudessa. Tämä on oikea päättelyketju sillä lisäyksellä, että nopeita ratkaisuja tarvitaan jo tänä päivänä, on tarvittu jo tänä päivänä hyvinkin monien valtionyhtiöiden osalta. Sekin puhuu sen puolesta, että hallintoa on syytä katsoa tästä näkökulmasta sen päälle, että selkeys täytyy saada.

Vastuukysymysten käsittelyssä on viitattu kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehiin. Samalla voisi viitata muidenkin keskeisimpien ministeriöiden virkamiesten vastuuseen. Eikö se, että vastuussa olevat virkamiehet käyvät keskusteluja valtionyhtiöiden johdon kanssa, ole aivan tarpeellista keskustelua ja vuorovaikutusta? Ei se ole mitään hahmottoman isännän tahdon sähköttämistä valtionyhtiöille. Silloin kun tarvitsee ilmaista selkeä tahto, se tulee hallituksesta suoraan valtionyhtiölle hallituksen tai talouspoliittisen ministerivaliokunnan kannanottona ja kulkee niin kuin meidän lakimme sanoo. Ei tässä ole mitään mystiikkaa. Olisihan kummallista, että vaikkapa kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehiltä suorastaan kiellettäisiin hyvin vakava-henkinen keskustelu valtionyhtiöiden johdon kanssa. Se on heidän tehtävänsä. Mitä me teemme sellaisilla virkamiehillä, joilla ei ole mitään tekemistä mutta on korkea palkka? Heidän pitää kantaa vastuuta siitä alueesta, jota varten heidät on valittu. (Ed. Tennilä: Entä silloin, kun tulee väärä ilmoitus, joka maksaa miljardeja?) — Tämä on vastaus myös ed. Ukkolan kysymykseen.

Minä olen selkeän hallinnon kannalla. Minä myönnän, että meillä on näkemyseroja siitä, miten selkeä hallinto voidaan järjestää. Hallituksella on oma arvio, oma kanta, ja niin on minullakin oma kantani, joka on tietysti yksi yhteen hallituksen kannan kanssa. Täällä on eriäviä mielipiteitä, mikä on tehokasta hallintoa. Tämä asia tulee järjestyksen; juna on jo liikkeellä.

Monessa puheenvuorossa, muun muassa ed. Haaviston puheenvuorossa, puntaroitiin poliittikkojen pätevyyttä talous- ja yritysmaailman asioissa. Minusta tällaista vastakkainasettelua ei ole ainakaan periaatetasolla, vaan kyllä on niin, että myös poliitikoissa on asiantuntemusta ja pätevyyttä yritys- ja yhtiötehtäviin. Ei sitä voida kiistää. Kaikissa meissä ei ole, mutta monissa meistä on. Ei pidä panna sellaista jyrkkää rajaa, ettei poliitikolla voisi olla mahdollisuutta osallistua yritys-elämään, kunhan vain jääviysasiat ovat selvät eikä sillä puolella tapahdu mitään virheitä eikä sekaannuksia. Tässä täytyy poliitikon mennä itseensä ja tietää, missä ovat esteellisyyden rajat.

Haluan valtionyhtiöitä, kun pidän niitä hyvinä yhtiöinä, myös siinä mielessä puolustaa, että kyllähän niiden tuloskehitys suurin piirtein seurailee yksityisten firmojen tuloskehitystä sekä hyvänä että huonona aikana. Ei siinä isompia eroja loppujen lopuksi ole. Tämä on minusta syytä muistaa, kun pohditaan valtionyhtiöiden tulevaisuutta.

Ed. Luhtanen pommitti kysymyksellä, että tässä pitää vanhoja lujasti, minne mahdollisia myynnistä tulevia varoja käytetään. Minusta on jo aika selvä linjanveto, kun todetaan, että niitä ei panna syömiseen eikä kuluttamiseen, ei tämän hallituksen eikä tulevienkaan hallitusten aikana, vaan käytetään paljon järkevämpään, siis pitkällä tähtäyksellä varallisuutta luoviin investointeihin, jotka aika pitkälle liittyvät teknologiaan ja niihin alueisiin, joita ed. Haavisto ryhmäpuheenvuorossaan toi esille. (Ed. Tennilä: Yhtiöt menevät siis myyntiin kuitenkin!)

Ed. Törnqvist kysyi, aikooko hallitus todellakin käyttää eduskunnalta saamaansa valtuutta taikka suostumusta. Ilmoitin puheenvuorossani, joka oli hallituksen kanta, että on täällä päätetty asia, että sitä voidaan käyttää, ja hallitus tulee kyllä käyttämään. Mikä se ajankohta on, riippuu tietysti suhdanteista, näiden yhtiöiden tuloskehityksestä, ja siitä päättämisen vastuu on kyllä hallituksen harteilla. Minä olen varma siitä, ed. Törnqvist, että esimerkiksi Enso kyllä tulee, vaikka sen omistussuhteet muuttuisivatkin ny-

kyisestäään, pitämään tehtaansa siellä, missä raaka-aineet ovat. Se on kuitenkin sellainen peruslähtökohta, joka määrittelee hyvin pitkälle myös Enson toimintapolitiikkaa. (Ed. Tennilä: Saksaan se menee!) — Se investointi oli järkevä investointi, kun Saksaan viitataan.

Parissa puheenvuorossa on kysytty valuuttasuojautumisesta. Minusta on aivan päivänselvä asia, että valtionyhtiöt eivät voi olla valuuttaspekulaatioitten kärjessä, vaan niitten täytyy toimia vähän muulta pohjalta. Sitä paitsi siinä rytkäksä jotkut voittivat, jotkut hävisivät, niin että tarkkaa saldoa en osaa nyt sanoa. Pienen tutkimisen jälkeen kyllä pystyn senkin sanomaan.

Ed. Apukka kävi tähän omistuspohjan laajentamisen ja yksityistämisen käsitteistöön käsiksi. Minusta niillä on ero. Minusta yksityistäminen tarkoittaa selkeästi sitä, että myydään valtion omaisuutta, että sitä myydään, kerta kaikkiaan myydään. Omistuspohjan laajentaminen merkitsee sitä, että myymättä mitään valtion omaisuutta tuodaan lisää ulkoa pääomaa valtionyhtiön sisälle. Se on mahdollista vain sillä tavalla, että kun ulkoa tulee pääomaa, niin valtion osuus silloin supistuu tietyllä tavalla. Niillä minun mielestäni on hyvin selkeä ero.

Ed. Tennilähän sanoi, että ei ole olemassa mitään suomalaista tietä valtionyhtiöpolitiikassa. Minä äsken hahmottelin, mitä suomalainen tie on. Se on reaalin tie. Se on voimassa oleva tie valtionyhtiöpolitiikassa. Se eroaa hyvin selkeästi siitä, mitä vasemmisto tarjoaa Suomelle ja mitä tarjoaa oikeisto. En tiedä, onko ed. Saarion politiikka sitä, mutta se ei ole sitä, mitä tarjoaa kaikkein äärimmäisin oikeisto. Siinä on aivan selvät erot: hyvin pragmaattinen lähtökohta, valtionyhtiöitä uudistava linja, kehittävä linja, jossa valtiolla on tietty rooli, ehkä jossakin supistuva rooli, ei välttämättä aina supistuvakaan rooli, ja näkökulmana on valtion etu ja yhtiön etu.

Ed. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri Kääriäinen sanoi, että kun myydään, niin ei käytännössä myydä mitään, jos myydään osakeomistusta. Onhan se nyt uskomaton väite, mitä ministeri väittää, että siinä ei mitään kauppaa tehdä. Siinä hän käydään olennainen kauppa nimenomaan päätösvallasta, määräysvallasta, joka on olennainen osa yhtiön päätöksissä ja jota omistaja voi käyttää. Tässä me tulemme siihen olennaiseen eroon, mitä omassa puheenvuorossani sain, että omistaminen sinänsä ei ole itsetarkoitus, mutta omistaminen antaa päätösvaltaa.

Omistaminen antaa nimenomaan sitä päätösvaltaa, jota valtionyhtiöissä tarvitaan. Sitä voidaan käyttää silloin yhteiskunnan kehittämisen välineenä. Sillä voidaan tehdä silloin aluepolitiikkaa. Sillä voidaan tehdä työllisyyspolitiikkaa esimerkiksi rakennemuutostapauksissa, niin kuin tällä hetkellä yhteiskunnassa. Teollisuuden rakennetta voidaan kehittää hyvin monipuolisesti silloin, kun on päätösvaltaa, määräysvaltaa, jota rahalla voi yhtiöstä ostaa, jos sitä on kaupan. Aivan uskomaton väite, ministeri Kääriäinen, mitä te esitte, että ei sillä mitään arvoa ole.

Kyllä kai se nimenomaan tulevaisuuden kannalta on valtionyhtiöitten kehittämisen yksi lähtökohta, että siellä käyttää omistaja määräysvaltaa, määrittelee, mihin tulevaisuuden yhtiöitä viedään. Esimerkkinä voi käyttää vaikkapa Rautaruukkia, jos valtio omistajana tänä päivänä sijoittaisi järkevästi pääomaa sinne. Siellä on masuuni-investointi, noin 700 miljoonaa, jossa pelkästään energiasäästöjen kautta kuoletusaika olisi noin puoli vuotta — vuosi. Eikö tämä olisi järkevää sijoittamista omistajalta, yhteiskunnalta tässä tapauksessa? Se lähtee vuoden jälkeen tekemään nettotulosta. Näinhän siinä pitäisi menetellä eikä lähteä hakemaan jostakin ulkomaisesta rahaa tai kotimaasta jotakin muuta rahaa, vaan pitäisi yhteiskunnalle ottaa se etu.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vielä jatkaa poliittisista hallintoneuvostoista sen verran, että en minäkään pitänyt kaikkia poliitikkoja niihin pätemätöminä. Mutta olen kuullut joitakin silminnäkiäkuvauksia, itse en tietenkään ole ollut hallintoneuvoston jäsen, tilanteista, joissa poliitikot ovat ulkona kuin lumiukot näiden yhtiöiden toimialasta ja näiden yhtiöiden kehittämisstrategiasta ja valvovat vain jotain yhtä ainuttä intressiä, joka saattaa olla ehkä hyvin kapea aluepoliittinen intressi, ja millään itseään kehittävällä yrityksellä Suomessa ei ole varaa tällaiseen hallintoneuvostotyöskentelyyn puhumattakaan hallitustyöskentelystä. Se on veronmaksajien varojen tuhlausta, jos me tyydymme täällä tällaiseen valtionyritysten yritysjohtoon. Se myös heikentää valtionyritysten kilpailuasetelmaa. Tässä mielessä minusta näihin tulisi suhtautua kriittisesti.

En halua mitenkään liata omaa pesää, mutta jos katsoo verokalenteria, mistä poliitikkojen tulot muodostuvat, mikä on kiinnostava kysymys, niin on kansanedustajan peruspalkka ja sen jälkeen tulee erilaisia hallintoneuvosto- ja hallitustehtäviä joko pankkien puolelta taikka valtion-

yritysten hallintoneuvostoista tai yksityisistä ja muuta. En pidä sitä kovin terveenä kehityksenä. Parempi olisi, että kansanedustajan hommasta maksettaisiin hyvä palkka ja ihmisille ei tulisi ainakaan taloudellista tarvetta kerätä näitä erilaisia edustuksia. Siihen voi tietysti olla poliittisia ja valtaintressejä ja muita. Mutta minusta on huonoa, jos poliitikot joutuvat taloudellisten intressiensä vuoksi keräilemään erilaisia hallintoneuvostojen jäsenyyksiä. Tämä on tosiasiallinen tilanne tällä hetkellä.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin puuttunut samaan asiaan, mihin ed. Haavisto edellä, eli poliitikkojen pätevytyteen. Juuri paremmin en pysty asiaa sanomaan kuin ed. Haavisto omassa puheenvuorossaan sanoi. Mutta kysymys onkin siitä, ministeri Kääriäinen, onko poliitikkojen tehtävä olla yritysjohtajana, viinatrokarina. Minun mielestäni se ei ole poliitikkojen tehtävä. Jos katsotaan, että kansanedustajan tehtävänä on toimia jossakin yrityksessä, niin sehän pitäisi ilmoittaa vaaleissa, että en minä olekaan pelkästään menemässä tekemään lainsäädäntöä ja siinä suhteessa käyttämään valtaa, vaan minä olenkin menemässä jonkin yrityksen hallintoneuvostoon, saamassa sieltä erityiskorvauksen. Kansalaisille pitäisi etukäteen kertoa, mihin hallintoneuvostoon poliitikko haluaa kuulua sen jälkeen, kun hänet valitaan kansanedustajaksi. Muutenhan te petätte äänestäjänne. Minä ainakin haluan, että minut valitaan nimenomaan kansanedustajana eikä minään yritysjohtajana. Mielestäni meidän pitäisi vähitellen alkaa miettiä, mikä on kansanedustajan tehtävä, onko se johtaa yritystä vai onko se laatia kunnan lakeja, niin että Suomessa voivat nyt yritykset toimia.

Minä en ymmärrä ed. Korhosen puheenvuorossaan esittämää logiikkaa. Jos valtion yrityksestä, josta valtio omistaa 100 prosenttia, yksityisille myydään 49 prosenttia ja saadaan kunnan raha, valtiolle jää kuitenkin se määräysvalta, jota ed. Korhonen niin kaipasi. 51 prosenttia antaa täydellisen määräysvallan siihen yritykseen. Näin on. Minä en ymmärrä sen enempää ed. Korhosen kuin muidenkaan vasemmistoliiton edustajien perusteluja tässä asiassa. Ihmeellistä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllähän ed. Ukkola on nyt koettanut viedä sivuraiteille koko ajan tätä keskustelua höpötteleillä poliittisesta pätevydestä ja kontakteista. Jos ed. Ukkola nyt aikoo olla

rehellinen, hänen pitää kyllä ennen asettumista ehdokkaaksi seuraavissa vaaleissa luvata äänestäjilleen, että hän pysyy tässä talossa koko ajan (Ed. Ukkola: Minä olen luvannut!) eikä ota mitään kontakteja muuten yhteiskuntaan; sitten hän on ehkä puhtaasti poliitikko.

Minä havaitsen nyt, että tämä suomalainen tie tarkoittaa sitä, että omistuspohjan laajentamiseksi sanotaan yksityistämistä, jossa ei kerrota, mikä on se prosentti, jossa yksityistäminen on toteutunut, eli voidaan omistuspohjaa laajentaa vaikka niin, että valtion osuus on nolla ja se on edelleen omistuspohjan laajentamista. Minusta se on yksityistämistä. Tässä on juuri se, mitä esimerkiksi ed. Ukkola ei ollenkaan näytä ymmärtävän, että prosenttisuudella on erittäin suuri merkitys siinä, miten paljon vähemmistö-osakas voi estää niitä tavoitteita, joita valtionyhtiöllä saattaisi olla esimerkiksi aluepolitiikassa jne., puhumattakaan siitä, että voi olla suuri vähemmistöosakas, esimerkiksi ulkomaalainen yritys, jonka intressit kulkevat aivan sellaiseen suuntaan, joka ei ole sen paremmin yhtiön etu tai valtion etu, jos me katsomme sitä Suomesta käsin.

Siinä mielessä minusta on myös aika kummallista puhetta se, että meidän valtionyhtiömme, niin kuin ed. Saario sanoi, ovat massiivisella toiminnallaan estäneet kilpailun. Sen takia pitää sitten vuorostaan tukea pk-sektoria, jotta se pärjäisi. Kyllä minusta edellinen Holkerin hallitus ja nykyinen Ahon hallitus ovat kaikkein eniten vaikeuttaneet pk-sektorin toimintaa, aiheuttaneet työttömyyttä. Onneksi tässä tilanteessa jonkin verran valtionyhtiöt ovat sentään pystyneet tasapainottamaan tilannetta ja ovat olleet keskimääräistä parempia yhtiöitä, jos vertaa nyt vaikkapa meidän pankkeihimme ja moniin muihin yhtiöihimme.

Ed. Louekoski: Herra puhemies! Kannatan aluksi ed. Rönnholmin tekemää ehdotusta.

Olen kuunnellut tätä keskustelua varsin tarkasti ja olen pannut merkille, että ministeri Kääriäisen vastauspuheenvuoro poikkeaa aivan oleellisella tavalla keskustan ryhmäpuheenvuorosta. Hyvällä tahdolla niitä kyllä voi sovitella yhteen niin, että ministeri joutuu valtioneuvoston jäsenenä katselemaan asiaa ikään kuin valankäytön kannalta, kun taas keskustan eduskuntaryhmä katselee sitä laajemmin kansallisuusomaisuuden omistajien edustajien kannalta. Tämä seikka minusta on eräs näkökulma, joka

on aika pitkälle haitannut rakentavaan keskusteluun pääsyä tavasta, jolla valtionyhtiöiden asioita pitäisi hoitaa osana suomalaista teollisuus- ja yrityspolitiikkaa.

Mielenkiintoista oli sekin, että ministeri Kääriäinen hyvin selvin sanoin sanoutui irti toisen päähallituspuolueen linjauksista, mitä tulee valtionyhtiöiden yksityistämiseen. Kokoomuksen eduskuntaryhmän puhujat tässä keskustelussa ja aikaisemmin kyselytunnilla, kun valtionyhtiöiden asioita käsiteltiin, ovat lähteneet siitä, että valtion omistajana tulisi ottaa oppia esimerkiksi Ahlström Oy:stä, jonka salkkuun joutuneita valtionyhtiöiden osakkeita nyt on nopeaan tahtiin ja hyvällä voitolla realisoitu. Tämä on mielenkiintoinen ajattelutapa siinä mielessä, että Ahlström myi kyllä salkkuun joutuneita toisen yhtiön osakkeita, mutta ei puhettakaan, että Ahlströmin omistajakunta olisi myynyt Ahlströmin osakkeita.

Minä tulkitsin ministeri Kääriäisen puheenvuoron niin, että hän sanoutui tämän kaltaisesta toiminnasta irti ja yhtä selvin sanoin irti siitä, että jos valtionyhtiöiden kohdalla omistuspohjaa laajennetaan tai muutoin hankitaan pääomatuloja, yhtiöpääomia, yhtiöille, niitä käytettäisiin joihinkin muihin tarkoituksiin kuin varsinaisen yhtiön kehittämistoimintaan ja teollistamiseen. Tämä kanta poikkeaa hyvin selvästi mm. siitä, mitä ed. Saario puheenvuorossaan sanoi ja minä hän vastauspuheenvuorossa useampaan kertaan toisti. Ei ole mitään järkeä, ed. Saario, siinä, että valtio myisi omaisuuttaan, reaaliomaisuutta, sellaista omaisuutta, jonka tarkoituksena on luoda Suomeen teollisuutta ja pysyviä työpaikkoja, pois käyttääkseen sitten saamansa varat esimerkiksi veronalennuksiin, niin kuin teidän ryhmätoverinne ed. Zyskiewicz, ryhmän puheenjohtaja, erinäisissä yhteyksissä on vaatinut. Toistan vielä, että siinä, ed. Saario, ei ole mitään järkeä.

Ministeri Kääriäinen toivoi, että ammutaan kahta kohdetta ihan erikseen, Ollilan työryhmän papereita ja ministeriön kannanottoja. Ammutaan vain, ministeri Kääriäinen.

Ollilan työryhmän mietinnössä on joitakin osia, jotka ovat ihan hyviä teollisuuspoliittisen keskustelun pohjaksi. Täällä niitä on eri yhteyksissä lueteltu, mutta innostus, jolla pankinjohtaja Ollilan työryhmä ehdottaa pitkällemeneviä uudistuksia valtionyhtiöiden hallinnon osalta, on vähän kummallista. Minulle kyllä jäi tässä suhteessa hyvin epäselväksi, mikä on ministeri Kääriäisen luonnehtima suomalainen tie valtionyh-

tiöpolitiikassa. Siitä meillä varmasti tulee tilaisuus keskustella myöhemminkin, ei se tänä iltana varmasti selviä.

Kun puhutaan suomalaisesta teollisuuspolitiikasta, alleviivaan erästä hyvin keskeistä asiaa. Se on se, että aina, kun Suomeen tehdään merkittävä investointi, olkoon investoinnin takana yksityinen tai julkinen taho, valtio on tavalla tai toisella, mutta yleensä aivan ratkaisevalla panoksella mukana tässä investoinnissa. Tämä on kautta historian ollut hyvin selkeä sääntö. Nytkin, kun meille suunnitellaan Rauman sellutehdasta, sen liikkeellelähdon eräänä perusedellytyksenä on, että valtio on mukana rahoitusjärjestelyissä. (Ed. Ukkola: Ei pitäisi olla!) — Se on, ed. Ukkola, Suomessa aina näin. Ei sillä ole suurempaa väliä, kun merkittävän kokoisesta investoinnista meidän oloisamme on kysymys, tekeekö sen yksityinen vai valtion tai kuntien taho. Valtio on aina mukana maksamassa, rahoittamassa tai ainakin takamassa näitä investointeja.

Minusta tämä on mielenkiintoinen lähtökohta siinä suhteessa, että valtion teollistamispolitiikka ei rajoitu vain valtionyhtiöitten toimintaan. Valtionyhtiöthän ovat sellaista kansallista perusomaisuutta, perusteollisuutta, joka työllistää, niin kuin täällä on sanottu, noin 128 000 henkeä tällä hetkellä. Niitten vuotuinen liikevaihto yhteenlaskettuna on 150 miljardia. Niitten oma pääoma on lähellä 10:tä miljardia. Ne jo suuruusluokaltaan osoittavat, että kysymys on mitä keskeisimmästä osasta suomalaista teollisuutta ja yritystoimintaa, minkä vaikutus heijastuu hyvin pitkälle yksityiseen teollisuuteen ja yritystoimintaan.

Kun on ollut tilaisuus keskustella valtionyhtiöitten merkityksestä esimerkiksi pkt-yritysten toimitusten tilaajina, näillä on aivan keskeinen merkitys siellä. Me emme voi tehdä sellaista eroa, että toisaalla toimivat ikään kuin omassa maailmassaan valtion omistamat yritykset ja sitten on kokonaan erillään yksityinen yritystoiminta. Ei tämä ole relevantti jako suomalaisessa teollisuudessa ja suomalaisessa yritysmaailmassa. Päinvastoin valtionyhtiöt ovat keskeinen osa, eräänlainen kivijalka, koko suomalaiselle yritystoiminnalle ja sen takia on kannettava huolta siitä, miten tätä yritystoiminnan lohkoa ja teollisuutta kehitetään.

Valitettavasti välikysymyksen välittömänä aiheena lienee ollut hallintoneuvostojen lakkautusuhka, mutta välikysymys kyllä on muotoiltu niin, että tässä keskustelussa on tilaisuus katsella

suomalaista teollisuuspolitiikkaa vähän laajemminkin.

Minusta tärkeätä on katsella valtion yrityksiä siitä näkökulmasta, miten omistajavaltaa siellä käytetään ja mikä omistajavallan käytön perustarkoitus on. Lähden siitä, että valtionyhtiöt tarvitsevat jatkuvasti lisää pääomia. Pääomahuollon kunnossapitäminen on omistajan eräs keskeinen tehtävä. Siitäkin olen ministerin kanssa samaa mieltä, että budjettivarat näinä ankeina aikoina eivät riitä pääomatarpeitten tyydyttämiseen. On käytettävä keinona mm. omistuspuhjan laajentamista siinä määrin, että valtio kuitenkin suojaa määräysvaltansa yhtiöissä.

Vastikäänhan eduskunta äänesti lisämenovarvioletuskustelun päätteeksi ns. yksityistämismvaltuutuksesta. Tässä jako oli hyvin selvä. Vasemmiston puolella valtuutuksia ei olisi haluttu antaa, kun taas hallituksen takana oleva eduskunnan enemmistö halusi nämä valtuudet antaa. Siinä tehtiin mielestäni paha virhe.

Joka tapauksessa omistajavallan käyttöön liittyy yksityisen investoijan näkökulmasta sellainen vaatimus, että sijoittajan tulee luottaa yrityksen strategisen päätöksenteon ja myös operatiivisen johtamisen taitoon. Tässä suhteessa ei ole yhdentekevää, ketkä edustavat omistajaa yhtiön hallintoelimissä, eikä yhdentekevää ole sekään, miten nämä hallintoelimet on koottu. Minä en mielelläni tee sellaista rajaa, jonka muun muassa ed. Ukkola eri puheenvuoroissaan on tässä useaan kertaan tehnyt, että kaikki poliitikot ovat tylsimyksiä, jotka eivät kelpaa yritysten hallintoelimiin tai että poliitikkojen asiana ei ole lainkaan sinne kuulua. Tämä raja on täysin asiaton. Samalla sanoudun irti myös siitä, että poliitikkojen pitäisi täyttää kaikki hallintoelinten paikat.

Kun omistajavallan käyttöä käytännössä järjestetään, ilmeisesti on olemassa kaksi vaihtoehtoa: ns. hallintoneuvostomalli ja toisaalta ulkopuolisen hallituksen malli. Itse olen hallintoneuvostomallin kannalla. Olen sitä mieltä, että hallintoneuvostot tulee säilyttää valtionyhtiöissä. Niitä voidaan kehittää. Niitten kokoonpanoa on harkittava uudelleen. Jäsenmäärää tulee mielestäni vähentää ja vastuuta lisätä muuttamalla osakeyhtiölain asianmukaisia pykäläiä niin, että uudet hallintoneuvosto voivat entistä paremmin tarttua strategiseen päätöksentekoon yhtiöissä. Hallintoneuvostomallissa ei ole mikään ongelma järjestää myöskään henkilökunnan asemaa asianmukaisesti.

Sen sijaan hallitusmallissa, jossa koottaisiin yhtiön hallitukseen ns. ulkopuolisia asiantunti-

joita, on monenmoisia vaikeuksia. Jos ajatellaan, että esimerkiksi 20 valtionyhtiöön koottaisiin ulkopuolisista ns. riippumattomista asiantuntijoista kollegio, jossa olisi 6 jäsentä kussakin, se merkitsisi 120 jäsenen valintaa näihin hallituksiin. Haluaisin nähdä vaikkapa kokeeksi kauppa- ja teollisuusministeriön listan, keitä siellä sitten istuisi.

Ajatellaan valtion metsäyhtiöitä. Keitä istutetaan hallituksiin sen jälkeen, kun poliitikot, virkamiehet, Suomen Pankin edustajat jääviys- tai muista syistä ovat poissa? Pidän täysin mahdotomana nimittäin sitä, että kauppa- ja teollisuusministeriön virkamies istuu henkilökohtaisessa vastuussa jonkin valtionyhtiön hallituksen jäsenenä samalla, kun hän tai hänen alaisensa ovat velvollisia virkatehtävissään huolehtimaan, että valtio tasapuolisesti teollisuuspolitiikassaan kohtelee kaikkia, sekä valtion että yksityisiä metsäyhtiöitä. Asetelma on täysin mahdoton, ed. Saario. (Ed. Saario: Älkää opettako, ed. Louekoski!) — Kyllä minä vähän opetan, kun ed. Saario ei näytä tuntevan näitä asioita. — 120 pätevää, hyvässä työssä olevaa teollisuuden asiantuntijaa, lista vain esille! Keitä ne mahtaisivat olla, jotka eivät ole jäävejä, eivät ole virkamiehiä, eivät poliitikkoja eivätkä kilpailevien yhtiöiden hallitusten jäseniä? (Ed. Laine: Mutta kuitenkin jotakin tietäisivät!) Minä luulen, että vaikeus on lähes ylivoimainen, ed. Saario. Mutta tälle tielle nyt hallitus ilmeisesti on lähde. (Ed. Korva: Ei lähde!) — Ed. Korva vakuuttaa, ettei lähde. — Minä luulen myös, että ei lähde, kun tämä mahdottomuus hallitukselle selviää, mutta ajatuskokeiluna joka tapauksessa hyödyllinen.

Kun kuulutan perään omistajavallan käytön tehostamista, kuulutan myös perään vastuuta niiltä henkilöiltä, jotka istuvat hallituksissa. Ryhmäpuheenvuorossamme ed. Rönholm kiinnitti huomiota siihen, että valtionyhtiöiltä kiellettiin virkamiesmääräyksillä suojautuminen valuuttakurssiheilauteluja vastaan ja aiheutettiin 3,5 miljardin menetykset viime vuoden tilinpäätöksissä. Kärjistän tätä asiaa niin, että melkoisia munauksia operatiivisen johdon olisi pitänyt teollisuuspoliittisissa ratkaisuisaan firman sisällä tehdä, että olisivat pystyneet tämän kaltaisia tappioita muutamalla päätöksellä aiheuttamaan.

Ministeri Kääriäinen, jolla oli ehkä jotakin muuta tekemistä, kertoi osoitteen, mihin lasku voidaan lähettää näistä tappioista. Niin minä ymmärsin hänen puheenvuoronsa, kun hän sanoi, että ministeriö vastaa näistä ohjeista. Ehkä

on syytä eduskunnan tutustua, miten ne ohjeet annettiin, kuka niistä vastaa, kuinka suuria tappioita aiheutettiin ja ylipäättänsä, miksi ne ohjeet annettiin.

Olen ymmärtävinäni, että eivät valtionyhtiöt voi olla ensimmäisenä niin sanotusti keinottelemassa valuutan arvolla. Tämä on hyvin luonteva lähtökohta. Ei todellakaan ensimmäisenä pidä olla, ja jos keinottelusta puhutaan, ei edes viimeisenä. Mutta kun oli, lainaan tässä valtiovarainministeri Viinaseen usein käyttämää sanontaa ”päivänselvää”, miten tulee käymään, niin oliko siinäkin tilanteessa tarpeen aiheuttaa tällaiset tappiot valtionyhtiöille? Missä se vastuu on? Ehkä asiaan on tilaisuus palata jossakin toisessa yhteydessä mutta tässä talossa.

Omalta puoleltani olen ehdottamassa herra ministerille ja hallitusryhmille, että ei tehdä valtionyhtiöistä näillä hallintokoukuilla ja uhmapäisillä äkkipäätä keksityillä uudistuksilla pelikenttää erilaisille tempoileville ratkaisuille, vaan hakeudutaan nyt eduskuntaryhmien kesken sellaiseen yhteistyöhön, joka tuo tuloksena toimintakykyiset, asiantuntevat ja vastuunkantoon pystyvät hallintoneuvostot ja niiden alaisuuteen sellaisen operatiivisen johdon, jolla on suunta selvillä. Sellaiset operatiivisen johdon järjestelyt, joissa luodaan kaksikärkimalleja — toisaalta toimitusjohtajan johtamat operaatiot ja toisaalta hallituksen puheenjohtajan johtamat operaatiot — eivät ole onnistuneita. Niistä on kokemuksia, ja kokemukset ovat kautta linjan pelkästään huonoja.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Louekosken puheenvuorossa oli kiintoisa näkemys tästä keskustan eduskuntaryhmän kannasta ja myös hallituksen kannasta siinä, että hän katsoi näitä näkemyksiä yhteensoviteltavan vain sillä tavalla, että hallitus ja kauppa- ja teollisuusministeriö lähtevät tässä asiassa vallankäytön näkökulmasta ja keskustan ryhmä laajemmasta näkökulmasta. Itse asiassa kun tuota näkökulmaa mietin, niin tämä saattaa ollakin se oikea yhteen veto. Joka tapauksessa ministerin ja keskustan eduskuntaryhmän lausuntojen sanoma on yhteensovitettavissa.

Mutta se on toki otettava näistä puheenvuoroista ja nimenomaan keskustan puheenvuoroista esille, että tämä tilaisuus ja tämä keskustelu ja yleensä tästä hallinnosta syntyneet keskustelu on nostanut onneksi laajemmin tämän valtionyhtiöpolitiikan keskusteltavaksi. Voin kyllä sanoa, että pitkistä aikaa mm. keskustan eduskunta-

ryhmässä tässä yhteydessä käytiin laajempaa aluepolitiikkaan tai yleensä valtionyhtiöpolitiikkaan ja teollisuuspolitiikkaan liittyvää keskustelua ja siinä yhteydessä myös näitä tiettyjä keskeisiä periaatteita kirkastettiin keskustan perinteisten mutta nykyaikaan ja tämän päivän tarpeisiin soveltuvien periaatteiden mukaisesti.

Toinen näkökulma tähän asiaan on väistämättä tämä hallinnon näkökulma. Hallinto on sitä varten, että hommia hoidetaan tehokkaasti. Kun olen kuunnellut muun muassa ed. Haaviston ja ed. Ukkolan puheenvuoroja huoneessani ja täällä salissa, niin voin kyllä vain todeta, että he tunnustavat, että heillä ei ole mitään kokemusta yhtiöiden hallinnosta, mutta varmimmin he kyllä näistä asioista puhuvat. Mielestäni he eivät tunnu tietävän yhtiöitten hallinnosta yhtään mitään.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun pariin asiaan ed. Louekosken puheessa.

Hän sanoi, että valtion teollisuuspolitiikka ei rajoitu vain valtionyhtiöihin. Näinhän totta vieköön on. Järjestelmä, mikä Suomeen on rakennettu vuosikymmenien kuluessa, ei rajoitu pelkästään valtionyhtiöihin. Kaikkihan on valtion vastuulla tällä hetkellä. Jopa Saarikankaan, markkinatalouden ja hyvän yritystoiminnan ihanteen, laivoja Suomen valtio takaa 6 miljardin markan edestä. Entäs sitten, jos Masaryards ei pystykään vastaamaan huutoonsa? Kun SDP arvostelee maataloustukia, niin kyllä olisi syytä ryhtyä arvostelemaan myös teollisuudelle annettavaa liiallista tukea. Eihän teollisuus tee mitään, ei investoi mitään, ellei tule valtiolta tukea, ellei valtio auta, ellei ole tukipolitiikkaa, ellei ole sitä ja tätä. Tätähän se on ollut. Tämä järjestelmä on rakennettu ja tähän on Suomen yritykset suljetussa taloudessa opettettu SDP:n ja keskustapuolueen yhteisvoimin. Näin on.

Toinen mihin olisin vielä halunnut puuttua, on hallintomalli. Ei tarvitse olla, ed. Korva, hallintoneuvoston jäsen, kun kuulee, mitä siellä tehdään tai että siellä ei tehdä yhtään mitään, tai kun näkee, mitä jälkeä on hallintoneuvostojen työstä. Onhan niitä hallintoneuvostoja muissakin kuin valtionyhtiöissä. Kyllä tiedetään, mikä on esimerkiksi Ekan hallintoneuvoston rooli ollut laman aikana: ei minkäänlaista vastuuta eikä valankäyttöä eikä omistajanohjausta. Jos poliitikot haluavat mennä päättämään, silloin pitää mennä hallitukseen ja ottaa henkilökohtainen vastuu.

Ymmärrän hyvin, että ed. Louekoski ei tätä halua tehdä.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkäpä Alkoa lukuun ottamatta yritykset eivät elä pullossa ja pullosta, vaan kysymyksessä on tietysti laaja elinkeinoelämän vuorovaikutus, jossa saattaa olla sekä yksityistä että valtiojohtoista toimeliaisuutta. En halunnut halventaa valtiojohtoisen toimeliaisuuden merkitystä. Olin ymmärtävinäni, että ed. Louekoski joko ylikorosti sitä tai sitten oli ikään kuin mustasukkainen, että jotkut muut ovat puuttuneet alueeseen, jonka hän katsoo yksin parhaiten hallitsevansa. Siinä tapauksessa tietysti eräs hallintoneuvostokysymys on osaltansa ratkaistu.

Herra puhemies! Haluan kyllä puuttua edelleen siihen peruskysymykseen, että totta kai avoimessa vuorovaikutteisessa elinkeinotoiminnassa täytyy olla mahdollisuus arvioida myös oston ja myynnin kautta yritysten tilaa. Ei se, että valtio myy omistamiaan yrityksiä tai omistamiensa yritysten osakkeita, kun se myy niitä oikeaan hintaan oikeaan aikaan, ole sellaisenaan mikään rikos, ei sen paremmin ihmiskuntaa kuin yritystoimintaa kohtaa. Saattaapa se olla veronmaksajien kannalta paljon edullisempaa kuin ylläpitää sellaista yritystoimintaa, joka aiheuttaa markkinoille kilpailun vääristymiä, joita joudutaan sitten paikkaamaan muilla tavoin.

Arvoisa puhemies! Vielä haluan kiinnittää huomiota hallintokysymykseen. Näyttää siltä, että kaikkialla yksityisellä sektorilla ja yleensä myös ulkomailla on omistajahallinto hoidettu hallitusten kautta. Varsin huomattavalla tavalla yksityiset luopuvat Suomessa hallintoneuvostoista. Hallintoneuvostoille on keksittävä varsin uusi rooli, jos niille on ylimalkaan jotain tehtävää. Menkööt poliitikot ja muut hallituksiin kantamaan vastuuta. Nyt tämä on vastuuttomien juhlaa.

Ed. Laine: Herra puhemies! Mielestäni valtionhallinnon piirissä on meneillään kaikki järjestyvät mittasuhteet ylittävä liikelaitostamisen, yhtiöittämisen ja yksityistämisen prosessi. Sen toteuttajat ovat kuin auringonpistoksen saaneita. Palavassa innostuksen humassa unohdetaan ihmiset, laskelmien teko, kokonaishyötyanalyysien tarve ja henkilöstösopistusten haittavaikutukset. Suunnitelmat ovat monilta osin, en tässä nyt yksistään puhu kauppa- ja teollisuusministeriön alueesta vaan esimerkiksi liikenneministe-

riön piiristä, hyvin kapea-alaisia ja monessa mielessä lyhytnäköisiä.

Meillä on esimerkkejä siitä, miten liikelaitostaminen johtaa nopeasti yhtiöittämiseen ja sitten yksityistämiseen, kuten tapahtui esimerkiksi Valtion sähköpajan osalta ja viimeksi Kulinaarin osalta. Eihän se ollut kuin hetken aikaa yhtiö, joka sitten myytiin yksityisille.

Käytännössä tämä merkitsee myös eduskunnan budjettivallan romuttamista, vaikka aivan äskettäin me tässä talossa teimme kahden eduskunnan aikana lakeihin sellaisia muutoksia, jotka tarkoittivat eduskunnan budjettivallan lisäämistä.

Nyt ollaan esimerkiksi rakennushallitusta yhtiöittämässä. Kun henkilöstön taholta pyydettiin esittämään laskelmia suunnitelman toteuttamisen taloudellisista vaikutuksista ja taloudellisesta edullisuudesta, sanottiin, että ei sellaisia laskelmia ole tehty.

Kerrassaan kummallinen on Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen tilanne. Viime vuoden lopulla aloitettiin uudelleenorganisointi. 34 yksikköä käsittävä kokonaisuus muutettiin 9 yksikköä käsittäväksi, minkä seurauksena 300 ihmistä sai työtehtävän loppumista tarkoittavan osoituksen. Noin 100 henkilöä on sijoitettu ”kuritus-huoneeksi” luonnehdittuun tilaan, jossa ei tarjota työtä mutta jossa pitää olla ja odottaa ns. uudelleensijoitusta mutta turhaan, koska uudelleensijoitusta ei näytä tulevan. Ilmeisesti tässäkin tapauksessa tarkoituksena on saavuttaa tilanne, jolloin irtisanomisperusteeksi voitaisiin kirjata taloudellinen ja tuotannollinen syy.

Myös tielaitoksen piirissä on organisaation uudistussuunnitelmia, joihin sisältyy yhtiöittämistä ja myös uusien, budjetin ulkopuolisten rahastojen muodostamista vastoin eduskunnan aikaisemmin ilmaisemaa tahtoa. Tuntuu kummalliselta, että nykyiset — puhun nyt tielaitoksen alueesta — tulosvastuulliset yksiköt eivät riitä, vaan tähdätään ratkaisuihin, joilla esimerkiksi Turun tiepiirin johdon käsityksen mukaan tienpidon kustannukset tulevat aikaisempaa kalliimmiksi. Tietävästi hallitus on valmistelemassa lakiesitystä, jolla TVL:n alaisista konekorjaamoista muodostettaisiin osakeyhtiö. Koska jäljet peilottavat, puhun tästä asiasta hieman yksityiskohdaisemmin.

Käsissäni on Valtion ammattiliiton lausunto, joka on jo hieman vanha, 1992 joulukuulta, mutta se liittyy juuri äsken mainitsemaani valtion korjaamo- ja varikkotoiminnan uudistamiseen. Tässä kirjelmässä todetaan, miten liikenneminis-

terion asettama selvitysmies Seppo Westerlund on selvittänyt valtion kalusto- ja korjaamotoiminnan kehittämistä neljän keskeisen ratkaisuvaihtoehdon pohjalta. Siinä oli nykyisen toiminnan jatkaminen, valtion kalusto- ja korjaamolaitos, kolmas vaihtoehto valtion korjaamo osakeyhtiönä ja neljäs vaihtoehto kaksi korjaamoyhteisöä.

Valtion korjaamotoiminnan kehittämisratkaisuehdotuksessaan selvitysmies esitti ratkaisuna valtion korjaamotoiminnan tulevaisuuden toimintamuodoksi valtion kalusto- ja korjaamo-osakeyhtiötä. Valtion ammattiliitto tässä kirjelmässään ilmoittaa, että se ei pidä selvitysmiehen esitystä hyvänä ja jatkaa näin: ”Valtion virastojen ja laitosten korjaamoiden siirtäminen valtion korjaamo-osakeyhtiöön huonontaa palvelutasoa ja kannattavuutta etenkin tielaitoksen osalta. Henkilöstön aseman turvaaminen osakeyhtiömuodossa on myös epävarmaa ja luo ongelmia lisää henkilöstön sopeuttamisessa nykyiseen tilanteeseen verrattuna.” Liitto esittää tässä kirjelmässä, että tielaitoksen korjaamoista muodostetaan liikelaitosperiaatteella toimivia yksiköitä, jotka toimivat tielaitoksen alaisuudessa. Korjaamot erikoistuisivat valtion raskaskonekaluston ja tielaitoksessa olevan erikoiskaluston korjaamiseen sekä kehittelyyn.

Olen ymmärtänyt niin, että tämä Valtion ammattiliiton ilmaisema kanta valtion korjaamo- ja varikkotoiminnan kehittämistä vastaa henkilöstömielipiteitä ja ainakin monen tiepiirin osalta myös tiepiirien johdon ja esimerkiksi korjaamoiden johdon käsitystä. Näin näyttää olleen myös asianomaisen korjaamotyöryhmän henkilöstön edustajan mielipide, jossa oli todettu tuon työryhmän työn aikana ilmenneen, että valtion korjaamolaitoksen liikelaitostaminen koskee käytännössä vain tielaitoksen korjaamoja. Alun perin oli ollut kysymys huomattavasti laajemmasta kokonaisuudesta, mutta kun yksi ja toinen laitos jäi ulkopuolelle, niin kyseeseen tuli enää vain TVL:n korjaamotoiminta.

Mainitun kaltaisilla suunnitelmilla ja toimenpiteillä viedään henkilöstön motivaatio ja unohdetaan, että henkilöstö on kuitenkin tärkein voimavara tai näin ainakin usein sanotaan. Yksityistämisen taustalla eivät äsken mainitsemissani viittaamissani tapauksissa ole taloudelliset vaan täällä keskustelussa jo aiemmin esillä olleet ideologiset syyt. Talous on totta kai tärkeä asia, mutta yhteiskuntaa ei saa tarkastella vain talouden näkökulmasta, vaan ratkaisujen vaikutuksia tulee tarkastella myös tavallisen ihmisen kannal-

ta. On syytä muistaa myös se tosiasia, että yksityistämällä valtaa työnnetään markkinavoimille, jotka eivät tunne mitään vastuuta tämän yhteiskunnan muiden elämäntilanteiden kehittämistä eivätkä ylipääntään kansalaisten elämästä.

Valtionhallinnon tulossuhteiden eräistä myönteisistä puolistaan huolimatta on johtanut taloudellisten tavoitteiden yksipuoliseen korostumiseen toiminnan ohjenuorana ja siten valtion henkilöstöpoliittisten periaatteiden laiminlyöntiin. Markkinaperiaatteiden kritiikin soveltaminen nykyiseen tapaan valtionhallintoon ei ole yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta suositeltavaa, koska yhteiskunnallisia palvelutehtäviä ei ole järkevää ohjata vain liiketaloudellisin perustein, mikä johtaisi usean tehtävän lakkauttamiseen liiketaloudellisesti kannattamattomina. Tärkeää on mielestäni jatkossa turvata eduskunnan budjettivalta ja erityisesti silloin, kun kysymys on julkisen sektorin toimintalinjoista päättämisestä kansalaisten tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen kohtelun lähtökohdista.

Lopuksi sanon muutaman ajatuksen näistä valmisteilla olevista esityksistä. Esimerkiksi Valtionrautateiden yhtiöittäminen merkitsisi käytännössä rataverkon supistamista ja johtaisi hyvin pian Valtionrautateiden pilkkomiseen ja myös yksityistämiseen. Liikenne tulisi siirtymään yhä enemmän rautateiltä maanteille, mikä vaikuttaisi haitallisesti liikenneturvallisuuteen ja ympäristöön. Sen sijaan VR:n nykyistä liikelaatua on edelleen kehitettävä toimintaympäristön muuttuessa.

Äsken viittasin rakennushallinnon uudistukseen, yhtiöittämiseen. Käsitykseni on se, että koko yritykseen ei ole todellista tarvetta eikä siinä ole järkeä.

Uudelleensijoitustoimenpiteet, joihin viittasin VTT:n yhteydessä, ovat osoittautuneet ainakin toistaiseksi täysin tehottomiksi, koska avoimia työpaikkoja ei valtiolla ole. Tämän vuoksi hallinnon kehittäminen ja organisaatiomuutokset tulee ajoittaa suunniteltua pitemmälle aikavälille, jotta välttyään henkilöstön irtisanomisilta ja lomautuksilta.

Valtion henkilöstöpoliittisten periaatteiden lähtökohdista on oltava henkilöstön vankka palvelussuhdeturva, kilpailukykyiset palvelussuhteet ehdot, henkilöstön jatkuva kehittäminen ja luonnollisesti myös hyvä työympäristö. Hallinnon kehittämisen tavoitteena on oltava mahdollisimman korkea palvelutaso ja palvelujen saatavuus koko maassa. Erityisesti haluaisin korostaa tunnettujen ongelmienkin johdosta sitä, että hen-

kilöstön edustajat, on kysymys mistä valtionhallinnon osasta tai sektorista tahansa, on otettava mukaan kehittämishankkeisiin jo suunnitteluvaiheesta lähtien.

Tässä tilanteessa on täysin mielekästä lomauttaa ja irtisanoa väkeä valtion työpaikoilta. Ei siitä mitään säästöjä synny. Sen sijaan valtion väen työpanos menetetään. Suomen julkisen sektorin henkilöstömäärä ei ole kansainvälisesti katsottuna kohtuuttoman korkea. Valtion henkilöstömenot eivät ole budjetin loppusummaa kasvattaneet vaan pankkituki, työttömyysmenot, elinkeinoelämän tuki ja maatalous. Valtion henkilöstö vähenee kyllä jo aiempien hallituksen säästöpäätösten johdosta nopeassa tahdissa. Luonnollinen poistuma on noin 4 prosenttia eli 5 000 henkilöä vuodessa. Valtionhallinnon kehittämishankkeet on suunniteltava ja toteutettava siten, että henkilöstöä ei jouduta irtisanomaan tai lomauttamaan.

Päätän puheenvuoroni lausumalla muutaman sanan vielä hallintoneuvostoista. Minä olen erittäin monta kertaa kiinnittänyt huomiota siihen, että jokin kumma pistäinen on koskettanut ed. Ukkolaa, joka hartaudella mutta suuressa vihasa puhuu aina hallintoneuvostoista. Hänen puheenvuoroistaan saa sen käsityksen kuin kaikki eduskunnan jäsenet olisivat tässä talossa sitä varten, että he vaanivat tai etsivät paikkaa valtionyhtiöiden hallintoneuvostoista. Puheenvuoroista saa myös sen käsityksen, että kaikki kansanedustajat ovat hallintoneuvostojen jäseniä. En ole koskaan vaivautunut mitään laskelmia suorittamaan, mutta käsitykseni on, että tässä salissa istuvista tuskin puoltakaan on missään valtion hallintoneuvostossa. Jos toisin on, niin myönnän erehtyneeni, mutta käsitykseni on tämä. Sen takia ihmettelen, että eräissä puheenvuoroissa annetaan jopa sellainen käsitys, että joku kansanedustaja voi istua jopa kymmenessä hallintoneuvostossa. Eihän sellainen voi olla mahdollista. Synnytetään vain sellainen käsitys, että poliitikot ovat täällä pelkästään siinä tarkoituksessa, että he metsästävät hallintopaikkoja.

En ole milloinkaan ollut minkään hallintoneuvoston jäsen enkä ole milloinkaan pyrkinyt mihinkään hallintoneuvostoon. Minä luulen, että tässä salissa on erittäin monta samanlaista kansanedustajaa. Haluan myös torjua sellaisen käsityksen, että kansanedustajat hallintoneuvostoihin pyrkisivät korvausten takia. En usko, että niissä maksettavat korvaukset ovat sen laatuaisia, että niiden takia kannattaa ponnistella hallintoneuvostojen jäsenyyden saamiseksi. Mutta kyllä

minä kernaasti voin yhtyä siihen, että vapautetakoon näitä paikkoja myös muiden käyttöön. Mutta kuka sitten hoitaa tätä yhteiskunnan kontrollia, ellei myös kansanedustajia voida kelpuuttaa hallintoneuvostoihin?

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. J o k i n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin esittää muutaman kommentin ed. Laineen ansiokkaaseen puheenvuoroon. Hän tarkasteli hyvin monelta kannalta valtionyhtiöitä ja myös valtion laitoksia ja jopa valtionhallintoakin. Kyllä tänä päivänä taloudelliset vaatimukset ja tulosvastuu ovat hyvin vahvasti kohdistuneet myös valtion laitoksiin. Toisaalta olen myös ymmärtänyt, että valtionyhtiöiden kehittäminen vaatisi yksityisen pääoman mukaan saamista, koska meillä ei ole varoja, ennen kaikkea budjettivaroja, näihin satsata, jotta ne pärjäisivät. Ne ovat erittäin laajoja, jopa kansainvälisiä yhtiöitä. Sen takia yksityisen pääoman saaminen sinne on välttämätöntä. Näistä lähtökohdista lähinnä on lähdetty.

Monilla valtionyhtiöillä on myös yhteiskunnallisia perusteita. Ennen kaikkea valtioneuvoston kyselytunnillahan tätä asiaa käsiteltiin. Ministeri Kääriäinen silloin vastasi, jotta nimenomaan yhteiskunnallisilta perusteiltaan säilytetävistä, valtion määräämisvallassa olevista yhtiöistä keskustelu käydään parlamentissa. Sen hän lupasi aivan selvästi, jotta se tämän kevään aikana tulisi tapahtumaan. Avoimeksi jää myös henkilöstön edustus, joka on tavattoman tärkeä asia. Se tulee tuleen ratkaista myös ennen kuin tässä asiassa edetään eteenpäin. Nämä kaikki asiat, jotka myös ed. Laineen puheenvuorossa tulivat esille, sisältyvät myös hallituksen tavoitteisiin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Laine sanoi, että jollakin kansanedustajalla on kymmenenkin hallintoneuvostopaikkaa. (Ed. Laine: Näin on väitetty!) Olen saattanut itsekkin jossakin vaiheessa syylisyyttä tämän tyypiseen vihjailuun, mutta haluan todeta sen, että näkemykseni perustui erääseen tutkimukseen, jonka mukaan eräillä kansanedustajilla on jopa lähes 100 000 markkaa vuodessa hallintoneuvostopalkkioita ja tämän tyyppisiä palkkioita tilipussissaan. Se ei voi olla vai-

kuttamatta siihen, että kansanedustajan töitä joudutaan varmasti laiminlyömään.

Mitä tulee kansanedustajien hallintoneuvostopaikkoihin, ei minulla ole mitään sitä vastaan, että kansanedustaja on valtionyhtiön hallintoneuvostossa käyttämässä tietyllä tavalla isännän ääntä. Mutta minä vähän epäilen, että jos tästä salista ryhdytään etsimään niitä henkilöitä, jotka edustavat hallintoneuvostossa sitä asiantuntemusta, jota täällä salissakin on peräänkuulutettu, henkilöitä, joilla on hallintoon ja juuri siihen alueeseen otetta, jota kyseinen tuotantolaitos edustaa, tulos saattaa olla aika tavalla kirjava. Kyllä kansanedustajat pyrkivät hallintoneuvostoihin hyvin herkästi siitä välittämättä, onko heillä alan asiantuntemusta vai ei. Hyvin harvoin, väitän, eduskuntaryhmissä kiinnitetään riittävää huomiota siihen, että hallintoneuvoston jäsen edustaisi asiantuntemusta, sekä tuotannollista että hallinnollista asiantuntemusta, joka tässä valtionyhtiössä olisi välttämätöntä ja tarpeellista. Ne ovat kaunisteluita sellaiset puheet. Vaikka olisi vain puolet edustajista hallintoneuvostojen jäseniä, niin epäpäteviä on valtaosa. Yhteiskunnasta olisi löydettävissä muualta sellaisia ihmisiä, jotka pystyvät tuomaan asiantuntemusta, sekä tuotannollista että hallinnollista, valtionyhtiöihin. Ei se ole mikään eduskunnan erityisasema.

Ed. I i v a r i : Arvoisa puhemies! Kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäisen täällä kuulussa linjauksessa oli paljon sellaista, mihin voi yhtyä. Se ei sinänsä ollut yllätys. Yhteisymmärrys valtionyhtiöiden tärkeydestä on vuosikymmenten ajan yhdistänyt sosialidemokraatteja ja maalaisliitto-keskustaa. Sosialidemokraateille se on merkinnyt maan teollistamista. Maalaisliittokeskusta on monasti, niin kuin päivälläkin pidetystä keskustan ryhmäpuheenvuorosta kävi ilmi, painottanut valtionyhtiöiden aluepoliittista tehtävää. Täytyy tässä kaikella kohtuudella todeta myös se, että 50-luvulla näissä talkoissa olivat myös mukana isänmaalliset kokoomuslaiset, eikä tämä historia ole tämänkään päivän valossa lainkaan häpeällistä. Kyllä se oli hyvin tärkeätä ja merkittävää suomalaisen hyvinvoinnin luomista.

Kun ministeri Kääriäinen sanoi, että valtionyhtiöillä on tänä päivänä keskeinen merkitys ja merkitys säilyy maata uudelleen teollistettaessa, hän varmaankin oli tosissaan. Siksi onkin vahinko, että hänen puheenvuorostaan puuttui täysin laajempi teollisuuspoliittinen linjaus eikä minis-

teri myöskään arvioinut perusteollisuutemme lähtöleveysn näkymiä.

Keskusteltaessa valtionyhtiöiden asemasta ei voida puhua vain pääomahuollon järjestämistä omistuspohjan laajentumisen kautta. Ihan yhtä tärkeää on puhua toimintaympäristöstä ja sen muutoksista. Itse asiassa Suomen tulisi olla tällä hetkellä varsin kiinnostava investointien kohde. Meillä on runsaasti vapaana olevaa koulutettua työvoimaa. Meillä on hyvä infrastruktuuri. Meillä on vielä yhteiskuntarauha tässä maassa, ja ilmeisesti olemme kasvavien markkinoiden äärellä. Mutta ehkä Ahon hallitus ja sen puheet köyhästä arktisesta Suomesta sekä kuvat leipäjonoista ovat pelottaneet sijoittajat pois. Joka tapauksessa tuntuu siltä, että eräs talouden nousun ja investointien liikkeelle lähdön iso este on uskon puute tämän hallituksen ei ainoastaan teollisuuspolitiikkaan vaan yleensä politiikkaan, sekä kykyyn että tahtoon, tasapuolisuudesta puhumattakaan.

80-luvun hulluina vuosina pidettiin puhetta kansallisesta teollisuuspolitiikasta järjestöinä ja vanhakantaisena. Kukapa silloin olisi arvanut, että markkinatalouden vahvistumisen ja kilpailun lisääntymisen asemasta olemme nyt tilanteessa, jossa suuri osa yrityksistä toimii erilaisten tukien, ainakin pankkituen, varassa ja monet elinkeinoelämän jättiläisistä ovat kaatuneet. Kiinnostavaa on, että nyt kansallisia visioita peräävät myös mennävuosien jupit.

Tässä yhteydessä on todettava, että valtionyhtiöt näyttävät selvinneen myrskyn silmästä jotenkuten kohtuullisesti näistä valuuttatappioista huolimatta, joista täällä oli jo puhe. Puheet yksityisestä yritystoiminnasta tuntuvat sen sijaan ainakin osin irvokkailta. Joutuipa jopa valtiosihteri Timo Relander perääntymään katkeran tappion kokeneena tukiviidakon edessä.

Minusta valtionyhtiöiden tulevaisuutta ja merkitystä pitäisi arvioida laajempaa teollisuus- ja talouspoliittista linjausta vasten. Arvioinnissa olisi otettava myös huomioon, että muillakin kuin energia- ja puolustustarviketuotantoon keskittyvillä yhtiöillä saattaa olla kansallista strategista merkitystä. Näin ainakin silloin, jos ostokaikissa liikkuu yrityksiä, jotka haluavat ostaa kilpailijan pois markkinoilta.

Me taidamme olla sellainen äärestä laitaan -kansakunta. Ei ole kovin kauan siitä, kun kaikki todella pidimme innokkaasti suljetun talouden rakenteita yllä ja puolustimme valtionyhtiöitä. Mutta nyt tuntuu, että yhtäkkiä ne arvot, joiden nimeen vannottiin vielä vuosikymmen sitten,

ovat totaalisesti menneet. Se on varmasti osoitus jonkinmoisesta nousukasmaisuudesta. Ei tarvitse ajatella kuin esimerkiksi Ranskaa ja monia muita maita, joissa kansalliset teollisuuslaitokset ovat iso osa identiteettiä. Ne ovat arvoja, joita yhdessä puolustetaan.

Integroituvassa maailmassa kansallinen poliittinen päätöksenteko saanee entistä enemmän valmentajan roolia. Kilpailu investoinneista ja markkinoista kiristyy. Poliittisten päättäjien tehtävänä on luoda mahdollisimman hyviä edellytyksiä taloudelliselle toiminnalle. Luonnonvarojen lisäksi silloin tulevat kysymykseen rahapolitiikka, työvoiman saatavuus ja osaavuus, energiakysymysten hoito, tutkimuksen ja tuotekehityksen taso, yhteiskunnallinen ilmapiiri ja tulevaisuudessa yhä enemmän myös kyky ottaa huomioon ympäristötekijät.

Suomalaista tulevaisuutta on luotava edelleen vahvan perusteollisuuden — metsän, metallin, kemian ja enenevässä määrin elektroniikkateollisuuden — varaan. Siltä perustalta ponnistaa myös, jos niin haluamme, moderni pieni ja keski-suuri teollisuus. Suurteollisuus ja pk-teollisuus eivät ole suinkaan vaihtoehtoja vaan toinen toistaan täydentäviä. Valtionyhtiöillä voi olla myös tulevaisuudessa osuutensa teollisen perustamme vahvistamisessa ja myös uuden luomisessa, kuten ryhmäpuhujamme Mikko Rönnholm totesi.

Monissa täällä pidetyissä puheenvuoroissa kaivattiin eduskunnan tiiviimpää otetta valtionyhtiöiden ohjaamiseen. Minusta eduskunnan puuttuminen yksittäisten yhtiöiden asioihin ei aina ole välttämättä hyväksi. Poikkeuksena on kyllä se, että valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamisesta täällä päätettäisiin, kuten ministeri Kääriäinenkin lupasi ja totesi, yksitellen. Se on varmaankin tarpeellista. Mutta muutoin eduskunnan päätösten tulee ohjata talous- ja teollisuuspolitiikkaa, osoittaa resursseja koulutukselle ja tutkimukselle, linjoittaa aluepolitiikkaa sekä tehdä ympäristöä koskevia päätöksiä. Tietysti olisi helpompi kiistellä mennävuosien tapaan jonkin yrityksen sijoituspaikkakunnasta tai pitää avustuksin pystyssä kannattamatonta yritystä kuin luoda todella edellytyksiä yritystoiminnalle.

Paluuta vanhaan ei taida kuitenkaan olla. Ranskalainen sosialistipuolueen tunnettu poliitikko Michel Rocard onkin luonnehtinut poliittisen päätöksenteon ongelmia nykyisessä maailmassa suunnilleen näin: "Ennen hyvä poliitikko soitti ystävälleen valtiovarainministerille ja pyysi, että valtio pelastaa politiikon paikkakunnalla

toimivan yrityksen.” Se oli hyvää politiikkaa ja se oli konkreettista politiikkaa, mutta se ei toimi enää kansainvälistyneen talouden oloissa. Kannattamattoman toiminnan loputon tukeminen kääntyy hyvää tarkoitustaan vastaan. Suomen maatalouspolitiikan ja maataloustuottajien kiipeä asema EU-neuvottelutilanteessa kertoo omalta osaltaan tästä.

Hyvä politiikka taitaa olla tänään ja tulevaisuudessa abstraktimpaa kuin ennen, ja se on tietysti ongelmallista, joskus vähän surullistakin. Mutta se on hyvin haastavaa. Silloin kun puhutaan teollisuuspolitiikasta ja valtionyhtiöistä, pitää puhua myös suomalaisesta työvoimasta ja työvoimasta huolehtimisesta. On äärimmäisen huonoa teollisuuspolitiikkaa ja talouspolitiikkaa kasvattaa työttömyyden kovaa ydintä sillä tavalla, kuin tämä hallitus tekee.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Täällä on hyvin monissa puheenvuoroissa annettu ymmärtää, että koko väläkysymyksessä olisi kysymys lähinnä hallintoneuvostopaikoista ja niihin kohdistuvasta kateudesta. Se on sinänsä naurettava väite, kun tiedetään, että kysymyksessä on koko valtionyhtiöiden tulevaisuus ja olemassaolo. Hallintoneuvostoista luopuminen on vain yksi askel näiden yhtiöiden yksityistämisen suuntaan ja koko valtionyhtiöiden roolin romuttamiseen. Sen vuoksi se on tietysti tärkeä asia.

Arvoisa puhemies! Ilta on jo kovin pitkällä, ja into näyttää olevan vähissä, kun salissa on noin harvalukuisen kuulijoiden joukko, joten en aio kovin pitkään keskustelua osaltani jatkaa. Mutta haluan kertoa tavallaan iltasadun muodossa yhden pienen opettavaisen jutun. Olisi ollut ihan hyvä, että myös ministeri Kääriäinen olisi ollut sitä kuuntelemassa.

Kuvitellaanpa, että minä olisin vaikka rikkaan suomalaisen suvun edustaja, jolle koko suku olisi uskonut kaikkien omien tuottavien yritystensä hoitamisen. Nimikin voisi olla hyvin perisuomalainen, vaikkapa Kääriäinen. Suvun sinänsä tuottavat ja terveet yritykset olisivat kumminkin siinä tilassa, että niihin tarvittaisiin vähän ulkopuolista rahaa. Minä raukka rahapulassa tyhmyyttäni myisin yhtiötten osakkeita suvun ulkopuolisille jopa niin paljon, että suku menettäisi yrityksissä oman päätösvaltansakin. No, on varmasti helppo arvata, minkä puhutellun minä suvulta saisin. Sanoisivat taatusti, että johan sinä Kääriäinen tempun teit, ja innokkaimmat lupaisivat varmasti hirttotuomioita sun muita. Luulen, että minun olisi turha selittää,

että tämä oli välttämätöntä yhtiöiden omistus-pohjan laajentamiseksi ja yritysten pääomahuollon turvaamiseksi. Kyllä suku tajuaisi selityksitäkin, että kyseessä oli yhteisen omaisuuden myyminen muille. Eivät siinä varmaan mitkään selitykset auttaisi. Osaisivat sanoa varmasti minulle senkin, että olisit hyvä Kääriäinen ottanut vaikka lainaa, että olisit voinut hoitaa tilanteen. Olisi kannattanut ottaa lainaa tuottaviin ja toimiiviin yrityksiin. Varmasti suku väittäisi, että ulkopuolisetkin, kun tuovat rahaa näihin yrityksiin, tuovat sitä sijoitusmielessä, niin miksei meidänkin kannattaisi niihin hankkia rahaa.

Arvoisa puhemies! Mikä ero on muka sillä, että jotkut muut kääriäiset voivat suunnitella myyvänsä ulkopuolisille meidän kaikkien suomalaisten yhteisesti omistamia yrityksiä, näitä valtionyhtiöitä? Mielestäni siinä ei ole juuri minikäänlaista eroa. Jos joku yksityinen on kerran valmis sijoittamaan niihin pääomiaan, hän tekee sen aivan varmasti siksi, että haluaa rahoilleen hyvän tuoton. Turha meidän on kenenkään toisillemme täällä uskotella, että yksityinen pääoma tulisi hyväsydämyyttään turvaamaan valtionyhtiöiden pääomahuoltoa. Kyllähän me tiedämme sen, että eivät huonot yhtiöt mene kaupaksi ulkopuolisille, eivät niistä yksityiset ole kiinnostuneita. Yksityiset ovat tietysti kiinnostuneita hyvistä, tuottavista yrityksistä, hyvistä valtionyhtiöistä. Miksi? Siksi tietysti, että saavat niissä rahalleen tuoton. Niin kuin me kaikki tiedämme, yksityinen raha hakee aina itselleen parhaan mahdollisen tuoton. Jos niihin yrityksiin kannattaa yksityisten sijoittaa panoksiaan, miksi niihin ei sitten kannata valtion panostaa ja sijoittaa omistajana varoja, vaikka velkarahojakin? Tätä yhtälöä minä en ole ymmärtänyt tänä iltana koko aikana tässä keskustelussa enkä aivan helposti ymmärräkään.

Mutta sen kyllä tiedän, että kaikki vanhat maalaisliittolaisetkin tiesivät sen, että lypsylehmiä ei kannata myydä. Tässä on kysymys aivan samasta asiasta. Toivon, että sen joku minulle rautalangasta näyttää. En ole ainakaan sitä tänä iltana ministerin suustakaan niin vakuuttavasti kuullut, että olisin sen voinut uskoa. Erityisesti meitä Lapin ihmisiä kummastuttaa kovasti se, että koko Lapin teollistamiselle keskeiset valtionyhtiöt eivät näytä enää merkitsevän Suomen keskustallekaan mitään. Täällä on monta kertaa tänä iltana tullut esille se, että taannoinen presidentti, kunnioitettu presidentti Kekkonen ja myös silloinen maalaisliitto pitivät valtionyhtiöitä ja niiden roolia hyvin tärkeänä, mutta tänä

päivänä Suomen keskustalle tästä perinnöstä ei näytä olevan mitään vaalimisen arvoista jäljellä.

Mainitsen näistä pohjoisen valtionyhtiöistä vain pari esimerkkiä. Ensimmäinen on Veitsiluoto Oy. Sen voimalahankkeitten kanssa niin Kemissä kuin Kemijärvelläkin on palloteltu ties kuinka kauan. Erityisesti ed. Tennilä kertoi tänä iltana näitten yhtiöitten osalta hyvin sen, että tarvittaisiin vain valtion edustajan, kauppa- ja teollisuusministeri Kääriäisen nimi paperiin, ja yhtiöitten tulevaisuus olisi turvattu. Kemin voimalan osalta näyttää hiukan olevan valoa näkyvissä, mutta erityisesti Kemijärven tehtaan kehittämisen ja sen voimalan osalta näyttää tilanne olevan kyllä erittäin vaikea.

Koko Koillis-Lapissa ja laajemmin Keski-Lapissakin ollaan erittäin huolestuneita siitä epä tietoisuudesta, mikä Kemijärven tehtaitten kohtalo on. Jos kauppa- ja teollisuusministeriö omistajan edustajana ei voi tehdä suoranaisesti Kemijärven sellutehtaan uudistamis- ja laajentamispäätöstä, mikä välttämättä tarvittaisiin, niin olisi edes kohtuullista se, että valtio omistajana ilmoittaisi, että tämä saneeraus ja laajennus tullaan jollakin aikavälillä tekemään. Me tiedämme, että jos tässä epä tietoisuudessa vitkutellaan tarpeeksi pitkään, sillä on erittäin suuria ja kauaskantoisia haittavaikutuksia Kemijärvellä. Tällä hetkellä jo tiedetään, että ihmiset suhtautuvat kaikkeen elämiseen — asuntokysymyksiin, asuntojen hankkimiseen jne. — sillä tavalla, kuin he pelkäisivät, että tarkoituksena onkin ajaa Kemijärven tehdas alas eikä sitä kehittää. (Ed. Aittoniemi: Paljon tehtaalla on työpaikkoja?) — Tehtaalla on työpaikkoja melko paljon ja niitä tulisi huomattavasti enemmän, koska alueen puuraaka-aine riittäisi tuotannon nostamiseen melko merkittävästi. Kaikki metsäalan asiantuntijat siellä sanovat, että näin pitäisi tehdä. Jostain ihmeen syystä valtio omistajana ei halua tätä tunnustaa ja ilmoittaa edes jonkinlaista saneeraus aikataulua sille tehtaalle, että ihmiset saisivat tulevaisuuden uskonsa takaisin.

Toinen Lapille yhtä tärkeä valtioyhtiö tänä päivänä on Outokumpu ja tietysti sen vuoksi, että Lapissa odotetaan ihan maailmankin mittakaavassa valtavan malmialueen käyttöönottoa. Keivitsan malmio, joka on Sodankylässä, on tämänhetkisen tuntemuksen mukaan jo niin suuri, että se tulee takaamaan töitä ja toimeentuloa melko suurelle joukolla ihmisiä. Onkin aika järjetöntä, että tässä vaiheessa, kun pitäisi ruveta päättämään siitä, kuka todella on Keivitsan malmion hyödyntäjä, niin nyt askarrellaan valtion

elikkä yhtiön pääomistajan taholta sillä, pitäisi- kö tämäkin yhtiö yksityistää ja missä määrin. Se on mielestämme järjetöntä. Lapin ihmiset eivät sitä käsitä, koska Keivitsan malmion yhteydessä todella voidaan puhua ”kultakaivoksesta” ja uusimmat tutkimukset osoittavat sen, että tämän Keivitsan melko välittömässä läheisyydessä on vastaavanlaisia malmioita muitakin.

Valtionyhtiökysymys on niin suuren mittaluokan kysymys, että se olisi kyllä tullut kokonaisuudessaan saattaa täällä eduskunnassa vähän laajemman keskustelun kohteeksi, ei vain näin välikysymyksen muodossa vaan todella sillä tavalla, että olisi pyritty löytämään ne strategiat, millä tavalla valtionyhtiöitä voitaisiin kehittää, että niitten rooli myös alue- ja teollisuuspoliittisina yhtiöinä, työllistäjinä olisi voitu laajemmalla yksituumaisuudella hyväksyä. Mielestäni on aika järjetöntä se, että nyt ollaan runttaamassa asioita lävitse jonkin tavallaan väkisin ajetun lisätalousarviolausuman perusteella.

Kuvaavaa tämän asian salamyhkäisyydelle oli se, että valtiovarainvaliokunnassa oltiin löytämässä jo yksituumainen lausuma siitä, miten kä valtionyhtiökysymys olisi eduskunnassa pitänyt hoitaa, mutta sitten muutamat yönylinukkujat tulivat toisiin ajatuksiin ja jo yksituumaisesti löydetty lausuma jouduttiin mietinnöstä jättämään pois.

Arvoisa puhemies! Ainakin pohjoisessa, missä valtionyhtiöitten toimintaa on arvostettu ja se on tunnustettua sekä tiedetty niitten merkitys, toivotaan, että valtionyhtiöitä voitaisiin edelleenkin kehittää eikä suunnitella niitten yksityistämistä. Meille lappilaisille on kaikille selvää, että ilman sitä valtionyhtiöpolitiikkaa, jota taannoin on harrastettu, Lapissa ei tänä päivänä olisi juuri minkäänlaista teollisuutta. Siitä olemme huolissamme, että valtionyhtiöinstituti- on romuttamisella niistä aiottaisiin luopua ja jättää Lappi taas teollistuneen Suomen ulkopuolelle.

Ed. L a a k s o n e n : Arvoisa puhemies! Alkuillan kuuntelin työhuoneessa tiiviisti käytyä keskustelua, ja on sivuttu myös valtionyhtiöiden hallintoneuvostojen jäsenten runsaita kokouspalkkioita. En tiedä, onko tämä tietämättömyyttä vai asian kääntämistä ikään kuin sivuraiteille, mutta jotta tämä asia tulisi oikein virallisestikin todettua, todetaan nyt näin, että vuosipalkkio ynnä kokouspalkkio on vähän runsaat 20 000 per vuosi, josta menee 60 prosenttia veroa ja ainakin meillä maksetaan 10 prosenttia puolueel-

le puolueveroa, joten mistään rikastumisesta ei liene tässä asiassa kuitenkaan kysymys.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöt ovat suomalaisen teollisuuden vankka perusta, jolta pohjalta on voitu kehittää maamme teollisuus-, työllisyys- ja aluepolitiikkaa varsin menestyksekkäästi jo vuosikymmenien ajan. Ministeri Kääriäisen vastauspuheenvuoro välikysymykseen oli vähintäänkin outo. Keskeinen sisältö näyttää olevan se, että hallitus haluaa jatkaa yksityistämistä. Olisin odottanut vastaukselta laajempaa historiallista kuvausta valtionyhtiöiden synnystä ja niiden vaikutuksesta koko suomalaisen teollisuuden rakenteen kehitykseen.

Perustellusti voidaankin kysyä mm. sitä, olisiko yksityistetty Rautaruukki lainkaan huolehtinut korvaavan tuotannon käynnistämistä Otanmäen kaivoksella kaivostoiminnan päättymisen jälkeen. Yhtä perusteltua on kysyä sitä, olisiko yksityistetty Outokumpu myös kantanut vastuuta Outokummun kaivoksen lopetettua toimintansa. Molemmissa tapauksissa yhtiöt kantoivat alue- ja työllisyyspoliittista vastuuta etsien yhteistyössä kuntien ja henkilöstön kanssa sekä hallintoneuvostojen avulla korvaavaa tuotantoa mm. mainituille paikkakunnille.

Itse Outokummun palveluksessa 17 vuotta olleena, 3 vuotta Outokummun hallintoneuvoston jäsenenä olleena ja nyt 2 vuotta Nestein hallintoneuvoston jäsenenä olleena jokseenkin tunnen ainakin näiden valtionyhtiöiden käytännön toimintaa. Taloudellisesti vaikeinaakaan aikoinaan ne eivät ole juurikaan irtisanoneet tai lomauttaneet työntekijöitä. Samaa ei voi sanoa yksityisistä yrityksistä. Tämä on valtionyhtiöiden toimintapolitiikassa yksi linja, jota on syytä erityisesti arvostaa.

Mutta miten on, ministeri Kääriäinen, jos valtionyhtiöt yksityistetään, niin kuin te valitettavasti haluatte toimia? Valtionyhtiöiden yksityistäminen on mielestäni suuri historiallinen poliittinen virhe. Te olette sokaistuneet siihen, että valtionyhtiöiden laskennallinen arvo on noin 40–60 miljardia markkaa. Teitä kiinnostaa omituisella tavalla tuhlata tuo vuosikymmenien työn tuloksena syntynyt kansallisvarallisuus ja saat- taan se kaiken maailman sijoittajien saalistettavaksi. Puhuminen kauniisti omistuspohjan laajentamisesta ja pääomahuollon turvaamisesta ajattelemallanne tavalla juuri johtaa kansallisvarallisuuden siirtämiseen pois yhtiöistä, ja toisaalta ulkopuolisen sijoittajan ensisijainen tavoite on saada sijoitukselleen mahdollisimman korkea tuotto. Ei ulkomaisia sijoittajia ainakaan ensi-

sisesti kiinnosta valtionyhtiöiden pitkäjännitte- nen kehittäminen tai vastuun kantaminen työllisyydestä ja aluepolitiikasta.

Valtionyhtiöiden kehittämisen kannalta tun- tuu kovin omituiselta toteamus: ”Niiden asema ei tietenkään ole - - enää samanlainen kuin aikai- semmin, sillä maamme teollinen perusta ja kan- santalouden infrastruktuuri ovat jo olemassa”. Vaikka osin näin onkin, ei mielestäni tämän to- teamisen johtopäätöksenä voi olla valtionyhtiöi- den yksityistäminen vaan niiden aktiivinen kehit- täminen. Mielestäni myös väärä johtopäätös on siinä, että ”niissä valtionyhtiöissä, jotka toimivat kansainvälisessä kilpailuympäristössä, valtiolle riittänee - - merkittävä vähemmistöosakkuus taikka eräissä tapauksissa eduskunnan niin hy- väksyessä sitäkin vaatimattomampi rooli”. Näin ministeri Kääriäinen puheenvuorossaan totesi.

Toimiminen kansainvälisessä kentässä ei vält- tämättä ole mikään rasite valtionyhtiölle, vaan se voi olla ja onkin mielestäni vahvuus. Miksi luo- pua tästä vahvuudesta? Välikysymys kylläkin halli- tuksen virheellinen talouspoliittinen linja ja vah- van markan politiikka aiheutti ongelmia ja suun- nattomia kurssitappioita valtionyhtiölle, kun hallitus suositti valtionyhtiöille olla suojaamatta valuuttaluottoja toteutunutta devalvaatiota vas- taan. Vuosina 1992 ja 1993 tämä maksoi mm. Nesteelle yli miljardi markkaa. Muista yhtiöistä minulla ei ole tietoa, mutta ilmeistä on, että sitou- tuminen hallituksen virheelliseen kovan markan politiikkaan saattoi johtaa kurssitappioihin myös muissa valtionyhtiöissä, kuinka paljon, sitä en tiedä.

Pidän myönteisenä sitä, että Nestein ja Gazpromin välillä syntyi sopimus Venäjän kaa- sun toimittamisesta uuden yhteisyrityksen Gasu- min toimesta aina vuoteen 2014 saakka. Sopimus mahdollistaa kaasun kaksinkertaisen lisäkäytön ja siten varmistaa pitkälle energian tarvetta. Yhtä lailla myönteisenä mahdollisuutena pidän Nestein ja Statoilin, kahden pohjoismaisen val- tionyhtiön, perustamaa Borealis-yhtiötä. Mutta pörssiin hakeutuminen saattaa olla enemmän ris- ki kuin mahdollisuus.

Arvoisa puhemies! Valtionyhtiöiden menesty- minen on kiinni jatkuvasta korkeatasoisesta tuo- tekehityksestä, henkilöstön paremmasta osallis- tumisesta yrityksen päätöksentekoon kaikilla ta- soilla sekä laadukkaista tuotteista, ennen muuta laadukkaista tuotteista. Tämä ja tuotannosta syntyvä lisäarvo turvaa valtionyhtiöiden kehittä- misen. En näe tarvetta yksityistää valtionyhtiöitä niin, että valtio menettää niissä määräysvallan.

Käytännössä näin käy jo siinä tapauksessa, että valtion osuus on vain 51 prosenttia, puhumattaakaan pienemmästä osuudesta. Silloin valtaa käyttävät tosiasiaa jo muut.

Herra ministeri ei ole paikalla, mutta loppusanoina pöytäkirjan välityksellä voin todeta, että kysymys valtionyhtiöistä, niiden tulevaisuudesta, niiden yksityistämisestä on poliittinen. Kysymys yksityistämisestä on kysymys kansallismaisuuden hävittämisestä pala palalta, askel askelelta. Näin ministeri Kääriäinen toimii hallituksessa. Edelleen saatesanoina ja puheen lopuksi herra ministerille voin todeta laulun sanoja muakellen ja hiukan käännellen: Valtionyhtiöt säästää tai muutoin teistä keho muisto jää!

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ed. Laaksonen heitteli vähän minuun päin hallintoneuvostopalkkioista, totean ensinnäkin sen, että minä vastustan jyrkästi valtionyhtiöiden omistuspohjan laajentamista, koska tarkoituksena on saattaa ne siihen kuntoon, että pystytään ne myymään, kansallismaisuus, kuten on sanottu, ehkä hyvälläkin hinnalla, todennäköisesti ulkomaiden suuntaan. Minä en hyväksy perinteisesti sitä enkä tule hyväksymään.

Olen tässä asiassa vain arvostellut, kun mustasukkaisesti vartioidaan hallintoneuvostopaikkoja. Jos salista kansanedustajien osalta mennään henkilö henkilöltä läpi ne, jotka ovat hallintoneuvostoissa, katsotaan heidän asiantuntemuksensa, jota ehdottomasti edellytettäisiin pätevän toiminnan pohjaksi hallintoneuvostoissa, minä uskon, että se kuva on aika surkea.

Olen itsekin ollut joskus erään valtionyhtiön hallituksen jäsenenä. Se oli erikoisalan yritys. Siellä ei kukaan tiennyt, minä sen paremmin kuin muutkaan, sen alan toiminnasta sillä tavalla, että olisi voinut asiallisesti osallistua keskusteluun.

Kansanedustaja voi olla ja hänen pitääkin olla hallintoneuvoston jäsenenä, mutta pitää edellyttää kyseisen alueen ehdotonta asiantuntemusta, jotta pystyy osallistumaan päätöksentekoon sillä tavalla kuin vastuulliselta päätöksentekijältä vaaditaan. Muuten ei pidä maksaa 20 000:taakaan ja vähän yli, silloin se menee rahankalastukseksi eikä yhteiskunnan edun ajamiseksi.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni on erittäin tärkeää, että eduskunta voi — ja sen olisi pitänyt voida jo huomattavasti tätä istuntoa aikaisemmin — laajamittaisesti keskustella siitä, mikä on valtionyhtiöittemme rooli ja

tehtävät maassamme, ja ennen kaikkea siitä, mitkä ovat valtio-omistajan strategiset tavoitteet ja niitä tehokkaasti eteenpäin vievät menettelytavat valtionyhtiöitä kehitettäessä. Tähänastinen hallituksen toiminta osoittaa selkeästi tällaisen keskustelun tarpeen. Hallitus ei ole kannanotoillaan ja toimillaan osoittanut tarpeellista viisautta sen ymmärtämiseen, mikä meidän yhteisen teollisen omaisuutemme kehittämisen ja onnistuneen johtamisen kannalta on olennaista.

Ensinnäkin muutama sana siitä, mitä merkitsee teollisuusyritysten yhteinen omistaminen. Siitä tähän on tänä iltana kuultu erilaisia versioita.

Olin monien muiden kanssa erittäin hämmästyntynyt, kun taannoin lehdestä saattoi lukea kauppa- ja teollisuusministerin toteavan, että omistajavaltaa valtionyhtiöissä käyttää suvereenisti istuvan hallituksen kauppa- ja teollisuusministeri ja ettei siinä oppositiota tarvita. Ministerin kannanotto sopisi ehkä varsin hyvin muinaiseen komentotalouteen. Valtionyhtiön etua tällainen linja ei kuitenkaan edusta. Jos valtionyhtiön omistajan johtamisstrategia perustuu siihen, että strategia voi määritelmän mukaan muuttua jopa täysin aina hallituksen vaihdoksen myötä, minusta on selvää, että tällöin yhtiön operatiivinen johto on täysin mahdollottoman tehtävän edessä. Yhtiön toimiva johto ei voisi milloinkaan olla varma siitä, mikä on omistajan tahto lyhyttä pitämällä tähtäyksellä.

Nykyinen vellova keskustelu valtionyhtiöistä, jota erityisesti ylläpitää hallituksen poukkoileva politiikka, ei missään tapauksessa voi olla tarkoituksenmukaista omistajapolitiikkaa. Kun hallitus on ministerin kannanoton mukaisesti tehnyt mittavia linjavalintoja oppositiota — ja sivumennen sanoen myös omia eduskuntaryhmiään kuulematta, sen johtopäätöksen tästä voi tehdä — on jouduttu sellaiseen tilanteeseen, jossa mikään ei näytä olevan varmaa. Käytännössä yhtiöiden toimivalta johdolta on viety edellytykset ennakoida riittävässä määrin omistajan tahdon sisältö. Mielestäni tämä on hyvin vaarallista. Yhteisesti omistettujen yhtiöiden omistajapolitiikan tulee perustua suureen yhteisymmärrykseen kulloisenkin hallituksen ja kulloisenkin opposition välillä. Vain tällainen menettely voi luoda riittävät edellytykset yhtiöiden toimivan johdon kesäville toimintaperiaatteille ja ilman muuta myös kannattaville liikeperiaatteille.

Tähän voisi tietysti lisätä sen, että kun laajamittaisen poliittisen yhteisymmärryksen periaatteeseen lisättäisiin vielä yhtiöiden henkilöstön tehokkaat vaikutusmahdollisuudet yhtiön sisäises-

sä päätöksenteossa, omistajastrategian onnistumiselle olisi tällöin mielestäni luotu hyvät edellytykset. Mutta näitä tavoitteita ei hallituksen noudattama politiikka miltei osin oikeastaan täytä. Minusta tämä keskustelu on ollut siitä ihan oiva osoitus.

Pitäisikö valtiolla olla merkittävä omistussuus teollisissa yhtiöissä, on tämän maan perinne huomioon ottaen laajakantoinen yhteiskunnallinen kysymys. Tällä hetkellä me eli ihmiset ja kansa omistamme yhteisesti suuren osuuden suomalaista teollisuutta. Yhteisesti omistamamme yhtiöt ovat pääosin suuria yrityksiä. Ne ovat suuria työnantajia ja mittavia investoijia. Nämä kykenevät kehittämään ja omaksuma uutta teknologiaa, jota tässä kilpailussa tarvitaan. Nämä vastaavat myös suuresta osasta maamme vientiä ja ovat omilla aloillaan arvostettuja yhtiöitä myös kansainvälisesti.

Mitään osoitusta siitä, että yksityinen omistajuus olisi taannut yhtiölle ja yritykselle vakaan tai turvaton menestyksen, ei ole luotettavasti eikä edes viitteenomaisesti osoitettu, ei meillä eikä muualla läntisissä teollisuusmaissa. Jos jollakulla on materiaalia tämän osoittamiseen, niin otan mielelläni sitä vastaan.

Näin ollen jäljelle jäävätkin ainoastaan ideologiset syyt puolustaa linjaa, jossa valtion eli meidän tulisi luopua omistajuudestamme valtionyhtiöissä yksityisen tahon hyväksi. Ministeri Kääriäinen spekuloi varsin runsaasti tällä pragmaattisella ja ideologisella linjalla, mutta jäljelle jää siis todella vain ideologinen kysymys.

Mielestäni mielenkiintoinen ja tärkeä ulottuvuus hallituksen yksityistämispolitiikassa on siinä, mitä yksityistämällä saadaan aikaan sen lisäksi, että valtio-omistaja luopuisi määräysvallastaan. Surkuhupaisaa on se, kuinka itseään luontaisesti teollisuuden puolestapuhujina pitävät, enemmän tai vähemmän oikeistolaisesti ajattelevat tahot vaativat puurolaskujemme maksamista myymällä valtionyhtiöitä yksityisille. Tämä sama vimma näyttää olevan parastakaakin käynnissä myös kunnallisella puolella. Samat tahot vaativat ja ovat myös vaatineet, että pitää myydä halvalla, jotta uusille omistajille jäisi arvonnousua mahdollisimman paljon. Tästä minun mielestäni hyvänä esimerkkinä ovat Masayardsin kaupat.

Jos edelleen voitaisiin lähteä siitä, että valtion omistajastrategian tavoitteena on valtionyhtiöiden menestys, yksityistämistä tulee toteuttaa vain siten, että osakekaupoilla saadut varat ohjataan täysimittaisesti yhtiöiden välittömään ke-

hittämiseen. Vielä toistan sen, että hallituksen konkurssipolitiikan rahoittamiseen valtionyhtiöiden myynti on paitsi lyhytnäköistä mielestäni myös täysin moraalitonta.

Rouva puhemies! Yhteenvedonomaaisesti toteaisin, että valtion luopumiselle määräysvallastaan valtionyhtiöissä ei löydy teollisuuspoliittisia perusteita. Vain ja ainoastaan ideologinen yksityistämistavoite jää jäljelle, jos hallitus nyt tällä linjalla etenee. Valtionyhtiöiden omistajastrategian tulee perustua laajaan yhteisymmärrykseen hallituksen ja opposition kesken sekä siihen, että eri henkilöstöryhmillä on vahvat mahdollisuudet vaikuttaa yhtiöittensä toimintapolitiikkaan. Korostan myös sitä, että omistajapolitiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista sekä selkeää, että se takaa yhtiöiden toimivalle johdolle mahdollisuuden kehittää ja ylläpitää kannattavaa liiketoimintaa.

Rouva puhemies! Tekisi vielä mieleni sanoa muutama sana täällä esillä olleista jääviyskysymyksistä, mutta totean vain sen, että eduskunnan oikeusasiamiehen jääviyskysymyksiä käsittelevässä kertomuksessa tehdään ehdotuksia myös tämän kysymyksen ratkaisemiseksi. Mikäli ehdotettuihin hallintomenettelylain muutoksiin ja niihin toimenpiteisiin ryhdytään, niin kuin toivon, jäljelle jäävät kyllä erittäin keskeiset jääviyskysymykset ennen kaikkea kauppa- ja teollisuusministeriössä, mikäli Ollilan toimikunnan mietintöä lähdetään toteuttamaan siltä osin, että virkamiesvaltaa lisätään valtionyhtiöiden hallinnossa. Tämä on minusta erittäin tärkeä kysymys, ja olen sitä mieltä, että eduskunnan tulee ehdottomasti ottaa pikaisesti kantaa tähän kysymykseen ja kantaa myös vastuunsa jääviysongelman ratkaisemisesta todella nopeasti ja erittäin perusteellisesti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Ensiksikin oli hyvä, että puhemiehenä on puhemies tai puhenainen, rouva Uosukainen, koska ensin haluaisin käsitellä ihan lyhyesti asian käsittelymenettelyä. Menettelytapa minusta ei innosta eduskunnassa käytävää keskustelua, keskusteluun liittyvää kulttuuria, joka luo pohjaa sille käsittelylle, mikä luo ajatuksia edustajille ja sitä kautta ulos kentälle. Tämä menettelytapa on se, että ministeri vastaa ensiksi välikysymykseen noin kello

14.15 ja sen jälkeen on ryhmäpuheenvuorot eikä ministerin vastausta ei voi kommentoida, ei myöskään ryhmäpuheenvuoroja. Se vie aikaa niin, että jäljelle jäävät ne vaatimattomat edustajat, jotka jaksavat taistella omasta puheenvuorosta puhuen mikrofonin kautta aikakirjoihin, kun kukaan ei ole enää kuuntelemassa. Se on minusta täysin käsittämätöntä.

Toiseksi, keskustelu ei lähde liikkeelle sille tasolle, minkä vuoksi eduskunnassa edustajat istuvat ja olisi käytävä keskustelua näinkin tärkeästä asiasta, mikä tällä hetkellä meillä asiana on. Miten me voimme kehittää ja luoda uutta keskustelukulttuuria eduskunnassa, jos käsittelyjärjestys on tämän kaltainen kuin tänään taas nähtiin? Minusta on erittäin perusteltua, kun puhemies tuli puhemies Uosukainen, että tähän puhe- ja keskustelukulttuuriin saadaan uutta vauhtia. Innolla odotan, mitkä ovat uudistukset niin, että keskustelukulttuuri tässä talossa lähtisi uuteen nousuun. Mutta se siitä.

Minun kantani valtionyhtiöihin ja niiden yhtiöittämiseen ja yksityistämiseen on hyvin moninainen sikäli, että ensimmäinen lähtökohta on, kuka ottaa vastuun niistä henkilöistä, jotka yksityistämisen yhteydessä jäävät työttömiksi. Minkälaisilla kulttuuriarvoilla, minkälaisella pohjalta kokonaisuudessaan näitä yhtiön toimintoja kehitetään, jos tilanne johtaa siihen, että meidän omat kansalaisemme jäävät ilman työtä?

Yksityistäminen on siirtymistä markkinavoi-
mien armoille, mikä tämän päivän keskusteluissa on käynyt hyvin monta kertaa esille. Mitkä ovat nämä markkinavoimat, jotka ratkaisevat yritysten toiminnan sisällön, niiden kestävyys, niiden kannattavuuden jne? Mitkä ovat ne uudet toimintatavat, millä markkinavoimat luovat yrityksille toimintaedellytyksiä?

Miten valtio velkaantui? Luoko yksityistäminen todella mahdollisuuksia kansakunnalle kehittyä, ilman valtionyhtiöitä? Eikö valtionyhtiöiden yhtenä tärkeänä tehtävänä ole luoda perustaa omille kansalaisille tehdä työtä ja luoda omaa tulevaisuutta, luoda omaa kulttuuria omilla verovarvoilla? Tämä on ehkä keskeinen kysymys, joka minua henkilökohtaisesti huolestuttaa. Ajatuksessa siitä, että näitä yhtiöitä yksityistetään, on ihan selvä asia, että terveet osat elävät ja heikommat kuolevat tai lopetetaan kannattamattomina. Sen kautta me saamme lisää työttömiä. Toisin sanoen tapauskohtainen, harkiten tehty sopimus luo jo tällä hetkellä vapinaa valtionyhtiöiden työntekijöissä ja ympärillä olevissa perheissä. Toisin sanoen maailmankauppa ja

tuulet Euroopan kautta Suomen yhtiöihin näytävät olevan sen kaltaisia, että Suomessa kovalla työvoimalla, hyvin palkatuilla työntekijöillä, ei ole sijaa tässä kilpailussa. Vai onko? Tämä kysymys on minusta erittäin vakavasti otettava sen vuoksi, että jos Euroopan unioniin liittyminen edellyttää sitä, että kaikki valtionyhtiöt on yksityistettävä ja sitä kautta meidän työntekijämme joutuvat kilometritehtaalte, tämä on varmasti sen kaltainen signaali suomalaisille, että tästä asiasta on käytävä hyvin laaja-alainen ja perusteellinen keskustelu.

Olen kuitenkin sitä mieltä, että tällä hetkellä ne yhtiöt, jotka työllistävät suomalaisia ja jotka on suurella rahalla pumpattu tekemään erilaisia tehtäviä mutta jotka eivät ole kannattavia eivät-kä luo edellytyksiä toiminnalle, on tietysti sanearrattava. Onko se ainoa oikea lähtökohta, siitä en ole aivan varma. En ole myöskään havainnut vielä laskelmia tai arvioita 100 miljardin liikevaihdon suuruudesta ja siitä, mitä tapahtuu, kun nämä valtionyhtiöt yksityistetään, mikä tulee olemaan työttömyys ja sitä kautta se hätä, mikä tähän maahan koituu. Se on minusta yksi keskeisiä kysymyksiä.

VR:n yhtiöittäminen, joka on hyvin vahvasti ollut esillä, on tuonut jo esille sen, että 2 000—3 000 työntöntä tulee välittömästi. Se tulee lisäämään, kuten meidän kaikkien tiedossa jo on, ympäristöriskejä. Kaikki ne kuljetukset, jotka ovat raiteilla, tavarankuljetuksen osalta tullaan siirtämään todennäköisesti teille, ja sitä kautta ympäristöriskit vain lisääntyvät. Luonnollisesti Valtionrautateiden osalta myös lippujen hinnat yksityisille ihmisille tulevat nousemaan, koska kun valtion tuki tälle yhtiölle lopetetaan, yksityisenä firmaana se ei pysty enää kuljettamaan suomalaisia ihmisiä samoilla hinnoilla.

Toisin sanoen en näe oikein järkeä siinä, että niistä toimenpiteistä, mitä mm. Valtionrautateiden osalta on tehty, edelleen pidetään kiinni lähtien siitä näkökulmasta, että tämä yhtiö on yksityistettävä. Kuka omistaa, se vastaa, on ilmeisesti se keskeinen ajatus. Onko suomalaiselle enää tärkeää se, kuka omistaa meidän yhtiömme? Onko merkitystä, kunhan vain on työtä? Tämän kysymyksen merkitys kansainvälis-
tyvässä Euroopassa tietysti lisääntyy. Mutta olen ehdottomasti sitä mieltä, että meidän itsemme on kannettava vastuu jokaisesta suomalaisesta ja jokaisesta suomalaisesta työttömästä kuten myös työtä tekevästä. Onko näillä päätöksillä merkitystä tulevaisuutta ajatellen? Olen täysin varma siitä, että työttömyys ja työttö-
mä-

nä oleminen tätä kautta maassamme varmasti tulee lisääntymään.

Kenen päätökset markkinavoimissa sanelevat yhtiöittemme rahoitustarpeen ja kuka kantaa vastuun viime kädessä? Kyllä ne tuulet, jotka näidenkin asioiden yhteydessä ovat selvästi nähtävissä, merkitsevät, että kansa on viime kädessä se, joka vastaa viuluista. En myöskään ymmärrä sitä yksityistämisen vimmaa, joka tällä hetkellä on kaikissa yhteiskunnallisissa laitoksissa koskien jopa kunnallisia ja valtion teattereita; kuvitellaan, että yksityistämällä taloudelliset ongelmat ratkaistaan. Minusta se on aivan väärä lähtökohta.

Eikö valtionyhtiöiden terveisinä ja toimivina pitäminen ole meidän kaikkien etu ennen kaikkea niiden 70 000 työntekijän vuoksi, jotka tällä hetkellä näissä valtionyhtiöissä työskentelevät? Tietysti aika muuttuu, tehtaat muuttuvat ja automatisoituvat ja robotit tekevät työn. Mitä sitten heidän tilalleen? Minkälaiselle yhtiökulttuurille suomalainen yhtiöelämä rakentuu, jos kaikki ne valtionyhtiöt, jotka tällä hetkellä työllistävät huomattavan osan Suomen kansasta, jäävät yksityisten tai kansainvälisten omistajien vastuulle?

Valtionyhtiöiden hallintoneuvostot ja poliittiset nimitykset niihin varmasti on yksi keskeinen kysymys. Olen sitä mieltä, että asiantuntemus ratkaiskoon. Vihreät eivät nimitä kansanedustajia hallintoneuvostoihin. Vihreät ovat lähteneet liikkeelle siitä, että kenttävihreistä kootaan asiantuntemusta omaavat henkilöt näihin tehtäviin, kenellä on vähemmän ja kenellä enemmän sitä asiantuntemusta. En tiedä, kuinka paljon tämä ajatus vielä kehittyy vihreiden taholla, mutta luulen, että on yhtiöitä, joissa poliitikkojen ja kansanedustajien läsnäolo valtion etuja valvovina henkilöinä on varmasti paikallaan.

Ministeri Kääriäinen otti esille suomalaisen tien, joka on uudistuva, kehittyvä ja muuttuva. Minä en tiedä, miksi ministeri ei kertonut puheenvuorossaan, mitkä olisi hänen näkökulmansa pitää valtionyhtiöt kestävän kehityksen tiellä, joka mielestäni on se kaikkein oikein termi. Lainan saanti tällä hetkellä ulkomailta ja valtion takaukset ja sitä kautta yhtiön toiminnan ylläpitäminen on varmasti se tae valtionyhtiöille, jolla me työllistämme ja pidämme suomalaisten hyvinvointia yllä. Jos tämä vaarantuu sen johdosta, että näitä yhtiöitä yksityistetään, niin näen kyllä aika huolestuttavana sen ajatuksen. Kysymyksen on kuitenkin meidän yhteisistä veromarkkoistamme, millä nämä kaikki on pantu pystyyn ra-

kentamaan suomalaista kulttuuria ja suomalais-ta yhteiskuntaa.

Miten yhtiöimme sitten menestyvät Euroopan unionin kilpailukilpailulla? Siitä kai tässä on viime kädessä kysymys. Näkemykseni mukaan koko ajan suomalaiset yritykset vievät yrityksiään ulkomaille maihin, joissa on halpaa työvoimaa, maihin, joissa on halpaa raaka-ainetta, maihin, joissa ei vielä työntekijöihin kohdistuva lainsäädäntö ole niin pitkällä kuin meillä.

Se on tietysti erittäin huolestuttavaa, että riistäminen siirtyy paikasta toiseen ja sitä kautta luonnonvarat viedään; globaalisesti ajatellen se tie on erittäin tuhoisa. Siinä, miten meidän omien valtionyhtiöidemme ympäristönsuojeluun liittyvät asiat ovat kehittyneet, varmasti on vielä paljon parantamisen varaa.

Meidän tärkein ajatuksemme tietysti suomalaisina on kilpailla hyvällä laadulla ja korkealla osaamisella ja korkealla koulutuksella ja sillä moraalilla, millä suomalaiset työskentelevät ja tekevät työtä.

Arvoisa puhemies! Olen ehdottomasti sitä mieltä, vaikka en tätä välikysymystä allekirjoittanut, että ed. Haaviston tekemät ponsiesitykset ovat erittäin kannatettavia. Kannatan myös näitä viittä ponsiesitystä, jotka ed. Haavisto toi omassa puheenvuorossaan esille.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Arvoisat kolme vielä salissa jäljellä olevaa kansanedustajaa! Minä taas en kannata niitä ponsia, joita ed. Rättyäsen ilmoitti kannattavansa. Olen sanoutunut irti vihreän eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorosta ja myös paljolti sanoudun irti niistä ajatuksista, jotka ed. Rättyäsen toi esille. Oma puheenvuoroni on välikysymyksen allekirjoituslausunto ja tulevan äänestyskäyttämisen selittävä lausunto.

Henkilökohtaisesti näen tässä asiassa tien, joka ei ole kannatettava yhteiskunnan nykytilanteessa. Tämä asiahan on tullut ajankohtaiseksi siitä syystä, että halutaan Enso-Gutzeit myydä ulkomaalaisomistukseen, halutaan Veitsiluoto Oy ja mahdollisesti Vapo Oy fuusioda Ensoon ja sitä kautta myydä ulkomaalaisomistukseen. Siitä on seurannut Ollilan työryhmän työskentely ja siitä koko tämä prosessi, joka johti tämän välikysymyksen aikaansaamiseen.

Arvoisa puhemies! Tässä on siis kysymys kahdesta asiasta: valtionyhtiöitten yksityistämisestä ja ulkomaalaisomistukseen saattamisesta ja sen rinnalla hallintoneuvostokäytäntöön puuttumisesta.

Henkilökohtainen ajatteluni lähtee siitä, että jos jokin urheilija ei onnistu seiväshypyssä ylittämään rimaa, se ei merkitse sitä, että seiväshyppy pitäisi lajina unohtaa ja tehdä käyttökelvottomaksi. Tarkoitin tällä sitä, että jos kaikilta osiltaan valtionyhtiöt eivät ole toiminnassaan onnistuneet ja jos poliittiset puolueet eivät ole onnistuneet valtionyhtiöitten hallintoneuvostoihin ehdottamaan päteviä henkilöitä, se ei vielä merkitse sitä, että nämä kaksi instituutiota olisivat tulleet kelpottomiksi. Päinvastoin minä näen tämän asian kansallisomaisuusasiana. Minä näen tämän ehdottomasti asiana, jossa nimenomaan on merkitystä sillä, että nämä nyt jäljellä olevat valtionyhtiöt ovat todella valtionyhtiöitä. Niillä on merkittävä rooli suomalaisessa teollisessa toiminnassa, energiatuotannossa ja ne pystyvät valtion omistuksessa olemaan kohtuullisen vakavaraisia silloinkin, kun suhdanteet ovat heikohkot.

Valtionyhtiöitten hallintoneuvostoilla näen hyvin mielenkiintoisen tehtävän. Ne edustavat demokraattista kontrollia, joka valtionyhtiöitten kysymyksessä ollen on erinomaisen tärkeä asia, ja ne ovat mielestäni erittäin selvä haaste, järjestelmähaaste. Minä koen tämän asian vielä niin, että mikäli ne sitten tässä tehtävässään epäonnistuvat, sen jälkeen tulee kysymyksen yhtiökoukousmenettely ja yhtiökokous tavallaan kävelee yli. Tässä suhteessa minun optioni tulevaisuudelle on ollut seuraavanlainen:

Kun minä olen seurannut yksityisen raskaan teollisuuden käyttäytymistä ympäristönsuojelun lohkolla, niin ei siellä paljon toivon kipinää ole. Mitään sellaisia merkittäviä ympäristönsuojelullisia tekoja ei ole vapaaehtoisesti tehty, joihinkaan olisi kytkeytynyt tehokkuusnäkökohtaa.

Minä näen asian niin, että se todellinen toivo on valtionyhtiöissä, joiden hallintoneuvostoille tämä haaste kuuluu. Ja jos ne eivät pysty tästä tehtävästään demokraattisesti valittuina selviytymään, silloin yhtiökokousmenettely tulee väliin. Olen nähnyt tulevaisuuden sellaisena, että vihreillä tietysti tulee olemaan nouseva kannatus ja kauppa- ja teollisuusministerin salkku tulevaisuudessa hallussaan ja silloin on koittanut aika, jolloin valtionyhtiöistä viimeistään tehdään ympäristönsuojelullisesti malliyhtiöitä tässä tasavallassa ja niihin vedoten vaaditaan myös yksityistä lohkoa käyttäytymään tämän mallin mukaisesti.

Nyt ollaan romuttamassa koko tätä arsenaalia. Näen tilanteen sellaisena, kun vielä ollaan viemässä Suomea Euroopan unionin jäseneksi, että kaikki toivo tällä loholla ollaan menettämässä. Tämän vuoksi en millään voi kannattaa tämän suuntaista kehitystä vaan päinvastoin katson, että tämän kansallisomaisuuden tulee olla erityisen huolenpidon kohteena ja sitä tulee myös ympäristönsuojelullisesti käyttää edistykssellisesti hyväksi.

Arvoisa puhemies! Niin kuin puheenvuorostani on käynyt ilmi, lähdän tässä asiassa aivan toiselta pohjalta liikkeelle kuin muut vihreät. Mutta eihän se ole ensimmäinen kerta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

3) Hallituksen esitys n:o 25 hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7 (HE 15)

5) Talousvaliokunnan mietintö n:o 9 (HE 324/1993 vp)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13. Suullinen kyselytunti on ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 21.12.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio